

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАУ БССР

№ 9 [2795]

Пятніца, 27 лютага 1976 г.

Цана 8 кап.

XXV З'ЕЗД КАМУНІСТЫЧНАЙ ПАРТЫІ САВЕЦКАГА САЮЗА

МАСКВА. Крамлёўскі Палац з'ездаў. У прэзідыуме ў час адкрыцця з'езда.

Тэлефота ТАСС—БЕЛТА.

ІНФАРМАЦЫЙНАЕ ПАВЕДАМЛЕННЕ

24 лютага 1976 года, у 10 гадзін раніцы, у Маскве, у Крамлёўскім Палацы з'ездаў пачаў сваю работу чарговы XXV з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

З'езд адкрыў кароткай уступнай прамовай Генеральны сакратар Цэнтральнага Камітэта КПСС тав. Брэжнеў Л. І.

Дэлегаты аднадушна выбіраюць Прэзідыум, Сакратарыят, Рэдакцыйную і Мандатную камісіі з'езда.

Старшынствуючы — член Палітбюро ЦК КПСС, сакратар ЦК КПСС тав. Суслаў М. А. паведамляе аб тым, што на з'езд прыбылі дэлегацыі камуністычных, рабочых, нацыянальна-дэмакратычных і сацыялістычных партый. З'езд горача вітае замежных гасцей.

Потым зацвярджаецца наступны парадак дня з'езда:

1. Справаздача Цэнтральнага Камітэта КПСС і чарговыя задачы партыі ў галіне ўнутранай і знешняй палітыкі — дакладчык Генеральны сакратар ЦК КПСС тав. Брэжнеў Л. І.

2. Справаздача Цэнтральнай рэвізійнай камісіі КПСС — дакладчык старшыня рэвізійнай камісіі тав. Сізоў Г. Ф.

3. Асноўныя напрамкі развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1976—1980 гады — дакладчык Старшыня Савета Міністраў СССР тав. Касыгін А. М.

4. Выбары цэнтральных органаў партыі.

Са Справаздачным дакладам

Цэнтральнага Камітэта КПСС выступіў Генеральны сакратар ЦК КПСС тав. Брэжнеў Л. І., сустрэты бурнымі, працяглымі апладысмантамі, авацыяй усёй залы.

На вячэрнім пасяджэнні працягваўся даклад таварыша Брэжнева Л. І. Доклад неаднаразова перапыняўся гарачымі апладысмантамі. Пасля завяршэння даклада дэлегаты і госці XXV з'езда партыі бурнай авацыяй вітаюць тав. Брэжнева Л. І. Зала ў аднадушным парыве ўстае, раздаюцца воклічы: «Слава Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, яе ленінскаму Цэнтральнаму Камітэту!», «Няхай жыве наша слаўная ленінская партыя!», «Няхай жыве вялікі савецкі народ!».

У КРАМЛЁЎСКИМ ПАЛАЦЫ З'ЕЗДАЎ

ПРЭЗІДЫУМ З'ЕЗДА

Ва ўрачыстай абстаноўцы ў Крамлёўскім Палацы з'ездаў 24 лютага пачаў работу XXV з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

10 гадзін раніцы. Дэлегаты і госці з'езда сустракаюць бурнымі, доўга не змаўкаючымі апладысмантамі Генеральнага сакратара ЦК КПСС таварыша Л. І. Брэжнева, членаў Палітбюро ЦК таварышаў Ю. У. Андропова, А. А. Грэчку, В. В. Грышына, А. А. Грамыку, А. П. Кірыленку, А. М. Касыгіна, Ф. Д. Кулакова, Д. А. Кунаева, К. Т. Мазурава, А. Я. Пельшэ, М. В. Падгорнага, Д. С. Палянскага, М. А. Сулава, У. В. Шчарбіцкага.

Разам з членамі Палітбюро ЦК КПСС месцы ў ложах прэзідыума займаюць кіраўнікі дэлегацый камуністычных, рабочых, нацыянальна-дэмакратычных і сацыялістычных партый, якія прыбылі па запрашэнню ЦК КПСС на з'езд.

Звяртаючыся да прысутных у зале, Леанід Ільіч Брэжнеў гаворыць:

— Таварышы дэлегаты! На XXV з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза выбрана 4.998 дэлегатаў.

Адсутнічаюць па ўважлівых прычынах 15 дэлегатаў.

Па даручэнню Цэнтральнага Камітэта XXV з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза аб'яўляю адкрытым.

Пад сцяпеннямі залы гучаць бурныя, працяглыя апладысменты.

Далей тав. Л. І. Брэжнеў гаворыць:

— Таварышы! Нам трэба будзе выбраць кіруючыя органы з'езда — прэзідыум, сакратарыят, рэдакцыйную і мандатную камісію.

Учора ў Крамлі адбылося пасяджэнне савета прадстаўнікоў дэлегацый партыйных арганізацый рэспублік, краёў і абласцей. Савет выпрацаваў і ўносіць на разгляд з'езда прапановы па саставу яго кіруючых органаў. Гэтыя прапановы ў вас ёсць.

Савет прадстаўнікоў дэлегацый прапануе выбраць прэзідыум з'езда ў саставе 120 чалавек.

Дэлегаты аднагалосна выбіраюць прэзідыум з'езда.

Затым аднагалосна выбіраюцца сакратарыят з'езда, рэдакцыйная камісія і мандатная камісія.

Далей выступае член Палітбюро ЦК КПСС, сакратар ЦК КПСС тав. М. А. Сулаў.

З пачуццём глыбокага задавальнення, сказаў тав. М. А. Сулаў, можам вам паведаміць, што па запрашэнню Цэнтральнага Камітэта на наш з'езд прыбылі 103 дэлегацыі камуністычных, рабочых, нацыянальна-дэмакратычных і сацыялістычных партый з 96 краін. Мы шчыра ўдзячны кіраўніцтву гэтых партый за тое, што яны адгукнуліся на наша запрашэнне, за салідарнасць. Ні на адным з праходзіўшых раней з'ездаў нашай партыі не прысутнічала такой колькасці дружэлюбных дэлегацый. У іх саставе — вядомыя дзеячы камуністычнага, рабочага і нацыянальна-вызваленчага руху. Усе гэта сведчыць аб далейшым расшырэнні і ўмацаванні жыватворных вузаў інтэрнацыяналізму, якія непарушна звязваюць нашу партыю з усімі атрадамі ўдзельнікаў сусветнага фронту барацьбы за мір і свабоду народаў, за сацыяльны прагрэс. Партыя Леніна высока нясе і ў далейшым няўхільна будзе несці свяшчэнны сцяг пралетарскага інтэрнацыяналізму.

Ад імя дэлегатаў з'езда і ўсіх савецкіх камуністаў тав. М. А. Сулаў сардэчна вітаў нашых сяброў і братаў па класу, нашых саратнікаў па барацьбе. Пад апладысменты прысутных прамоўца горава вітаў дэлегацыі камуністычных, рабочых, нацыянальна-дэмакратычных і сацыялістычных партый.

Далей тав. М. А. Сулаў сказаў:

— За гады, прайшоўшыя пасля XXIV з'езда КПСС, мы страцілі рад вядомых работнікаў партыі і дзяржавы, якія ўваходзілі ў састаў цяпершняга Цэнтральнага Камітэта. Памерлі Сямён Міхайлавіч Будзёны, Іван Сцяпанавіч Коцеў, Аляксандр Еўдакімавіч Карняйчук, Антанас Юозавіч Снечук.

За гэты ж час сусветны камуністычны, рабочы і нацыянальна-вызваленчы рух страціў такіх вядомых дзеячаў, мужных барацьбітоў-інтэрнацыяналістаў, як Вальтэр Ульбрыхт, Жак Дзюкло, Бенуа Фрешон, Золтан Комачын, Амількар Кабрал, Ван Мін, Жамсарангийн Самбу, Цім Бак, Эдгар Ваог, Сальвадор Альендэ.

Мы беражліва захоўваем у нашых сэрцах імёны памёршых і загінуўшых таварышаў і сяброў, жыццё якіх было непарушна звязана з барацьбой за мір, дэмакратыю, сацыялізм, за шчасце людзей на зямлі.

Тав. М. А. Сулаў прапануе ўшанаваць іх памяць мінутай маўчання. Усе ўстаюць.

Затым з'езд пераходзіць да разгляду парадку дня і рэгламенту работы з'езда.

Адгэталосна зацвярджаецца наступны парадак дня XXV з'езда КПСС:

1. Справаздача Цэнтральнага Камітэта КПСС і чарговыя задачы партыі ў галіне ўнутранай і знешняй палітыкі — дакладчык Генеральны сакратар ЦК КПСС тав. Л. І. Брэжнеў.

2. Справаздача Цэнтральнай рэвізійнай камісіі КПСС — дакладчык старшыня рэвізійнай камісіі тав. Г. Ф. Сізоў.

3. Асноўныя напрамкі развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1976—1980 гады — дакладчык Старшыня Савета Міністраў СССР тав. А. М. Касыгін.

4. Выбары цэнтральных органаў партыі.

З'езд пачынае разгляд першага пытання парадку дня з'езда.

Слова для даклада «Справаздача Цэнтральнага Камітэта КПСС і чарговыя задачы партыі ў галіне ўнутранай і знешняй палітыкі» атрымлівае Генеральны сакратар ЦК КПСС таварыш Леанід Ільіч Брэжнеў.

Дэлегаты і госці з'езда сустракаюць Леаніда Ільіча Брэжнева бурнай, доўга не змаўкаючай авацыяй. Усе ўстаюць.

Даклад тав. Л. І. Брэжнева быў выслухан з велізарнай увагай і неаднаразова пералыняўся працяглымі апладысмантамі.

Заклучныя словы тав. Л. І. Брэжнева прысутныя сустрэлі бурнай, працяглай авацыяй. Дэлегаты і госці з'езда ўстаюць. Пад сцяпеннямі залы гучаць здравіцы ў гонар Камуністычнай партыі Савецкага Саюза, яе ленинскага Цэнтральнага Камітэта, магутныя «Ура!» і «Слава КПСС!».

Старшыняваючы тав. М. А. Сулаў аб'яўляе пасяджэнне закрытым.

ТАСС.

АЛІЕУ Г. А.
АЛЯКСАНДРАЎ А. П.
АМБАРЦУМЯН В. А.
АНДРОПАЎ Ю. У.
АРЛОЎ В. П.
АРХІПАЎ І. В.
АСКАРАЎ А.
АШЫМАЎ Б. А.
БАЙБАКОЎ М. К.
БАННІКАЎ М. В.
БАРАДЗІН А. М.
БАРАДЗІН П. Д.
БАТВІН А. П.
БОДЗЮЛ І. І.
БРЭЖНЕЎ Л. І.
ВАТЧАНКА А. Ф.
ВАРАПАЕЎ М. Г.
ВІКТАРАЎ А. В.
ВІНАГРАДАЎ В. П.
ВОС А. Э.
ГАЛКІН Д. П.
ГАНЧАР А. Т.
ГАПУРАЎ М. Г.
ГАРАЧОЎ Ф. С.
ГАРБАЧОЎ М. С.
ГАРШКОЎ Л. А.
ГЕОРГІЕЎ А. В.
ГІТАЛАЎ А. В.
ГРЫШЫН В. В.
ГРЭЧКА А. А.
ГРАМЫКА А. А.
ГРЫШКЯВІЧУС П. П.
ГРУШЭЦКІ І. С.
ДАЛГІХ У. І.
ДЗЕМІРЧАН К. С.
ДЗЕМІЧАЎ П. Н.
ДОБРЫК В. Ф.
ДЫМШЫЦ В. Э.
ЕПІШАЎ А. А.

ЗЛОБІН М. А.
КАВАЛЕНКА А. В.
КАНАПЛЁЎ Б. В.
КАНАТОП В. І.
КАПІТОНАЎ І. В.
КАСТАНДАЎ Л. А.
КАСЫГІН А. М.
КАТУШАЎ К. Ф.
КАЧУРА Б. В.
КІРЫЛЕНКА А. П.
КІРЫЛІН У. А.
КІСЯЛЁЎ Ц. Я.
КЛЕПІКАЎ М. І.
КУЛАКОЎ Ф. Д.
КУЛІКАЎ В. Г.
КУЛІЧЭНКА Л. С.
КУНАЕЎ Д. А.
КЭБІН І. Г.
ЛАМАКІН В. П.
ЛЯСЕЧКА М. А.
ЛЯШКО А. П.
МАЗУРАЎ К. Т.
МАЛІНІНА П. А.
МАНЯКІН С. І.
МАРКАЎ Г. М.
МАШЭРАЎ П. М.
МЕДУНОЎ С. Ф.
МУСАХАНАЎ М. М.
НАВУМАВА Н. П.
НІКАЛАЕВА -
ЦЕРАШКОВА В. У.
НОВІКАЎ У. М.
НОВІКАЎ І. Т.
НУГМАНАЎ К.
(ЯШЭН)
НУРЫЕЎ З. Н.
НЯЖДАНАЎ Н. П.
ПАДГОРНЫ М. В.
ПАТОЛІЧУЎ М. С.
ПАТОН Б. Я.

ПАЛЯКОЎ І. Я.
ПАЛЯНСКІ Д. С.
ПАНАМАРОЎ Б. М.
ПЕЛЬШЭ А. Я.
ПРОХАРАЎ В. І.
РАБАЎ Я. П.
РАМАНАЎ Р. В.
РАСУЛАЎ Д.
РАШЫДАЎ Ш. Р.
РУДНЕЎ К. М.
САЛОМЕНЦАЎ М. С.
СІЗОЎ Г. Ф.
СМІРՆОВА А. В.
СМІРՆОЎ Л. В.
СУСЛАЎ М. А.
ТАБЕЕЎ Ф. А.
ТОМСКІ М. В.
УМАРАВА М.
УСЦІНАЎ Д. Ф.
УСУБАЛІЕЎ Т. У.
ФЕДЗІРКО П. С.
ХРАМЦОЎ А. І.
ХРЭННІКАЎ Ц. М.
ХРЫСТАРАДНАЎ Ю. Н.
ЦІХАНАЎ М. А.
ЦЯЖЭЛЬНІКАЎ Я. М.
ЧОРНЫ А. К.
ЧУЕЎ А. В.
ЧЫРАЕЎ Г. І.
ШАКІРАЎ М. З.
ШАТАЛАЎ У. А.
ШАТУХІНА А. В.
ШОКІН А. І.
ШОЛАХАЎ М. А.
ШУБІН В. І.
ШЧАРЫЦКІ У. В.
ШЫБАЕЎ А. І.
ШЫПОЎСКАЯ Н. А.
ШЭВАРДНАДЗЕ Э. А.
ЮНАК І. Х.
ЯСНОЎ М. А.

МАСКВА. Крамлёўскі Палац з'ездаў. У зале ў час адкрыцця з'езда.

Тэлефота ТАСС—БЕЛТА.

СПРАВАЗДАЧА ЦЭНТРАЛЬНАГА КАМІТЭТА КПСС І ЧАРГОВЫЯ ЗАДАЧЫ ПАРТЫІ Ў ГАЛІНЕ ЎНУТРАНАЙ І ЗНЕШНЯЙ ПАЛІТЫКІ

Даклад Генеральнага сакратара ЦК КПСС таварыша Л. І. БРЭЖНЕВА

Пяць гадоў аддзяляюць нас ад тых дзён, калі ў гэтай зале працаваў XXIV з'езд Камуністычнай партыі Савецкага Саюза. Усяго толькі пяць гадоў, але янім насычаным быў гэты час. Для камуністаў, для ўсяго народа нашага гэта быў перыяд падзей і спраў сапраўды велізарнага значэння.

Мінулы, XXIV з'езд паставіў рад буйных задач прынцыповага характару. Сёння, ведаючы, як вырашаны гэтыя задачы і якія вынікі былі дасягнуты, мы можам з упэўненасцю сказаць: курс быў выпрацаван правільны.

У галіне ўнутранай палітыкі, верны леныскаму запавету ставіць у аснову асноў палітычны становішча мас, з'езд вызначыў задачу: забяспечыць значны ўздым матэрыяльнага і культурнага ўзроўню жыцця народа. Быў указаны і шлях да такога ўздыму — рашучае павышэнне эфектыўнасці грамадскай вытворчасці на базе навукова-тэхнічнага прагрэсу, паскарэння росту прадукцыйнасці працы.

Кіруючыся гэтым курсам, мы дасягнулі новых рубяжоў у стварэнні матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізму. Магутнасць Радзімы ўзраста. І матэрыяльна, і духоўна савецкія людзі пачалі жыць багачэй. Гэта для нас, безумоўна, самае важнае.

Яшчэ мацнейшымі сталі маральна-палітычнае адзінства савецкага грамадства, брацкая дружба ўсіх народаў нашай краіны, далейшае развіццё атрымала наша сацыялістычная дэмакратыя, стала больш наўнакроўнай, зайграла новымі фарбамі ўсе грамадскае жыццё. Узрасла актыўнасць савецкіх людзей у працы, кіраванні вытворчасцю, у вырашэнні грамадскіх і дзяржаўных спраў. А што можа быць больш радасным, чым бачыць, як раскрываецца энергія народа, як растуць яго творчыя сілы.

У галіне знешняй палітыкі XXIV з'езд вызначыў Праграму міру. Галоўны сэнс яе заключаўся ў тым, каб, апіраючыся на магутнасць, згуртаванасць і актыўнасць сусветнага сацыялізму, на яго мацнейшы саюз з усімі прагрэсіўнымі і міралюбнымі сіламі, дабіцца павароту ў развіцці міжнародных адносін. Павароту ад «халоднай вайны» да мірнага суіснавання дзяржаў з розным грамадскім ладам. Павароту ад напружанасці, якая пагражала выбухам, да разрадкі і нармальнага ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва. Мы кіраваліся наказам вялікага Леніна, які патрабаваў: як мага больш рашэнняў і мер, «якія б сапраўды вялі да міру, калі ўжо не гаварыць аб поўнай ліквідацыі небяспекі вайны». (У. І. Ленін, ПЗТ, т. 45, стар. 241).

Тое, чаго ўдалося дабіцца ў гэтых адносінах за апошнія пяць гадоў, мае сапраўды настайнае значэнне. Зроблена ўсё магчымае для забяспячэння ўмоў мірнага будаўніцтва ў нашай краіне і ў брацкіх краінах сацыялізму, для міру і бяспекі ўсіх народаў. Знешняя палітыка Краіны Саветаў карыстаецца павагай і падтрымкай шматмільённых народных мас ва ўсім свеце. І гэту палітыку мы будзем працягваць з падвойнай энергіяй, дабіваючыся ўтаймавання сіл вайны і агрэсіі, умацавання ўсеагульнага міру, забяспячэння права народаў на свабоду, незалежнасць і сацыяльны прагрэс.

24 лютага 1976 года

Наш народ глыбока зразумеў палітыку партыі і безагаворачна, усім сэрцам падтрымаў яе. Падтрымаў справамі, ударнай працай, усенародным размахам сацыялістычнага спаборніцтва. У выніку яшчэ больш трывалым стала адзінства партыі і народа,

былі створаны ўмовы для таго, каб будучае пяцігоддзе азнаменавалася новымі дасягненнямі ва ўсіх сферах.

У нашых календарых запісана: 1976-ы год — 59-ы год Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Гэта не проста словы. Сённяшнія здзяйсненні савецкага народа ёсць прыклад працы справы Кастрычніка. Гэта ёсць практычнае ўвасабленне ідэй вялікага Леніна. Гэтай справай, гэтым ідэям наша партыя верная і будзе верная заўсёды!

Перш за ўсё трэба сказаць аб перамозе, атрыманай в'етнамскім народам. Пацярпела крах самая буйная пасля другой сусветнай вайны спроба імперыялізму ўзброенай рукой расправіцца з сацыялістычнай дзяржавай і раздавіць нацыянальна-вызваленчую рэвалюцыю. Гераізм і самаадданасць в'етнамскага народа, з'яднання з рашучай падтрымкай яго краінамі сацыялізму і прагрэсіўнай грамадскасцю ўсяго свету, аказаліся мацнейшымі за армію Інтэрвентаў і Іх памагатых. Справа свабоды і незалежнасці перамагла.

Савецкія людзі ганарыцца тым, што аказалі немалую дапамогу В'етнаму ў яго барацьбе супраць імперыялістычных захоннікаў. Услед за В'етнамам свабоду заваявалі Лаос і Камбоджа. Мы, савецкія людзі, шлём палымнае брацкае прывітанне камуністам, патрыётам, усім працоўным гэтых краін і жадаем ім далейшых поспехаў у барацьбе за мір, дэмакратыю і сацыяльны прагрэс.

Выдатным вынікам сумесных намаганняў сацыялістычных дзяржаў з'явіліся ўсеагульнае прызнанне суверэнітэту Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі, яе ўступленне ў ААН, пацвярджэнне ў міжнародным маштабе непарушнасці заходніх граніц ГДР, Польшчы, Чэхаславакіі. Цяпер і юрыдычна канчаткова перакрэслены мюнхенскі дыктат.

Трывала ўсталяваўся сацыялізм на кубінскай зямлі. Намаганні амерыканскага імперыялізму, які ўсё яшчэ чапляецца за палітыку дыпламатычнай і эканамічнай блакады, не дасягнулі мэты. Наадварот, міжнароднае становішча і аўтарытэт Кубы ўмацаваліся. З'езд кубінскіх камуністаў, праграмавая платформа партыі і новая Канстытуцыя краіны паказваюць, што першая сацыялістычная дзяржава заходняга паўшар'я ідэе ўпэўнена наперад. Мы абрацку радуемся дасягненням нашых кубінскіх таварышаў і ад усяго сэрца жадаем ім поўнага поспеху ў барацьбе за росквіт сацыялістычнай Рэспублікі Куба.

У адносінах з краінамі сацыялізму КПСС цвёрда кіруюцца выправаванымі правіламі: весці справы ў духу сапраўднага раўнапраўя і зацікаўленасці ў поспехах адзін аднаго, выпрацоўваць рашэнні, памятаючы не толькі аб нацыянальных, але і інтэрнацыянальных інтарэсах. Якія б праблемы ні ўзніклі, Іх, паводле нашага пераканання, трэба вырашаць у духу ўмацавання дружбы, адзінства і супрацоўніцтва. Так мы будзем адносіны з брацкімі сацыялістычнымі дзяржавамі — Балгарыяй, Венгрыяй, В'етнамам, ГДР, Карэйскай Народна-Дэмакратычнай Рэспублікай, Кубай, Манголіяй, Польшчай, Румыніяй, Чэхаславакіяй, Югаславіяй.

Аснова асноў нашага цеснага супрацоўніцтва, яго жывая душа і накіроўваючая, арганізуючая сіла — гэта, вядома, непарушыны баявы саюз камуністычных партый краін сацыялізму, адзінства іх светапогляду, адзінства мэт, адзінства волі.

У цэлым для нашых адносін з большасцю партый сацыялістычных краін характэрныя поўнае адзінства і плённае супрацоўніцтва, працягваю тав. Л. І. Брэжнеў. У асобных партый, як вядома, ёсць з'ебы погляды на шэрагу пытанняў, але агульныя тэндэнцыі, несумненна, характарызуецца ростам згуртаванасці краін сацыялізму. Такую тэндэнцыю мы высока цнім і будзем, як і раней, усяляк садзейнічаць яе развіццю.

Адной з важных форм супрацоўніцтва кіраўнікоў нашых партый і краін з'яўляецца Палітычны кансульцатыйны камітэт Варшаўскага Дагавору. Гэты дагавор надзейна служыць інтарэсам міру і сацыялізму.

Мы рашучыя праціўнікі як падзелу свету на процістаячы ваенныя блокі, так і тонкі ўзбраенняў. Наша пазіцыя на гэтым добра вядомая. Аднак неабходна заявіць з усёй яснасцю: пакуль захоўваецца блок НАТО, пакуль мілітарысцкія колы вядуць тонку ўзбраенняў, наша краіна разам з іншымі ўдзельнікамі Варшаўскага Дагавору будзе ўмацоўваць гэты ваенна-палітычны саюз.

Цэнтральны Камітэт партыі ўдзяляў пастаянную ўвагу пытанням эканамічнага супрацоўніцтва з сацыялістычнымі дзяржавамі, яго далейшаму развіццю на аснове ўзаемнай выгады і сацыялістычнага інтэрнацыяналізму.

Асабліва важным Палітбюро ЦК лічыць прынятую нам сумесна з іншымі краінамі СЭУ ў 1971 годзе даўгачасную праграму сацыялістычнай эканамічнай інтэграцыі.

У справах ЦК КПСС адзначаецца, што на парадку дня — распрацоўка і выкананне доўгатэрміновых мэтавых праграм. Гутарка ідзе не толькі аб вялікай ўзаемнай эканамічнай выгадзе, але і аб задачах велізарнага палітычнага значэння. Гутарка ідзе аб умацаванні матэрыяльнай асновы нашай садружнасці, падвэрсліў тав. Л. І. Брэжнеў. Імяна так падыходзіць да гэтага пытання Палітбюро ЦК. Мы лічым, што строгае і дакладнае выкананне мера-

(Працяг на стар. 4).

І. СТАНОВІШЧА Ў СВЕЦЕ І МІЖНАРОДНАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ КПСС

І. Далейшае ўмацаванне дружбы і супрацоўніцтва з сацыялістычнымі краінамі. Гістарычныя поспехі свету сацыялізму, рост яго магутнасці і ўплыву.

Надзвычай шырокая і разнастайная ў сучасных умовах дзейнасць нашай партыі на міжнароднай арэне. Няма цяпер, напэўна, такога кутка на зямлі, становішча спраў у якім так або інакш не даводзілася б удліваць пры фарміраванні нашай знешняй палітыкі. Але, зразумела, нам, камуністам, нашаму розуму і сэрцу бліжэй за ўсё тая частка свету, дзе знаходзяць сваё практычнае ўвасабленне камуністычныя ідэалы — свабода ад эксплуатацыі і прыгнёчэння, поўнаўладдзе людзей працы, развіццё сацыялістычнай дэмакратыі, росквіт культуры і ўздым дабрабыту найшырэйшых народных мас, роўнасць і брацтва ўсіх народаў і нацыянальнасцей. Таму, натуральна, што Цэнтральны Камітэт нашай партыі, Палітбюро ЦК на працягу справаздачнага перыяду, як і раней, у першую чаргу ўдзялялі ўвагу ўзаемаадносін з сацыялістычнымі дзяржавамі.

Пяць мінулых гадоў — гэта гады няўхільнага ўздыму краін сацыялізму, іх упэўненага паступальнага руху да развіцця сацыялістычнага грамадства, да камунізму. Адначасова з далейшай палітычнай кансалідацыяй у сацыялістычных краінах хуткімі

тэмпамі развівалася грамадская вытворчасць, павышаўся матэрыяльны і культурны ўзровень працоўных.

Разам з росквітам кожнай сацыялістычнай нацыі, умацаваннем суверэнітэту сацыялістычных дзяржаў усё цясней становіцца іх ўзаемасувязі, унікае ўсё больш элементаў агульнасці ў іх палітыцы, эканоміцы, сацыяльным жыцці, адбываецца паступовае выроўніванне ўзроўня развіцця. Гэты працэс паступовага збліжэння краін сацыялізму зусім пэўна працягваецца цяпер як занамернасць.

Многае тут, вядома, залежыць ад палітыкі кіруючых партый, ад іх здольнасці берагчы адзінства, змагацца супраць замкнёнасці і нацыянальнай адасобленасці, улічваць агульныя інтэрнацыянальныя задачы, дзейнічаць сумесна ў імя вырашэння гэтых задач.

Дзякуючы адзінству, садружнасці, ўзаемнай падтрымцы краінам сацыялізму ўдалося ў мінулым пяцігоддзі вырашыць буйнейшыя задачы, ажыццявіць тое, за што яны змагаліся на працягу доўгага часу.

Працяг даклада таварыша Л. І. БРЭЖНЕВА

прыемстваў, калектыўна намечаных брацкімі краінамі, нашых абавязанстваў перад імі—гэта свята абавязак Дзяржаў, міністэрстваў, ведамстваў, аб'яднанняў і прадпрыемстваў, усіх, хто звязан з гэтым участкам работы.

За апошнія гады значна расшырылася наша ідэалагічнае супрацоўніцтва з партыямі брацкіх краін. Рэгулярна, а не ад выпадку да выпадку сустракаюцца кіруючыя работнікі нашых партый, якія займаюцца ідэалагічнай і міжнароднай дзейнасцю. Многія напрамкі навуц развіваюцца цяпер калектыўнымі намаганнямі вучоных сацыялістычных краін. Мае месца і карыснае супрацоўніцтва органаў масавай інфармацыі—радыё, тэлебачання, друку. Усё гэта дапамагае ўзнімаць узровень ідэяна-выхаваўчай работы ў кожнай з нашых партый і больш паспяхова выступаць у ідэалагічным проціборстве дзвюх сацыяльных сістэм. Гэта ў цяперашніх умовах вельмі важна, бо праблема ідэалагічнай барацьбы ўсё больш выходзіць на першы план, а праўда аб сацыялізме—магутная зброя ў гэтай барацьбе.

Разам з іншымі брацкімі партыямі КПСС і ў далейшым будзе рабіць усё, каб прыклад пераможнага сацыялізму з'яў усе ярчэй і ярчэй.

Асабліва і асобна стаіць, вядома, пытанне аб адносін з Кітаем. Палітыка яго цяперашніх кіраўнікоў адкрыта накіравана супраць большасці сацыялістычных дзяржаў. Больш таго, яна прама змыкаецца з пазіцыяй самай крайняй рэакцыі ва ўсім свеце—ад мілітарыстаў і ворагаў разрады ў заходніх краінах да расістаў Паўднёвай Афрыкі і фашысцкіх заправілаў Чылі. Гэта палітыка не толькі зусім чужая сацыялістычным прынцыпам і ідэалам, але на сутнасці стала важным рэзервам імперыялізму ў яго барацьбе супраць сацыялізму.

2. Умацаванне супрацоўніцтва з краінамі, якія вызваліліся. Павышэнне іх ролі ў сусветным развіцці

У справаздачы перыяд разрасліся і ўмацаваліся сувязі Савецкага Саюза з краінамі, якія вызваліліся ад каланіяльнай залежнасці, або, як іх яшчэ называюць, краінамі, што сталі на шлях развіцця. Што асабліва важна, узбагаціўся палітычны змест нашых сувязей.

Умацаванню супрацоўніцтва з краінамі, якія сталі на шлях развіцця, несумненна, садзейнічалі сур'ёзныя зрухі ў іх унутраным жыцці і міжнароднай палітыцы.

У многіх краінах, якія вызваліліся, адбываецца складаны працэс размежавання класавых сіл, нарастае класавая барацьба. Праяўляецца гэта парозаму. Новыя прагрэсіўныя зрухі адбыліся ў эканоміцы і палітычным жыцці арабскіх, афрыканскіх і азіяцкіх краін сацыялістычнай арыентацыі. Ёсць і краіны, дзе развіццё пайшло далей па капіталістычным шляху.

Некаторыя рэжымы і палітычныя арганізацыі, якія абвясцілі сацыялістычны мэты і праводзяць прагрэсіўныя пераўтварэнні, падвергнуліся моцнаму націску ўнутранай і знешняй рэакцыі. Нядаўні паход прыхільнікаў супраць урада Індзіры Гандзі, спробы падаваць сацыялістычныя і палітычныя заваяванні егіпецкай рэвалюцыі—восем прыкладаў такога развіцця падзей.

Або вазьміце Народную Рэспубліку Анголу. Ледзь нарадзіўшыся, гэта прагрэсіўная дзяржава стала аб'ектам замежнай інтэрвенцыі. Гэта—справа рук імперыялізму і паўднёваафрыканскіх расістаў—заклятых ворагаў незалежнай Афрыкі, а таксама тых, хто ўзяў на сябе несамавітую ролю іх памагателяў. Таму барацьба Анголы ў абарону сваёй незалежнасці сустрапа падтрымку прагрэсіўных сіл ва ўсім свеце, а поспех гэтай барацьбы стаў яшчэ адным сведчаннем таго, што імкненне народаў да свабоды не зламаць нікому.

Адносіны Савецкага Саюза да складаных працэсаў у краінах, якія сталі на шлях развіцця, ясныя і пэўныя. Савецкі Саюз не ўмешваецца ва ўнутраныя справы іншых краін і народаў. Ваага свабоднага права кожнага народа, кожнай краіны выбіраць свой шлях развіцця—непахісны прынцып ленінскай знешняй палітыкі.

Наша партыя аказвае і будзе аказваць падтрымку народам, якія змагаюцца за сваю свабоду. Савецкі Саюз пры гэтым не шукае ніякіх выгад для сябе, не ганяецца за канцэсіямі, не дабіваецца палітычнага панавання, не дамагаецца ваенных баз. Мы робім, як загадаюць нам наша рэвалюцыйнае сумленне, нашы камуністычныя перакананні.

Цяпер ужо ясна, што пры сучасных суадносінх сусветных класавых сіл краіны, якія ўжо вызваліліся, зусім могуць процістаяць імперыялістычнаму дыктату, дабіваюцца справядлівых, г. зн. раўнапраўных эканамічных адносін. Ясна і іншае: уклад гэтых краін у агульную барацьбу за мір і бяспеку народаў, значны ўжо цяпер, а можа стаць яшчэ больш важкім.

З трыбуны свайго з'езда мы зноў падкрэсліваем: Савецкі Саюз поўнацю падтрымлівае законныя імкненні маладых дзяржаў, іх рашучасць поўнацю звабіцца ад імперыялістычнай эксплуатацыі, самім распрадавацца сваімі нацыянальнымі багаццямі.

Скажу аб нашых адносінх з **авабскімі краінамі**, працягваю тав. Л. І. Брэжнеў. Добрае ўзаемаразумеенне ўстанавілася ў нас у мінулым пяцігоддзі з Сірыяй. Мы дзейнічаем узгоднена на многіх міжнародных праблемах і перш за ўсё блізкаўсходняй.

3. Развіццё адносін з капіталістычнымі дзяржавамі.

Галоўным у нашай палітыцы ў адносінх да капіталістычных дзяржаў была і застаецца барацьба за ўсталяванне прынцыпаў мірнага суіснавання, за тры-

вялікай небяспечай для ўсіх міралюбівых народаў з'яўляюцца ліхаманкавыя спробы Пекіна сарваць разрадку, не дапусціць разбраення, сеяць недавер'е і варожасць паміж дзяржавамі, яго імкненне срываваць сусветную ваіну, а самому патраць на гэтым рукі. Такая палітыка Пекіна глыбока супярэчыць інтарэсам усіх народаў. Мы будзем даваць адпор гэтай падпальшчыцкай палітыцы, абараняць інтарэсы Савецкай дзяржавы, сацыялістычнай сядружэсці, сусветнага камуністычнага руху. Цяпер ужо мала сказаць, што маісцкая ідэалогія і палітыка несумяшчальныя з марксісцка-ленінскім вучэннем. Яны прама варожыя яму.

У адносінх з Кітаем наша партыя цвёрда прытрымліваецца курсу, вызначанага XXIV з'ездам. Правільнасць гэтага курсу пацверджана жыццём. Мы будзем і ў далейшым весці барацьбу з маізмам, барацьбу прынцыповую, барацьбу непрымырную.

Разам з тым хацелася б зноў пацвердзіць, што ў адносінх да Кітая, як і іншых краін, мы цвёрда прытрымліваемся прынцыпаў раўнапраўя, навагі суверэнітэту і тэрытарыяльнай цэласнасці, неўмяшання ва ўнутраныя справы адзін аднаго, непрымянення сілы. Словам, мы гатовы нармалізаваць адносіны з Кітаем на прынцыпах мірнага суіснавання. Больш таго, можна з упэўненасцю заявіць: калі ў Пекіне вернуцца да палітыкі, сапраўды заснаванай на марксізме-ленінізме, адмовяцца ад варожых сацыялістычным краінам курсу, стануць на шлях супрацоўніцтва і салідарнасці са светам сацыялізму, то гэта знойдзе адпаведны водгук з нашага боку і адкрыецца магчымасць для развіцця добрых адносін паміж СССР і КНР, якія аднаўдзілі б прынцыпам сацыялістычнага інтэрнацыяналізму. Справа за кітайскім бокам.

Важнай падзеяй з'явілася заключэнне з Іракам дагавору аб дружбе і супрацоўніцтве, на аснове якога развіваюцца нашы адносіны. Расшыраецца і палітычнае супрацоўніцтва з Алжырам, з Паўднёвым Пеманам. Зроблены значныя крокі на развіццё савецка-лівійскіх сувязей. Умацаваліся дружэлюбныя кантакты з Арганізацыяй Вызвалення Палесціны.

У апошні час пэўныя сілы робяць настойлівыя спробы падаваць савецка-егіпецкія адносіны. Што датычыць СССР, то мы застаёмся вернымі прынцыповай лініі на іх умацаванне. Яна адлюстравана ў Дагаворы аб дружбе і супрацоўніцтве паміж СССР і Егіптам, які мы разглядаем як даўгачасную аснову адносін, што аднаўдзіць інтарэсам не толькі нашых краін, але і ўсяго арабскага свету.

На Блізкім Усходзе цяпер няма ваіны. Але няма там і міру, а тым больш спакою. І хто адважыцца паручыцца, што поўнымі ваенных дзеянняў не ўспыне зноў. Такая небяспека будзе захоўвацца, пакуль Ізраільскія арміі застаюцца на акупаваных землях. Яна будзе захоўвацца, пакуль пазабудлены сваіх законных правоў і жывуць у жудасных умовах сотні тысяч палесцінцаў, выгнанных са сваіх зямель. І арабскі народ Палесціны пазабудлены магчымасці стварыць сваю нацыянальную дзяржаву. Трывалы мір на Блізкім Усходзе патрабуе таксама, каб былі гарантаваны бяспека ўсіх дзяржаў гэтага раёна, іх права на незалежнае існаванне і развіццё.

Што датычыць Савецкага Саюза, то ён займае прынцыповую і канструктыўную пазіцыю. СССР, як састаршыня Міжнеўскай канферэнцыі, гатоў супрацоўнічаць ва ўсіх намаганнях, накіраваных на сапраўднае ўрэгуляванне канфлікту. Мы гатовы ўдзельнічаць у міжнародных гарантыях бяспекі і недатыкальнасці граніц усіх краін Блізкага Усходу—у рамках ААН або на іншай аснове.

Мы—за стварэнне ўмоў для развіцця нашых адносін з усімі краінамі Блізкага Усходу, у нас няма прадзятасці супраць якой-небудзь з іх. Нарэшце, мы гатовы ўдзельнічаць і ў пошуках вырашэння такой праблемы, як спыненне гонкі ўзбраенняў у гэтым раёне. Але, зразумела, толькі ў цеснай уязцы з агульным урэгуляваннем на Блізкім Усходзе. Вырашаць яе да такога ўрэгулявання азначала б ставіць на адну дошку агрэсара і яго ахвяры.

Адзначышы, што ў справаздачы перыяд ЦК удзяляў вялікую ўвагу развіццю нармальных, а дзе магчыма, і дружэлюбных адносін з дзяржавамі Азіі, тав. Л. І. Брэжнеў ахарактарызаваў адносіны Савецкага Саюза з Індыяй, Афганістанам, Турцыяй.

Савецкі Саюз, сказаў дакладчык, мае намер і ў далейшым актыўна ўдзельнічаць у пошуках шляхоў да ўмацавання міру і бяспекі на азіяцкім кантыненце, да развіцця і тут раўнапраўнага супрацоўніцтва. Мы будзем дзейнічаць у гэтым напрамку, дзейнічаць як у рамках двухбаковых кантактаў, так і на шматбаковай аснове.

Затым у справаздачы гаворыцца аб далейшым развіцці сяброўскіх сувязей з дзяржавамі Афрыкі.

Мы, заявіў тав. Л. І. Брэжнеў, робім і будзем рабіць усё, каб развіццё і ўмацоўваць дружбу з тымі, хто сапраўды да яе імкнецца. З пераважнай большасцю дзяржаў, якія ўзніклі ў выніку злому каланіяльнай сістэмы, нас аб'ядноўвае глыбокая вернасць міру і свабодзе, агада да любых форм агрэсіі і панавання, да эксплуатацыі адной краіны другой. Гэта агульнасць карэньнічых імкненняў—багатая і дарагоцная глеба, на якой і надалей будзе мацінец і расціваць наша дружба!

Удалося дасягнуць значнага прагрэсу ў гэтым напрамку.

Вялікую ролю адыграла тое, што наша партыя здолела дакладна вызначыць асноўныя задачы практычнай дзейнасці па ўмацаванні міжнароднай бяспекі, выразіць іх на сваім XXIV з'ездзе ў Праграме міру. Гэта Праграма ўказала рэальны шлях да ліквідацыі «халоднай ваіны», паставіла дакладныя задачы ў барацьбе за пераход ад небяспекі ваіны да мірнага супрацоўніцтва.

Актуальнасць і рэалістычнасць гэтай Праграмы пацвердзіла жыццё. І хоць усеагульны мір яшчэ зусім не гарантаваны, у нас ёсць усе падставы з упэўненасцю сказаць: аздараўленне міжнароднага клімату пераконаўча сведчыць, што дасягненне трывалага міру—не добрае пажаданне, а зусім рэальная задача. У імя яе вырашэння можна і патрэбна працягваць працаваць, не шкадуючы сіл!

Далей тав. Л. І. Брэжнеў спыніўся на канкрэтных напрамках работы, якую праводзіла наша партыя па практычнай рэалізацыі Праграмы міру. У справаздачы ўсебакова ахарактарызавана дзейнасць КПСС і Савецкай дзяржавы ў напрамку разрады напружанасці і ўмацавання міру ў Еўропе.

У інтарэсах разрады і трывалага міру ў Еўропе XXIV з'езд КПСС заклікаў забяспечыць скліканне і поспех агульнаеўрапейскай нарады. Цяпер гэта стала рэальнасцю.

Дасягнутыя вынікі варты затрачаных намаганняў. Удзельнікамі нарады калектыўна пацверджана непарушнасць існуючых граніц. Распрацаваны звод прынцыпаў міждзяржаўных узаемаадносін, які поўнацю—і літарай, і духам—адпавядае патрабаванням мірнага суіснавання. Такім чынам, створаны спрыяльныя ўмовы для захавання і ўмацавання міру на ўсім кантыненце.

Вынікі нарады ў многім звернуты ў будучыню. Намечаны перспектывы мірнага супрацоўніцтва ў цэлым радзе галін—эканоміцы, навуцы і тэхніцы, культуры і інфармацыі, у развіцці кантактаў паміж людзьмі. Вызначаны і некаторыя іншыя меры па ўмацаванні давер'я паміж дзяржавамі, у тым ліку і ў ваеннай галіне. Галоўнае цяпер—ператвараць у практычныя справы ўсе прынцыпы і дагаворанасці, узгодненыя ў Хельсінкі.

Такім чынам, дасягненні ў справе наладжвання мірных адносін у Еўропе ёсць, і дасягненні, таварышы, немалыя.

За дасягненне ў Еўропе сапраўды трывалага міру, за тое, каб разрадка стала незваротнай, трэба яшчэ цимат і настойліва змагацца, падкрэсліў тав. Л. І. Брэжнеў. Савецкі Саюз будзе весці такую барацьбу ў цеснай узаемадзейнасці з брацкімі сацыялістычнымі дзяржавамі, з усімі міралюбівымі і рэалістычнымі мыслячымі сіламі ў Еўропе. Перад намі, вялікая мэта; трывалы мір павінен стаць натуральнай формай жыцця ўсіх народаў Еўропы.

Рашаючае значэнне для аслаблення пагрозы новай сусветнай ваіны ў ўмацаванні міру меў, вядома, паварот да лепшага ў нашых адносінх з буйнейшай дзяржавай капіталістычнага свету—**Злучанымі Штатамі Амерыкі**. Гэта, бяспрэчна, садзейнічала аздараўленню міжнароднага клімату ў цэлым, у тым ліку і ў Еўропе. Задача паліявання адносін з ЗША мы, дзейнічаючы ў поўнай адпаведнасці з устаноўкай XXIV з'езда, удзялялі вельмі вялікую ўвагу.

У выніку перагавораў з прэзідэнтам ЗША Ніксонам у Маскве і ў Вашынгтоне, а затым сустрач з прэзідэнтам Фордам ва Уладзівастоку і ў Хельсінкі дасягнута важнае прынцыповае ўзаемаразумеенне паміж кіраўнікамі Савецкага Саюза і Злучаных Штатаў Амерыкі аб неабходнасці развіцця мірных раўнапраўных адносін паміж абедзвюма краінамі. Гэта знайшло сваё адлюстраванне ў цэлай сістэме савецка-амерыканскіх дагавораў, пагадненняў і іншых дакументаў.

У сукупнасці яны заклалі значную палітычную і прававую базу для развіцця ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва паміж СССР і ЗША на прынцыпах мірнага суіснавання. Яны ў пэўнай меры змяншаюць небяспеку ўзнікнення ядзернай ваіны. Іменна ў гэтым мы бачым асноўны вынік развіцця савецка-амерыканскіх адносін за апошнія пяць гадоў.

У нашых адносінх з ЗША добрая перспектыва і на будучыню—у той меры, у якой яны будуць і ў далейшым развівацца на гэтай сумесна створанай рэалістычнай аснове, калі пры відавочным адрозненні класвай прыроды абедзвюх дзяржаў і іх ідэалогіі ёсць цвёрды намер вырашаць рознагалосці і спрэчкі не сілай, не пагрозамі і бразганнем зброі, а мірнымі палітычнымі сродкамі.

Станоўчае ў цэлым развіццё савецка-амерыканскіх адносін за апошнія гады ўскладняецца, аднак, шэрагам немагавяжных фактараў. Яму імкнучыся перашкодзіць уплывовыя сілы ў ЗША, не зацікаўленыя ні ў паліяванні адносін з СССР, ні ў разрады міжнароднай напружанасці ў цэлым. Яны паказваюць у скажоным святле палітыку Савецкага Саюза і, спасылаючыся на выдуманую «савецкую пагрозу», заклікаюць да новага ўзвічвання гонкі ўзбраенняў у ЗША і ў НАТО. Былі, як вядома, і спробы ўмяшання ў нашы ўнутраныя справы, звязаныя з прыняццем у ЗША дыскрымінацыйных мер у галіне гандлю. Зразумела, з гэтым мы мірыцца не магі і не будзем мірыцца. Гэта не таа мова, якой можна размаўляць з Савецкім Саюзам. Цяпер, я думаю, гэта ўжо ўсім ясна.

Савецкі Саюз, падкрэсліў тав. Л. І. Брэжнеў, мае цвёрды намер праводзіць курс на далейшае паліяўненне савецка-амерыканскіх адносін у строгай адпаведнасці з духам і літарай дасягнутых пагадненняў і ўзятых абавязанстваў—у інтарэсах абодвух народаў і справы міру на зямлі.

Далей у справаздачы гаворыцца аб развіцці адносін з Канадай, з краінамі Лацінскай Амерыкі, з Японіяй.

Аздараўленне міжнароднага клімату стварыла

сприяльную атмосферу для ажыўлення эканамічнага, навукова-тэхнічнага і культурнага супрацоўніцтва.

За справядачны перыяд значна ўзраслі і змяніліся якасна эканамічныя і навукова-тэхнічныя сувязі СССР з капіталістычнымі краінамі.

Прыкладна ў паўтара раза ўзрос за мінулае пяцігоддзе аб'ём нашых культурных абменаў з зарубажнымі краінамі.

Усё гэта, падкрэсліў тав. Л. І. Брэжнеў, — матэрыялізацыя разрадкаў, важны ўчастак агульнай работы нашай партыі па развіццю мірных сувязей паміж народамі.

Адным з галоўных напрамкаў знешнепалітычнай дзейнасці ЦК КПСС і Саветскага ўрада была і застаецца — як гэтага і патрабавала Праграма міру — барацьба за спыненне гонкі ўзбраенняў, за раззбраенне.

Галоўным матывам прыхільнікаў гонкі ўзбраенняў з'яўляецца сцвярджэнне аб так званай савецкай пагроззе. Гэты матыв выкарыстоўваецца і тады, калі трэба працягнуць больш высокі ваенны бюджэт, урэзваючы расходы на сацыяльныя патрэбы, і калі распрацоўваюцца новыя віды смертаноснай зброі, і калі спрабуюць апраўдаць ваенную актыўнасць НАТО. На самай справе, вядома, ніякай савецкай пагрозы не існуе ні для Захаду, ні для Усходу. Усё гэта страшэнная хлусня — ад пачатку да канца. Савецкі Саюз не збіраецца ні на каго нападаць. Савецкаму Саюзу вайна не патрэбна. Савецкі Саюз не павялічвае свой ваенны бюджэт, ён не скарачае, а няўхільна нарошчвае асігнаванні на павышэнне дабрабыту народа. Наша краіна паслядоўна і непакісна вядзе барацьбу за мір, пастаянна выступае з канкрэтнымі прапановамі, накіраванымі на скарачэнне ўзбраенняў, на раззбраенне.

Савецкія камуністы ганарыцца тым, што яны ўзялі на сябе цяжкую, але высакародную місію быць у першых радах барацьбітоў за тое, каб адвесці ад народаў небяспекі, звязаныя з працягам гонкі ўзбраенняў. Наша партыя заклікае ўсе народы, усе краіны аб'яднаць свае намаганні для таго, каб пакласці канец гэтай згубнаму працэсу. Нашай канчатковай мэтай у гэтай галіне было і застаецца ўсеагульнае і поўнае раззбраенне.

Асобна скажу аб праходзячых савецка-амерыканскіх перагаворах па далейшаму абмежаванню стратэгічных узбраенняў. Мы вядзем іх, імкнучыся ажыццявіць ўладзастоўную дагаворнасць 1974 года і не дапусціць адкрыцця новага каналу гонкі ўзбраенняў, які звёў бы на нішто ўжо дасягнутае. Зразумела, што пагадненне па гэтым пытанню мела б велікі валяе значэнне як для далейшага развіцця адносін паміж СССР і ЗША, для ўмацавання ўзаемнага давер'я, так і для ўмацавання ўсеагульнага міру.

Надаючы выключна важнае значэнне ўсёй гэтай праблеме, мы настойліва і не раз прапаноўвалі Злучаным Штатам не спыняцца на адным толькі абмежаванні існуючых відаў стратэгічнай зброі. Мы лічылі магчымым пайсці далей. Канкрэтна мы прапаноўвалі дагаворнасць аб забароне стварэння новай, яшчэ больш разбуральнай сістэмы ўзбраення, у прыватнасці, новыя падводныя лодкі тыпу «Трайдэнт» з балістычнымі ракетамі, новыя стратэгічныя бамбардзіроўшчыкі тыпу Б-1 у ЗША і аналагічныя сістэмы ў СССР. На жаль, гэтыя прапановы не былі прыняты амерыканскім бокам.

Аднак яны застаюцца ў сілу. Ші трэба гаварыць, наколькі іх ажыццяўленне было б карысна для ўмацавання ўзаемнага давер'я. Акрамя таго, абодва бакі атрымалі б магчымае эканамічна значныя сродкі.

4. Праграма далейшай барацьбы за мір і міжнароднае супрацоўніцтва, за свабоду і незалежнасць народаў

Ацэньваючы міжнароднае становішча нашай краіны і абстапоўку на сусветнай арэне, Цэнтральны Камітэт партыі прыходзіць да вываду, што далейшая барацьба за справу міру, свабоды і незалежнасці народаў патрабуе цяпер вырашэння ў першую чаргу наступных наступных задач:

— няўхільна ўмацоўваючы адзінства брацкіх сацыялістычных дзяржаў і развіваючы іх усебаковае супрацоўніцтва ў пабудове новага грамадства, нарошчваць іх актыўны сумесны ўклад ва ўмацаванні міру.

— дабівацца спынення растучай, небяспечнай для міру гонкі ўзбраенняў і пераходу да скарачэння навопленых запасаў зброі, да раззбраення. З гэтай мэтай:

а) рабіць усё магчымае для завяршэння падрыхтоўкі новага пагаднення паміж СССР і ЗША аб абмежаванні і скарачэнні стратэгічных узбраенняў, для заключэння міжнародных дагавораў аб усеагульным і поўным спыненні выпрабаванняў ядзернай зброі, аб забароне і знішчэнні зброі хімічнай, аб забароне стварэння новых відаў і сістэм зброі масавага знішчэння, а таксама ўздзеянні на прыроднае асяроддзе для ваенных і іншых варожых мэт;

б) зрабіць новыя намаганні для актывізацыі перагавораў аб скарачэнні ўзброеных сіл і ўзбраенняў у Цэнтральнай Еўропе. Пасля дасягнення дагаворнасці аб першых канкрэтных кроках у гэтым напрамку прадоўжыць у наступныя гады справу ваеннай разрадкаў ва ўказаным раёне;

в) дабівацца, каб на змену цяперашняму пастаяннаму росту ваенных расходаў многіх дзяржаў прыйшла практыка іх сістэматычнага скарачэння;

г) прыняць усё меры да хутэйшага склікання сусветнай канферэнцыі па раззбраенню.

— Скаціць зусім намаганні міралюбівых дзяржаў на ліквідацыю наяўных ваенных ачагоў, якія

выкарыстаць іх для прадукцыйных мэт, для палепшэння жыцця людзей.

За апошні час у радзе краін множацца выступленні за тое, каб раён Індыйскага акіяна не стаў арэнай стварэння ваенных баз тых або іншых дзяржаў. Мы спацываем гэтым выступленням. Што датычыць Савецкага Саюза, то мы не мелі і не маем намеру будаваць ваенныя базы ў Індыйскім акіяне. І мы заклікаем Злучаныя Штаты Амерыкі заняць такую ж пазіцыю.

Зразумела, прыйдзе час, калі на парадак дня стане пытанне аб непазбежнасці падключэння да працэсу абмежавання стратэгічных узбраенняў таксама і іншых ядзерных дзяржаў. Тыя з іх, якія не пажадалі б гэтага, узялі б на сябе велізарную адказнасць перад народамі.

Па ініцыятыве нашай краіны Генеральнай Асамблеяй ААН у апошнія гады прыняты рад важных рэзалюцый па пытаннях стрымлівання гонкі ўзбраенняў і забароны распрацоўкі і вытворчасці новых відаў зброі масавага знішчэння, новых сістэм такой зброі. Задача ў тым, каб гэтыя рэзалюцыі былі ажыццяўлены.

У сувязі з гэтым набывае асаблівае значэнне падтрыманне пераважнай большасцю краін — членаў ААН прапанова аб скліканні сусветнай канферэнцыі па раззбраенню.

Палітычная разрадка мае патрэбу ў падмацаванні разрадкаў ваеннай. У Праграме міру была вызначана ясная мэта: скарачэнне ўзброеных сіл і ўзбраенняў у Цэнтральнай Еўропе. Перагаворы па гэтым пытанню ў Вене працягваюцца ўжо больш чым два гады, аднак адчувальнага прагрэсу няма. Прычына адна: краіны НАТО ўсё яшчэ не хочучь адмовіцца ад спроб выкарыстаць перагаворы для забеспячэння сабе аднабаковых ваенных пераваг.

Імкнучыся зрушыць справу з мёртвай кропкі, сацыялістычныя дзяржавы нядаўна ўнеслі ў Вене новыя прапановы. Перадлічыўшы іх, тав. Л. І. Брэжнеў заявіў, што іх рэалізацыя не нанесе шкоды бяспецы ніводнага з бакоў. Хацелася б спадзявацца, сказаў ён, што ўсё гэта знойдзе належны водгук у заходніх краін і можна будзе, нарэшце, перайсці ад дыскусій да рэальных мер па скарачэнню ўзброеных сіл і ўзбраенняў.

Каб яшчэ больш аслабіць пагрозу вайны і стварыць спрыяльныя ўмовы для руху да раззбраення, мы прапануем цяпер заключыць сусветны дагавор аб непрымяненні сілы ў міжнародных адносінах. Яго ўдзельнікі, уключаючы, зразумела, ядзерныя дзяржавы, узялі б на сябе абавязанства ўстрымавацца ад выкарыстання любых відаў зброі, у тым ліку, і ядзернай, для вырашэння спрэчак паміж сабой. Савецкі Саюз гатоў разгледзець разам з іншымі дзяржавамі практычныя крокі па рэалізацыі гэтай прапановы.

Вялікая цяпер роля і адказнасць масавага руху грамадскасці за ўмацаванне міру. Мінулае пяцігоддзе адзначана такімі вяхамі ў развіцці гэтага руху, як сусветны кангрэс міралюбівых сіл у Маскве, Брусельская асамблея барацьбітоў за еўрапейскую бяспечку, Сусветны кангрэс жанчын у Берліне. Ва ўсіх гэтых акцыях наша партыя, грамадскасць нашай краіны прымалі актыўны ўдзел. Мы і ў далейшым не пашкадуем сіл для ўцягнення шырокіх народных мас у справу ўмацавання міру.

У сваёй знешняй палітыцы Савецкі Саюз мае намер працягнуць і паслядоўна шукчаць усё новае і новае шляхі развіцця мірнага ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва дзяржаў з рознымі грамадскімі ладам, шляхі да раззбраення. Мы будзем няўхільна нарошчваць свае намаганні ў барацьбе за трывалы мір.

яшчэ існуюць, і перш за ўсё на ажыццяўленні справядлівага і трывалага ўрэгулявання на Блізкім Усходзе. У сувязі з такім урэгуляваннем аднаведным дзяржавам разгледзець пытанне аб садзейнічэнні спыненню гонкі ўзбраенняў на Блізкім Усходзе.

— Рабіць усё для паглыблення разрадкаў міжнароднай напружанасці, яе ўсабавання ў канкрэтныя формы ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва паміж дзяржавамі. Актыўна весці лінію на поўнае ажыццяўленне заключнага акта Агульнаеўрапейскай нарады, развіцці мірнага супрацоўніцтва ў Еўропе. У адпаведнасці з прынцыпамі мірнага суіснавання паслядоўна працягваць развіццё адносін даўгачаснага ўзаемавыгаднага супрацоўніцтва ў розных галінах — у палітыцы, эканоміцы, навуцы і культуры — са Злучанымі Штатамі Амерыкі, Францыяй, ФРГ, Вялікабрытаніяй, Італіяй, Канадай, а таксама Японіяй і іншымі капіталістычнымі дзяржавамі.

— Весці справу да забеспячэння бяспекі ў Азіі на аснове сумесных намаганняў дзяржаў гэтага кантынента.

— Імкнучыся да заключэння сусветнага дагавору аб непрымяненні сілы ў міжнародных адносінах.

— Лічыць адной з важнейшых міжнародных задач поўную ліквідацыю ўсіх рэшткаў сістэм каланіяльнага прыгнёчэння, парушэння раўнапраўя і незалежнасці народаў, усіх ачагоў каланіялізму і расізму.

— Дабівацца ліквідацыі дыскрымінацыі і любых інтучых перашкод у міжнародным гандлі, ліквідацыі ўсіх праяўленняў нераўнапраўя, дытату, эксплуатацыі ў міжнародных эканамічных адносінах.

Мы разглядаем гэтыя прапановы як арганічны працяг і развіццё Праграмы міру, выпрацаванай XXIV з'ездам партыі, як праграму далейшай барацьбы за мір і міжнароднае супрацоўніцтва, за свабоду і незалежнасць народаў.

ху адкрываюць новыя гарызонты перад краінамі, якія заваявалі незалежнасць. Нарастае класавая барацьба працоўных супраць прыгнёту мананолій, су-

праць эксплуатацыйскіх парадкаў. Набывае ўсё большы маштаб рэвалюцыйна-дэмакратычны, антыімперыялістычны рух. Усё гэта ў цэлым азначае развіццё сусветнага рэвалюцыйнага працэсу.

Развіццё краін сацыялізму, рост іх магутнасці, узмацненне спрыяльнага ўплыву праводзімай імі міжнароднай палітыкі — вось што складае цяпер галоўны напрамак сацыяльнага прагрэсу чалавецтва.

У справядачы ЦК КПСС дадзены грунтоўныя аналіз прычын эканамічнага крызісу, які ахапіў у гэтыя гады капіталістычны свет, ідэяна-палітычнага крызісу буржуазнага грамадства.

Камуністы, сказаў дакладчык, далёкі ад таго, каб прадказваць «аўтаматычны крах» капіталізму. У яго ёсць яшчэ немалыя рэзервы. Аднак падзеі апошніх гадоў з новай сілай пацвярджаюць, што капіталізм — гэта грамадства, пазбаўленае будучыні.

У мінулае пяцігоддзе па некаторых ачагах міжнароднай рэакцыі нанесены магутныя ўдары. Імяна ў гэты перыяд адбыліся рэвалюцыі ў Чылі і Партугаліі, дабіліся важнага поспеху рэвалюцыйна-вызваленчыя сілы ў Перу, паў ваенна-фашысцкі ўрад у Грэцыі, падарваны франкісцкі рэжым у Іспаніі.

Тав. Л. І. Брэжнеў выказаў гарачую салідарнасць савецкіх камуністаў, усіх савецкіх людзей з рэвалюцыйным народам Партугаліі, з яе камуністамі, з усімі дэмакратамі.

Трагедыя Чылі, сказаў далей ён, зусім не перакрэсліла вываду камуністаў аб магчымасці розных шляхоў рэвалюцыі, у тым ліку мірнага, калі для гэтага існуюць неабходныя ўмовы. Але яна ўладна напамінала аб тым, што рэвалюцыі павінна ўмець сябе абараніць. Яна вучыць пільнасці супраць сучаснага фашызму і падкопаў замежнай рэакцыі, і кляча да ўзмацнення міжнароднай салідарнасці з усімі, хто становіцца на шлях свабоды і прагрэсу. Тут, на нашым з'ездзе, ад імя ўсіх савецкіх людзей мы зноў патрабуем: «Свабоду Луісу Карвалану! Свабоду ўсім вязням фашысцкай хунты!»

Адной са значальных з'яў мінулага пяцігоддзя з'явіўся рост уплыву камуністычных партыі ў капіталістычным свеце. Іх колькасць узрасла амаль на мільён чалавек, у тым ліку ў Заходняй Еўропе — амаль на 400 тысяч. Намнога павялічылася колькасць выбаршчыкаў, якія галасуюць за камуністаў на выбарах у парламенцы і месцовыя органы.

Камуністы розных краін з цікавасцю і зразумелай увагай сочаць за работай адзін аднаго. Паміж імі могуць часам узнікнуць адрозненні ў думках, у падыходах да таго або іншага пытання. Варожая прапаганда не раз рабіла на гэтыя гэтага сенсацыі. Але марксісты-ленінцы падыходзіць да такіх пытанняў з пазіцыі інтэрнацыяналізму, кланючыся аб умацаванні адзінства ўсяго руху, абмяркоўваюць узнікаючыя праблемы ў духу сапраўднай таварыскасці, у рамках непарушаных норм раўнапраўя і павялі самастойнасці кожнай партыі. Вядома, пры гэтым гутарка не ідзе і не можа ісці аб кампрамісах у прынцыповых справах, аб прымірэнні з поглядамі і дзеяннямі, якія супярэчаць камуністычнай ідэалогіі. Гэта выключаецца. Тым больш, што і правы, і левыя рэвізіянцы зусім не бяздзейнічаюць, і барацьба за марксісцка-ленінскія асновы камуністычнага руху, супраць спроб іх скаціць або падарваць застаецца агульнай для ўсіх задачай.

Асабліва хацелася б падкрэсліць важнасць у наш час пралетарскага інтэрнацыяналізму. Гэта адзін з галоўных прынцыпаў марксізму-ленінізму. На жаль, сёй-той пачынае трактаваць яго такім чынам, што ад інтэрнацыяналізму фактычна мала што застаецца. Знаходзяцца і такія дзеячы, якія нават адноўта прапаноўваюць адмовіцца ад інтэрнацыяналізму. На іх думку, той інтэрнацыяналізм, які абгрунтаваў і адстаяў Маркс і Ленін, нібыта ўстарэў. З нашага ж пункту гледжання адмовіцца ад пралетарскага інтэрнацыяналізму азначае б пазбавіць кампартыі і наогул рабочы рух магутнай і выпрабаванай зброі. Гэта была б добрая паслуга класаваму праціўніку, які, дарэчы сказаць, актыўна каардынуе ў міжнародным маштабе свае антыкамуністычныя дзеянні. Мы, савецкія камуністы, лічым абарону пралетарскага інтэрнацыяналізму святым абавязкам кожнага марксіста-ленінца.

За справядачны перыяд наша партыя расшырыла сувязі з брацкімі партыямі. Мы актыўна абмываліся з імі дэлегацыямі, удзельнічалі ў міжпартыйных канферэнцыях па палітычных і тэарэтычных праблемах.

У справядачы ЦК КПСС вынесена прапанова ўвесці ў Маскве манумент у памяць герояў міжнароднага камуністычнага і рабочага руху, самаадданных барацьбітоў за народнае шчасце, якія загінулі ад рук класавога ворага. Гэта будзе сімвалам нязменнай вернасці нашай партыі вялікай справе пралетарскага інтэрнацыяналізму, сказаў тав. Л. І. Брэжнеў.

У адпаведнасці з устаноўкамі XXIV з'езда мы працягвалі паглыбляць сувязі з прагрэсіўнымі камуністычнымі партыямі — з рэвалюцыйна-дэмакратычнымі, а таксама левасачыялыстычнымі. Прыкметна расшырыліся кантакты з сацыялістычнымі і сацыял-дэмакратычнымі партыямі рад краін, у тым ліку Фінляндзіі, Бельгіі, Японіі, Вялікабрытаніі, Францыі. Мы цэнём тое, што дасягнута тут, і будзем працаваць у гэтым напрамку.

Некаторыя буржуазныя дзеячы выказваюць здзіўленне і ўзімаюць шум адносна салідарнасці савецкіх камуністаў, савецкага народа з барацьбой іншых народаў за свабоду і прагрэс, працягваў дакладчык. Гэта або наўнасць, або хутэй за ўсё — наўмыснае затуманьванне мазгоў. Бо гранічна ясна, што разрадка, мірнае суіснаванне датычыць міждзяржаўных адносін. Гэта азначае перш за ўсё, што спрэчкі і канфлікты паміж краінамі не павінны вырашацца шляхам вайны, шляхам прымянення сілы або пагрозы сілай. Разрадка ні ў якой меры не адмяняе і не можа адмяніць або змяніць законы класавай барацьбы. Ніхто не можа разлічваць на тое, што ва ўмовах разрадкаў камуністы прымірацца з капіталістычнай эксплуатацыяй або мананалісты стануць прыхільнікамі рэвалюцыі. А вось строгае захоўванне (Працяг на стар. 6).

5. КПСС і сусветны рэвалюцыйны працэс

Мы жывём у эпоху карэнных сацыяльных пераменаў. Працягваюць умацоўвацца і шырыцца пазіцыі сацыялізму. Перамогі нацыянальна-вызваленчага ру-

Працяг даклада таварыша Л. І. БРЭЖНЕВА

не прынцыпу неўмяшання ў справы іншых дзяржаў, павага іх незалежнасці і суверэнітэту — гэта адна з абавязковых умоў разрадка.

Верныя рэвалюцыйнай справе, мы, савецкія камуністы, змагаемся і будзем змагацца за мір — гэтае найважнейшае шчасце для ўсіх народаў і важную ўмову прагрэсу сучаснага чалавецтва.

Падагульняючы, сказанае, Цэнтральны Камітэт мае ўсе падставы далажыць з'ездзе, што міжнароднае становішча Савецкага Саюза трывалае, як ніколі. Чацвёртае дзесяцігоддзе мы жывём ва ўмовах міру.

Павіцы сацыялізму ўзмацнелі. Разрадка напружанасці стала вядучай тэндэнцыяй. Вось галоўны вынік міжнароднай палітыкі партыі. Такім вышкікам савецкія людзі могуць ганарыцца.

Абапіраючыся на дасягнутае, мы вызначаем цяпер новыя задачы на міжнароднай арэне. Упэўненасць у поспеху намечаемай праграмы мы чэрпаем у падтрымцы лініі партыі ўсім савецкім народам. У гэтым — галоўная гарантыя поспеху нашай палітыкі. Гэта палітыка служыць карэнным інтарэсам усіх народаў. За такой палітыкай — будучыня!

II.

ВЫНІКІ ПЯЦІГОДКІ І АСНОЎНЫЯ ЗАДАЧЫ ЭКАНАМІЧНАЙ ПАЛІТЫКІ ПАРТЫІ

Дазвольце цяпер перайсці да пытанняў унутранай палітыкі партыі і, перш за ўсё, палітыкі эканамічнай. Тут праходзіць адзін з рашучых участкаў ба-

рацьбы за камунізм. Тут сканцэнтраваны асноўныя намаганні партыі і народа.

1. Вынікі дзевятай пяцігодкі.

Калі мець на ўвазе агульныя вынікі дзевятай пяцігодкі, сказаў тав. Л. І. Брэжнеў, то галоўнае заключаецца ў тым, што самаадданая праца савецкага народа, накіроўваная, арганізатарская дзейнасць партыі забяспечылі ўстойлівы рост эканомікі. Асноўныя сацыяльна-эканамічныя задачы пяцігодкі вырашаны.

Вынікі пяцігодкі стануць асабліва яркімі, калі ацэньваць іх з пункту погляду таго, наколькі павялічылася за гэтыя гады эканамічная магутнасць краіны, якімі былі абсалютныя прыросты.

У гэтых адносінах дзевятая пяцігодка не мае сабе роўных. Мы дасягнулі больш высокіх, чым у любое папярэдняе пяцігоддзе, прыростаў прамысловай прадукцыі, капітальных укладанняў, асігнаванняў дзяржавы на правядзенне новых мерапрыемстваў па павышэнню дабрабыту народа. Яшчэ больш унутрынальным стаў пералік важных відаў прадукцыі, па аб'ёмах вытворчасці якіх Савецкі Саюз выйшаў на першае месца ў свеце. Да вугалю, жалезнай руды, цэменту і раду іншых прадуктаў за апошнія гады дабавіліся сталь, нафта, мінеральныя ўгнаенні.

Аб'ём прамысловай вытворчасці, як гэта і было прадугледжана Дырэктывамі XXIV з'езда КПСС, павялічыўся за пяцігодку на 43 працэнты. Гэта — выдатны поспех нашага рабочага класа, навукова-тэхнічнай інтэлігенцыі, камандзіраў вытворчасці.

Гаворачы аб размаху капітальнага будаўніцтва, дакладчык адзначыў: ва ўсе галіны гаспадаркі было ўкладзена звыш 500 мільярдаў рублёў, што дазволіла павялічыць асноўныя вытворчыя фонды ў паўтара раза.

Да адной з вынікаў пяцігодкі важна падзея і яшчэ з аднаго пункту гледжання: як вырашаліся найбольш буйныя задачы, пастаўленыя партыяй.

І першае, аб чым трэба сказаць — гэта поспехі ў вырашэнні той задачы, якую XXIV з'езд КПСС вызначыў у якасці галоўнай, — у павышэнні ўзроўню жыцця народа. Гісторыя краіны не ведае такой шырокай сацыяльнай праграмы, як тая, якая была выканана за справядчы перыяд.

Дакладчык напамінуў, што на правядзенне новых сацыяльных мерапрыемстваў было накіравана столькі ж сродкаў, колькі за дзве папярэднія пяцігодкі, разам узятых. У дакладзе названы канкрэтныя даныя, якія сведчаць аб тым, што за гады дзевятай пяцігодкі ўдалося дабіцца значнага паліпшэння жыцця народа.

Другая кардынальная праблема, у вырашэнні якой мы таксама рушылі наперад, — працягваў тав. Л. І. Брэжнеў, — гэта развіццё сельскай гаспадаркі, яе тэхнічнае пераўзбраенне, умацаванне эканомікі калгасаў і саўгасаў.

Партыя, яе Цэнтральны Камітэт і Палітбюро ўдзялялі сельскай гаспадарцы неаслабную ўвагу. Жыццё пацвердзіла велізарнае значэнне курсу, пачатага савецкім Пленумам ЦК КПСС у 1965 годзе.

Развіццё сельскай гаспадаркі ў мінулае пяцігоддзе праходзіла ў найцяжэйшай барацьбе з сіламі прыроднай стыхіі. З пяці гадоў толькі адзін — 1973 год — быў добрым, а два гады — 1972 і 1975 — вызначаліся небывалай засухай. З такім неспрыяльным збегам акалічнасцей наша вёска не сутыкалася ні ў адной пяцігодцы.

2. Эканамічная стратэгія партыі і асноўныя асаблівасці дзевятай пяцігодкі.

Па сваіх галоўных задачах, па асноўных напрамках гаспадарчай дзейнасці, падкрэсліў тав. Л. І. Брэжнеў, дзевятая і дзесятыя пяцігадовыя планы з'яўляюцца як бы адзіным цэлым. Гутарка ідзе аб даўгачаснай арыентацыі эканамічнай палітыкі партыі, у якой мы бачым, калі выкарыстаць выказванне У. І. Леніна, «агульны план нашай работы, нашай палітыкі, нашай тактыкі, нашай стратэгіі». (У. І. Ленін. Поўны збор твораў, т. 45, стар. 405).

Як і ўсякая стратэгія, эканамічная стратэгія партыі пачынаецца з пастаўкі задач, з вызначэння фундаментальных, даўгачасных мэт. Вышэйшай срод іх быў і застаецца няўхільны ўздым матэрыяльнага і культурнага ўзроўню жыцця народа. Эканамічная стратэгія ўключае ў сябе і дакладнае вы-

рашучыя меры, прынятыя партыяй, напружаная, без усялякага перабольшвання — гераічная праца, якой у калгасах і саўгасах адгукнуліся на заклік ЦК, істотна змякчылі абстаноўку. У цэлым сельская гаспадарка працягвала нарошчваць вытворчасць. У параўнанні з васьмай пяцігодкай сярэднегадавы аб'ём усёй прадукцыі быў вышэйшы на 13 працэнтаў. На 14 мільёнаў тон павялічыўся сярэднегадавы збор збожжа. Узрасла вытворчасць мяса, малака і іншых прадуктаў жывёлагадоўлі. Практычна кожны год пяцігодкі быў азнаменаваны буйнымі дасягненнямі ў зборах бавоўны і рысу.

У дзевятай пяцігодцы былі дасягнуты немалыя поспехі і ў вырашэнні такой карэннай праблемы, як павышэнне эфектыўнасці вытворчасці. Найбольш абагульнены паказчык гэтага — паскораны рост прадукцыйнасці працы. За яе кошт у прамысловасці было атрымана 84 працэнты, прыросту прадукцыі, у будаўніцтве — 78 працэнтаў, у сельскай гаспадарцы — увесь прырост.

Яшчэ адна важная праблема, якую мы з вялікім размахам вырашалі за гады дзевятай пяцігодкі, — гэта забеспячэнне патрэбнасцей краіны ў паліве, энергіі, метале і сыравіне. Гэта праблема стаіць перад намі не з-за фізічнага недахвату прыродных рэсурсаў, а таму што абмежаваны іх запасы ў аб'ектах, блізкіх да прамысловых цэнтраў раёнах. За нафтай, газам, вугалем, рудой мы ідзе цяпер усё далей на ўсход і на поўнач. Толькі ў Заходняй Сібіры здабыча нафты дасягнула ў 1975 годзе амаль 150 мільёнаў тон і газу — каля 38 мільярдаў кубаметраў.

Такім чынам, напрамак і характар нашага эканамічнага развіцця поўнаасцю адпавядалі прынцыповым устаноўкам і Дырэктывам XXIV з'езда КПСС. Пад кіраўніцтвам Камуністычнай партыі ў дзевятай пяцігодцы зроблены новы буйны крок у стварэнні матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізму, у павышэнні ўзроўню жыцця народа, у забеспячэнні бяспекі краіны. Такі палітычны вынік эканамічнай дзейнасці партыі ў перыяд паміж XXIV і XXV з'ездамі. Такі галоўны вынік гераічнай працы савецкіх людзей.

Наш з'езд мае поўныя падставы выказаць шчырую ўдзячнасць усім — камуністам і беспартыйным, мужчынам і жанчынам, ветэранам працы і моладзі, — усім, чыя праца зрабіла нашу Айчыну яшчэ больш цудоўнай, яшчэ больш магутнай.

Побач з поспехамі ў справядзачы адзначаецца, што не заўсёды і не ўсюды мы працавалі так, як гэтага патрабавалі нашы ж уласныя рашэнні. Удасканаленне планавання, перабудова гаспадарчага механізму, лінія на інтэнсіфікацыю вытворчасці ажыццяўляліся больш марудна, чым намечалася. Частка вытворчых магутнасцей не была ўведзена або асвоена ў тэрмін. У многіх галінах, — нягледзячы на тое, што пытанне гэта ставілася неаднаразова, ставілася настойліва, — вузкім месцам і сёння застаецца ўкараненне ў вытворчасць дасягненняў навукі і тэхнікі. Не ўдалося яшчэ пазбавіцца парушэнняў планаванай, тэхналагічнай і працоўнай дысцыпліны.

Пачалася дзевятая, можна сказаць, — юбілейная пяцігодка. І глыбокі, прасякнуты партыйнай патрабавальнасцю аналіз вынікаў гаспадарчай дзейнасці павінен паслужыць крыніцай новага вопыту, новых творчых пошукаў, новай энергіі.

значэнне сродкаў, тых шляхоў, якія вядуць да пастаўленых мэт. Гэта — дынамічнае і прапарцыянальнае развіццё грамадскай вытворчасці, павышэнне яе эфектыўнасці, паскарэнне навукова-тэхнічнага прагрэсу, рост прадукцыйнасці працы, усёмернае паліпшэнне якасці работы ва ўсіх звеннях народнай гаспадаркі. З усяго гэтага і складаецца галоўная задача дзевятай пяцігодкі, як яна сфармулявана ў дакуменце Цэнтральнага Камітэта партыі аб асноўных напрамках развіцця народнай гаспадаркі.

У адпаведнасці з рашэннямі папярэдняга з'езда падрыхтоўка дзевятага пяцігадовага плана вялася адначасова з працоўкай зыходных устаноў развіцця эканомікі краіны на перспектыву да 1990 года. З разлікаў, якія падрыхтаваны ўжо, вынікае: у 1976

— 1990 гадах краіна будзе мець прыкладна ў два разы большыя матэрыяльныя і фінансавыя рэсурсы, чым у мінулым пятнацігоддзі. Тым самым ствараюцца новыя магчымасці для вырашэння асноўных сацыяльна-эканамічных задач, пастаўленых Праграмай партыі, апошнімі з'ездамі. Гэта адносіцца перш за ўсё да далейшага павышэння дабрабыту савецкіх людзей, паліпшэння ўмоў іх працы і быту, значнага прагрэсу аховы здароўя, адукацыі, культуры, — да ўсяго, што садзейнічае фарміраванню новага чалавека, усебаковаму развіццю асобы, удасканаленню сацыялістычнага ладу жыцця.

У справядзачы прыведзены некаторыя канкрэтныя паказчыкі росту, якія плануецца на дзевятую пяцігодку. Так, сярэдняю зароботную плату рабочых і служачых намечаецца павялічыць за пяць гадоў на 16—18 працэнтаў, а даходы калгаснікаў ад грамадскай гаспадаркі — на 24—27 працэнтаў. Выплаты і льготы насельніцтву за кошт грамадскіх фондаў спажывання ўзрастуць на 28—30 працэнтаў. На развіццё лёгкай і харчовай прамысловасці, а таксама сферы бытавога абслугоўвання ў дзевятую пяцігодку накіроўваецца звыш 31 мільярда рублёў — на 6 мільярдаў больш, чым у папярэдняй. Было падкрэслена, што партыя і ў далейшым будзе праводзіць лінію на забеспячэнне стабільных дзяржаўных рознічных цен на асноўныя тавары і праводзіць зніжэнне цен на асобныя віды тавараў па меры стварэння неабходных умоў і накаплення рэсурсаў.

Распрацоўваючы праект асноўных напрамкаў, Цэнтральны Камітэт асабліваю ўвагу ўдзяліў будаўніцтву жылля, 550 мільёнаў квадратных метраў — такая кантрольная лічба на пяцігодку.

Далей дакладчык заявіў: аснова эканамічнай стратэгіі, якая пранізана і дзевятую пяцігодку і доўгатэрміновую перспектыву, — далейшае нарошчванне эканамічнай магутнасці краіны, расшырэнне і карэннае абнаўленне вытворчых фондаў, забеспячэнне ўстойлівага збалансаванага росту цяжкай прамысловасці — фундамента эканомікі.

Гэта ставіць велізарныя задачы перад галінамі, якія павінны задавальняць растуць патрэбнасці краіны ў металах, паліве, энергіі, хімічнай прадукцыі, лесе і будаўнічых матэрыялах.

У сувязі з гэтым былі падкрэслены асабліва адказнасць галін, закліканых забяспечыць усе сферы народнай гаспадаркі сучаснымі машынамі і абсталяваннем, усё большае значэнне распрацоўкі буйных комплексных праграм, разлічаных на два-тры пяцігоддзі, — такіх, як праграма развіцця паліўна-энергетычнага комплексу, металургіі, вядучых галін машынабудавання.

Дазвольце мне, сказаў тав. Л. І. Брэжнеў, ад імя XXV з'езда партыі гарача вітаць гераічныя калектывы першапраходцаў, праца якіх ставіць на службу Радзіме велізарныя прыродныя багаці, дае новае жыццё вялікім раёнам Сібіры, Поўначы, Сярэдняй Азіі і Далёкага Усходу. Пажадаем ім поспехаў у іх цяжкіх, але вельмі патрэбных краіне справах.

Для таго, каб паспяхова вырашаць разнастайныя эканамічныя і сацыяльныя задачы, якія стаяць перад краінай, няма іншага шляху, акрамя **шпаркага росту прадукцыйнасці працы, рэзкага павышэння эфектыўнасці ўсёй грамадскай вытворчасці**. Упор на эфектыўнасць — і аб гэтым даводзіцца таварыш зноў і зноў — важнейшая састануная частка ўсёй нашай эканамічнай стратэгіі.

Трэба дабіцца глыбокіх якасных зрухаў у структуры і тэхнічным узроўні народнай гаспадаркі, істотна змяніць само яе аблічча. Вось што азначае на практыцы ўстаноўка партыі на павышэнне эфектыўнасці.

І тут вялікая роля належыць новай пяцігодцы — нездарма яе назвалі **пяцігодкай эфектыўнасці і якасці**. У гэтым адна з галоўных яе асаблівасцей.

Мы, вядома, не забываем і аб колькасці. Савецкая эканоміка перыяду дзевятай пяцігодкі — эканоміка сапраўды велізарных маштабаў. Так, нацыянальны даход плануецца дасягнуць у 1980 годзе да 457,5 мільярда рублёў, гэта значыць павялічыць на 96 мільярдаў. Прадукцыя прамысловасці ўзрастане амаль на 197 мільярдаў рублёў і перавысіць 720 мільярдаў.

Разам з тым на раду пазіцый тэмпы росту прадукцыйнасці крыху ніжэйшы, чым былі ў дзевятай пяцігодцы. Чым гэта тлумачыцца? У нейкай частцы тут знайшлі адлюстраванне цяжкасці папярэдніх гадоў. Але гэта — часовы і зусім не першадыны фактар. Галоўнае заключаецца ў тым, што мы імкнуліся забяспечыць у гэтай пяцігодцы большую збалансаванасць і прапарцыянальнасць развіцця народнай гаспадаркі, стварыць лепшыя ўмовы для павышэння якасных паказчыкаў работы. Арыентацыя ўсіх галін эканомікі, работы кожнага міністэрства і прадпрыемства на рашучае павышэнне эфектыўнасці і якасці — гэта, таварышы, цяпер самае важнае.

У справядзачы ЦК КПСС падкрэсліваецца, што на павышэнне якасці прадукцыі павінны быць нацэлены ўвесь механізм планавання і кіравання, уся сістэма матэрыяльнага і маральнага заахвочвання, намаганні інжынераў і канструктараў, майстэрства рабочых. Да гэтага павінна быць настайна прыкавана ўвага партыйных арганізацый, прафсаюзаў і камсамола.

Дакладна лічыць і эфектыўна выкарыстоўваць кожную рубель, кожную гадзіну працы, кожную тону прадукцыі, да канца зжыць безгаспадарчасць і разгільдзяйства, — гэта наш высокі партыйны абавязак.

Запраектаваныя ў дзесятай пяцігодцы паказчыкі развіцця народнай гаспадаркі намачаюцца дасягнуць з меншымі, чым у палярэднія пяць гадоў, тэмпамі росту капіталаўкладанняў. Мы лічым важным перанесці ўпор на больш поўнае выкарыстанне дзеючага абсталявання, ужо створаных магутнасцей. Гэта і ёсць лінія на інтэнсіфікацыю народнай гаспадаркі.

Вялікая ўвага ў Справаздачы ЦК КПСС удзелена неабходнасці больш поўнага выкарыстання вытворчых магутнасцей, забеспячэння планавання дзеючай вытворчасці і новага будаўніцтва як адзінага цэлага.

Дзесяты пяцігадовы план — як і ўсе пяцігадовыя планы — будзе праграмай развіцця ўсіх рэспублік, нацый і народнасцей, якія ўтвараюць нашу вялікую сацыялістычную Радзіму, — працягваў тав. Л. І. Брэжнэў. Эканамічны і сацыяльны прагрэс савецкага грамадства — гэта прагрэс Расійскай Федэрацыі, Украіны і Казахстана, Беларусі і Малдавіі, рэспублік Сярэдняй Азіі, Прыбалтыкі, Закаўказзя. Адзіны гаспадарчы арганізм, які склаўся ў межах

усёй краіны, — гэта трывалая матэрыяльная аснова дружбы і супрацоўніцтва народаў.

ЦК КПСС з задавальненнем адзначае, што абмеркаванне праекта «Асноўных напрамкаў развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1976—1980 гады» ўсюды, ва ўсіх абласцях, краях і рэспубліках праходзіла ў абстаноўцы палітычнай актыўнасці, мела дзелавы характар. Яно зноў прадэманстравала кроўную зацікаўленасць працоўных у вырашэнні пастаўленых партыяй задач. Пры абмеркаванні праекта выступіла 7,6 мільёна чалавек, унесена звыш аднаго мільёна прапановаў і пажаданняў. Спецыяльная камісія, створаная Палітбюро ЦК, разгледзіць унесеныя працоўнымі прапановы з тым, каб улічыць іх у рабоце над пяцігадовым планам.

Аднадушная падтрымка камуністамі, усім савецкім народам эканамічнай палітыкі партыі, ударная праца з першых жа месяцаў першага года новай пяцігодкі — важная перадумова паспяхолага выканання чарговага пяцігадовага плана.

3. Вузлавая праблема развіцця эканомікі на сучасным этапе

Першачарговай задачай застаецца паскарэнне навукова-тэхнічнага прагрэсу. Яго значэнне з усёй сілай падкрэсліў XXIV з'езд КПСС.

Выконваючы рашэнні з'езда, мы дабіліся прыкметнага росту навукова-тэхнічнага патэнцыялу. Яшчэ шырэй стаў фронт навуковых даследаванняў. Усё большы размах набывае творчасць соцень тысяч вынаходцаў і рацыяналізатараў. Няма навукова-вытворчых аб'яднанняў, цэлых галін выйшлі на перадавы тэхнічныя рубяжы. Многія віды вырабляемага ў краіне абсталявання, асобныя тыпы машын, рад тэхналагічных працэсаў адпавядаюць лепшым сучасным дасягненням.

У той жа час далёка не ўсюды справа абстаіць так. Трэба будзе яшчэ многае зрабіць, каб дасягненні навукі хутка ўвабляліся не толькі ў асобных — няхай самых бліскучых — эксперыментах і выставачных узорах, але і ў тысячках і тысячках новых відаў прадукцыі, пачынаючы ад унікальных машын і канчаючы ўсім, што звязана з паліпшэннем умоў працы і быту людзей. Практычнае ўкараненне новых навуковых ідэй — гэта сёння не менш важная задача, чым іх распрацоўка.

Сказанае, вядома, нельга разумець, як зніжэнне цікавасці да фундаментальнай навукі. Правільна гаворыцца: няма нічога больш практычнага, чым добрая тэорыя. Мы вельмі добра ведаем, што наўнаводны паток навукова-тэхнічнага прагрэсу вычарпаецца, калі яго не будуць пастаянна жывіць фундаментальныя даследаванні.

Дакладчык адзначыў, што поспех навукова-тэхнічнай рэвалюцыі, яе дабратворнае ўздзеянне на эканоміку, на ўсе бакі жыцця грамадства не могуць быць забяспечаны намаганнямі толькі навуковых работнікаў. Усё большую ролю набывае ўцягненне ў гэты гістарычнага значэння працэс усіх удзельнікаў грамадскай вытворчасці, усіх звянаў гаспадарчага механізму.

Вялікая работа чакаецца ў галіне сельскай гаспадаркі, сказаў далей тав. Л. І. Брэжнэў. Тут партыя ставіць дзве ўзаемазвязаныя мэты. Першая: дабіцца надзейнага забеспячэння краіны прадуктамі харчавання і сельскагаспадарчай сыравінай, заўсёды мець для гэтага дастатковыя рэзервы. І другая: ісці ўсё далей па шляху збліжэння матэрыяльных і культурна-бытовых умоў жыцця горада і вёскі, што з'яўляецца нашым праграмным патрабаваннем.

Абедзве гэтыя мэты маюць прынцыповае эканамічнае і палітычнае значэнне. Абедзве яны вызначаюць змест партыйных устаноў, якія з'яўляюцца творчым развіццём ленінскай аграрнай палітыкі. Гэтыя ўстаноўкі поўнаасцю адпавядаюць карэнным інтарэсам калгаснага сялянства і рабочага класа, прайшлі праверку часам, знайшлі ўсенароднае адабрэнне. Гэта значыць — яны правільныя. Гэта значыць — партыя і ў далейшым будзе кіравацца імі.

Мы — рэалісты. Мы добра ведаем, што якаснае пераўтварэнне сельскагаспадарчай вытворчасці патрабуе часу, працы, велізарных укладанняў. Тым больш, што на раду прычыны, у асноўным аб'ектыўна-гістарычнага характару, толькі ў апошні час мы пачалі выдзяляць для гэтай галіны вялікія сродкі. З трохсот дваццаці мільярдаў рублёў капітальных укладанняў, якія атрымала сельская гаспадарка за ўсе гады Савецкай улады, 213 прыпадае на дзве апошнія пяцігодкі.

Усё гэта дало магчымасць стварыць фундамент — і фундамент трывалы, грунтоўны — для ператварэння сельскай гаспадаркі ў выкаразвіты сектар эканомікі. І мы ўжо атрымліваем ад гэтага адчувальныя вынікі. За дзве пяцігодкі ўраднінасць збожжавых узрасла ў 1,4 раза. Прадукцыйнасць працы ў грамадскай гаспадарцы павысілася на 58 працэнтаў. У цэлым вытворчасць сельскагаспадарчай прадукцыі на аднаго жыхара ўзрасла амаль на чвэрць, і гэта пры павелічэнні насельніцтва краіны на 23 мільёны чалавек.

Адаючы належнае дасягнутаму, мы разам з тым ясна бачым: для таго, каб забяспечыць неабходны ў сучасных умовах узровень насычанасці тэхнікай, угнаеннямі, энергаўзброенасці сельскай гаспадаркі, трэба будзе яшчэ зрабіць вельмі многае. Таму задача заключалася ў тым, каб і далей з такой жа настойлівасцю акцыяўляць выпрацаваны партыяй курс. Так мы і робім. У новай пяцігодцы на развіццё сельскай гаспадаркі намачаюцца накіраваць 172 мільярды рублёў, гэта значыць на 41 мільярд больш, чым у мінулае пяцігоддзе. Упэўнены, што дэлегаты з'езда, уся партыя падтрымаюць такую лінію Цэнтральнага Камітэта.

У Справаздачы адзначаецца, што сярэднегадавы

аб'ём вытворчасці сельскагаспадарчай прадукцыі прадугледжваецца павялічыць на 14—17 працэнтаў у параўнанні з мінулым пяцігоддзем. Найбольш актуальная задача — рост збожжавай вытворчасці. Гэта — ударны ўчастак работы сельскіх камуністаў, усіх калгаснікаў і работнікаў саўгасаў. Сярэднегадавы збор збожжа неабходна ўзяць мінімум на 35—40 мільёнаў тон.

Тав. Л. І. Брэжнэў падкрэсліў, што асновай уздыму жывёлагадоўлі застаюцца кармы. Таму павінны быць праведзены буйныя мерапрыемствы па павышэнню ўраднінасці кармавых культур, паліпшэнню лугоў і пашы. Ён указаў на неабходнасць паскорыць пераход да сучасных тэхналагічных нарыхтоўкі, перапрацоўкі і выкарыстання кармоў, больш актыўна развіваць камбікормавую прамысловасць.

Цяпер, па меры таго, як умацоўваецца матэрыяльна-тэхнічная база сельскай гаспадаркі, ва ўсё больш рост павстае задача павысіць яе эфектыўнасць, палепшыць усе якасныя паказчыкі.

Вопыт Малдавіі, раду абласцей Расійскай Федэрацыі, Украіны, Беларусі і некаторых іншых рэспублік гаворыць аб тым, што вялікія магчымасці шпаркага росту аб'ёмаў вытворчасці, сур'ёзнага павышэння прадукцыйнасці працы і зніжэння сабекошту закладзены ў спецыялізацыі і канцэнтрацыі вытворчасці на базе міжгаспадарчага кааперавання і аграпрамысловай інтэграцыі. Значыць, трэба больш актыўна праводзіць гэты курс. Наша арганізатарская работа, планаванне, выкарыстанне эканамічных рычагоў павінны ўсямерна садзейнічаць гэтаму прагрэсіўнаму працэсу.

Павышэнне эфектыўнасці сельскай гаспадаркі патрабуе далей, каб, займаючыся мноствам канкрэтных задач, мы сканцэнтравалі ўвагу і сродкі на тых, вырашэнне якіх забяспечыць найбольш хуткую і значную аддачу. Тут ёсць аб чым падумаць. У сувязі з гэтым тав. Л. І. Брэжнэў спыніўся на некаторых наспейшых пытаннях, якія ставяць жыццё айчынай і сусветнай практыка. У іх ліку ён назваў развіццё селекцыі і насенніводства, рацыянальнае выкарыстанне мінеральных угнаенняў, паліпшэнне інжынерна-тэхнічнай службы ў сельскай гаспадарцы, умацаванне яе кваліфікаванымі кадрамі, паліпшэнне арганізацыі і кіравання сельскагаспадарчай вытворчасцю, забеспячэнне адзінага агульнадзяржаўнага падыходу да развіцця ўсяго аграпрамысловага комплексу. Звернута ўвага на неабходнасць аховы навакольнага асяроддзя.

Далейшы ўздым сельскай гаспадаркі, заявіў дакладчык, партыя разглядае як важнейшую агульнадзяржаўную, агульнанародную задачу. У яе вырашэнне павінны ўнесці дастойны ўклад усе галіны эканомікі.

Павышэнне дабрабыту працоўных неаддзельнае ад больш поўнага забеспячэння попыту насельніцтва на разнастайныя тавары і паслугі, сказаў далей тав. Л. І. Брэжнэў. Сам жа на сабе рост грашовых даходаў яшчэ не азначае рэальнага ўздыму ўзроўню жыцця. Да таго ж недахват раду тавараў, абмежаванасць аб'ёму паслуг зніжаюць магчымасці матэрыяльнага стымулявання працы. Вось чаму, побач з хуткім уздымам сельскай гаспадаркі, партыя надае такое велізарнае значэнне развіццю галін прамысловасці, якія называюць групай «Б».

Калі ацэньваць развіццё гэтых галін па традыцыйных, прынятых у мінулым мерках, мы з поўным правам можам гаварыць аб значных поспехах. За пяць гадоў пабудавана каля тысячы новых прадпрыемстваў лёгкай і харчовай прамысловасці. Намнога павялічыўся продаж насельніцтву харчовых і асабліва прамысловых тавараў. Значна павысілася забяспечанасць прадметамі культурна-бытавога ўжытку і таварамі працяглага карыстання.

Тым не менш Цэнтральны Камітэт лічыць, што становішча ў галінах групы «Б» не можа нас задаволіць. І справа не толькі ў тым, што з-за выкліканага неўраднімага недахвату сельскагаспадарчай сыравіны не ўдалося выйсці на заплававаныя паказчыкі па раду вытворчасцей у лёгкай і харчовай прамысловасці. Мы абавязаны паставіць пытанне шырэй і вострыя. Вы памятаеце, што на XXIV з'ездзе гаварылася аб неабходнасці рашуча змяніць адносіны да ўсяго, што звязана з задавальненнем штодзённых патрэбнасцей чалавека, забяспечыць каронныя зручкі як у колькасці выпускаемых тавараў і паслуг, так і ў іх якасці. Даводзіцца прызнаць, што з гэтай задачай у яе поўным аб'ёме справіцца не ўдалося. Мы пакуль што яшчэ не навучыліся, забяспечваючы высокія тэмпы развіцця цяжкай прамысловасці, паскорана развіваць таксама групу «Б» і сферу абслугоўвання.

Адказнасць за гэта нясуць многія. Трэба прама сказаць, што недастатковыя клопаты аб лёгкай, харчовай прамысловасці і сферы абслугоўвання працяглі нашы цэнтральныя планавыя і гаспадарчыя органы. Мы маем права запатрабаваць з міністраў, якім даверана кіраваць гэтымі галінамі, а таксама з тых, хто не выканаў свае абавязальнасці па своечасоваму ўводу новых магутнасцей, не забяспечыў гэтыя галіны высакікасным абсталяваннем і сыравінай.

Партыя не мае намеру адступаць ад прынятага ёю курсу. Цяперашнія планавыя заданні галінам групы «Б» мы разглядаем як мінімальныя. У ходзе работы над гадавымі планами неабходна забяспечыць паскарэнне росту гэтых галін.

Стан спраў у гэтых галінах, якасць планавання і арганізацыі вытворчасці, метады падрыхтоўкі кадраў і ўмовы іх працы павінны пастаянна знаходзіцца ў цэнтры ўвагі партыйных, савецкіх і гаспадарчых органаў. А хіба можна спадзявацца на ўстойлівы ўздым групы «Б» і паліпшэнне якасці тавараў і паслуг без укаранення ў гэтую сферу дасягненняў сучаснай навукі і канструктарскай думкі, без умацавання тэхнічнай базы лёгкай і харчовай прамысловасці, гандлю і бытавога абслугоўвання? Зразумела, што нельга.

На ранейшаму важнае значэнне будзе мець выпуск тавараў народнага спажывання на прадпрыемствах цяжкай прамысловасці, і партыя будзе строга патрабаваць з тых кіраўнікоў, якія пад рознымі прычынамі не выконваюць устаноўленых для іх планаў па вытворчасці такіх тавараў.

Сярод вузлавых гаспадарчых праблем усё большае значэнне набывае развіццё знешнеэканамічных сувязей. Гэта — прамы вынік шпаркага росту нашай народнай гаспадаркі і буйных перамен, якія адбываюцца ў свеце, поспехаў палітыкі міру і разрадкаў.

Мы бачым у знешнеэканамічных сувязях эфектыўны сродак, які садзейнічае вырашэнню і палітычных, і эканамічных задач. На шляхах эканамічнай інтэграцыі ўмацоўваецца магутнасць і згуртаванасць садружнасці краін сацыялізму. Супрацоўніцтва з краінамі, якія сталі на шлях развіцця, аблягчае перабудову іх эканомікі і грамадскага жыцця на прагрэсіўных асновах. Нарэшце, эканамічныя і навукова-тэхнічныя сувязі з капіталістычнымі дзяржавамі ўмацоўваюць і расшыраюць матэрыяльную базу палітыкі мірнага суіснавання.

Адна з асаблівасцей нашага часу — растуцае выкарыстанне міжнароднага падзелу працы для развіцця кожнай краіны, незалежна ад яе багатага і дасягнутага ёю эканамічнага ўзроўню. Мы, як і іншыя дзяржавы, імкнемся выкарыстоўваць перавагі, якія даюць знешнеэканамічныя сувязі з мэтай мабілізацыі дадатковых магчымасцей для наспяховага вырашэння гаспадарчых задач і выйгрышу часу; для павышэння эфектыўнасці вытворчасці і паскарэння прагрэсу навукі і тэхнікі.

У дзевятай пяцігодцы, гаворыцца ў Справаздачы, аб'ём замежнага гандлю павялічыўся з 22 мільярдаў рублёў у 1970 да 51 мільярда ў 1975 г. Атрымана камплектнае абсталяванне амаль дзюх тысяч аб'ектаў у розных галінах прамысловасці, асабліва ў хіміі, аўтамабілебудаванні, лёгкай і харчовай прамысловасці. Дзве пятая ўсяго імпарту складалі тавары народнага спажывання і сыравіна для іх вытворчасці.

Шпарка развіваўся і наш экспарт, прычым не толькі сыравінных тавараў, але і многіх відаў машын і абсталявання, уключаючы атамныя рэактары, электрагенератары, самалёты, станкі. Савецкі Саюз удзельнічаў у будаўніцтве соцень прамысловых аб'ектаў за рубяжом.

Адзначаючы, што ў дзевятай пяцігодцы намачаецца значнае павелічэнне знешнегандлёвага абароту, тав. Л. І. Брэжнэў спыніўся затым на некаторых агульных пытаннях развіцця нашых эканамічных адносін з капіталістычным светам. Сярод іх — павышэнне эфектыўнасці, паліпшэнне структуры і балансу замежнага гандлю; развіццё такіх новых форм знешнеэканамічных сувязей, як, у прыватнасці, кампенсацыйныя пагадненні, калі новыя прадпрыемствы, якія поўнаасцю належаць нашай дзяржаве, ствараюцца ў супрацоўніцтве з замежнымі фірмамі.

У Справаздачы ЦК КПСС падкрэсліваецца: у знешнеэканамічных сувязях пераплітаюцца разам палітыка і эканоміка, дыпламатыя і камерцыя, прамысловая вытворчасць і гандаль. Значыць, і падыход да іх, кіраванне імі павінны быць комплекснымі, узяваючымі ў адзіны вузел намаганнямі ўсіх ведамстваў, нашы палітычныя і гаспадарчыя інтарэсы.

У. І. Ленін указаў, што, калі выпрацавана правільная палітыка, верная лінія, поспех справы залежыць перш за ўсё ад арганізацыі. Такая палітыка, такая лінія ў нас ёсць. Такім чынам, рашучым звяном становіцца арганізацыя, гэта значыць далейшае ўдасканаленне кіравання эканомікай у самым шырокім сэнсе слова.

Неабходна ў першую чаргу забяспечыць сур'ёзнае ўдасканаленне планавання. Наша краіна першай стала на шлях планаванага кіраўніцтва эканомікай. Гэтаму складанаму майстэрству ў нас вучыліся і вучацца дзесяткі іншых дзяржаў. Але і перад намі цяпер паўстала задача ўзвыць узровень планавай работы, прывесці яе ў адпаведнасць з новымі маштабамі і аб'ёмам нашай гаспадаркі, з новымі патрабаваннямі часу.

Задачы, якія ставяць тут, відавочныя. Гэта — канцэнтрацыя сіл і рэсурсаў на выкананні важнейшых агульнадзяржаўных праграм, больш умелае спалучэнне галіновага і тэрытарыяльнага развіцця, перспектыўных і бягучых праблем, забеспячэнне збалансаванасці эканомікі.

(Працяг на стар. 8).

Працяг даклада таварыша Л. І. БРЭЖНЕВА

Кіраўнікая і перш за ўсё планавая дзейнасць павінна быць нацэлена на **канчатковыя народна-гаспадарчыя вынікі**. Такі падыход становіцца асабліва актуальным па меры росту і ўскладнення эканомікі, калі гэтыя канчатковыя вынікі ўсё больш залежаць ад мноства прамежкавых звяненняў, ад складанай сістэмы ўнутрыгаліновых і міжгаліновых сувязей. У такіх умовах у пагоні за прамежкавымі вынікамі, якія самі па сабе яшчэ не вырашаюць справы, лёгка ўпусціць галоўнае — вынікі канчатковыя. І наадварот, не ўдзяліўшы належнай увагі нейкім прамежкавым звяненням, можна падарваць канчатковы, сумарны эффект вялікіх намаганняў і ўкладанняў.

Другі напрамак работы — **больш умелае выкарыстанне эканамічных стымуляў і рычагоў**: гаспадарчага раздліку, прыбытку, цаны, прэміі. Іншымі словамі, патрабуе ўдасканалення ўся сістэма паказчыкаў, якія ляжаць у аснове ацэнкі дзейнасці міністэрстваў, аб'яднанняў і прадпрыемстваў, і перш за ўсё эфектыўнасці і якасці іх работы.

Трэба закрыць усе пралазы, якія яшчэ даюць магчымасць надбайным гаспадарнікам хадзіць у перадавіках, нягледзячы на парушэнне дагаворных абавязанстваў і нізкую якасць прадукцыі, дрэннае выкарыстанне рэзерваў. Для гэтага патрэбна дзейная сістэма матэрыяльнага і маральнага стымулявання ў спалучэнні са строгімі і немінучымі санкцыямі за парушэнні планавай і дагаворнай дысцыпліны. З улікам пастаўленых перад краінай эканамічных і сацыяльных задач трэба будзе палепшыць сістэму аплаты працы і нармавання.

І яшчэ адно вельмі важнае звязно ў палітычнай кіраўніцтва эканомікай — гэта **ўдасканаленне арганізацыйнай структуры і метаду кіравання**. Нам трэба будзе адначасова ўмацаваць абедзве асновы дэмакратычнага цэнтралізму. З аднаго боку, трэба развіваць цэнтралізм, ставячы тым самым перашкоду ведамасным і месніцкім тэндэнцыям. З другога ж — трэба развіваць дэмакратычныя асновы, іні-

цыятыву месц, разгружаць верхнія эшалоны кіраўніцтва ад дробных спраў, забяспечаць аператыўнасць і гібкасць у прыняцці рашэнняў.

У Справаздачы звяртаецца ўвага на тое, што паспела пытанне аб удасканаленні метаду комплекснага вырашэння буйных агульнадзяржаўных міжгаліновых і тэрытарыяльных праблем. Тут патрабуюцца адзіныя, цэнтралізаваныя праграмы, якія ахоплівалі б усе этапы работы — ад праектавання да практычнай рэалізацыі. Важна, каб у кожным выпадку былі канкрэтныя органы, канкрэтныя людзі, якія нясуць усю паўнату адказнасці і каардынуюць усе намаганні ў рамках той або іншай праграмы. Патрабуе таксама вырашэння пытанне аб стварэнні сістэмы кіравання групамі аднародных галін (напрыклад, паліўна-энергетычнай, транспартнай, вытворчасці і перапрацоўкі сельскагаспадарчай прадукцыі і інш.). Паралельна трэба павысіць ролю і адказнасць міністэрстваў, завяршыць работу па стварэнню вытворчых аб'яднанняў і палепшыць іх дзейнасць.

Цэнтральны Камітэт супраць паспешных, неабдуманых перабудоў кіраўніцкай структуры, існуючых метаду гаспадарання. Не сем, як прынята гаварыць, а восем або нават дзесяць разоў трэба тут прымяраць, перш чым адрэзаць. Але калі ўжо мы прымерылі, калі мы зразумелі, што народнай гаспадарцы, якая няспынна развіваецца, стала цесна ў рамках існуючага гаспадарчага механізму, то яго трэба рашуча ўдасканаліваць. Гэта — прамы абавязак Савета Міністраў, Дзяржплана, цэнтральных гаспадарчых органаў.

Падрыхтоўка прапаноў па гэтых пытаннях становіцца неадкладнай справай. Тым больш, што меры па палітычнай кіраўніцтва эканомікай мы маем права, мала таго — мы павінны, разглядаць як важнейшы рэзерв, выкарыстанне якога дапаможа паспяхова выканаць дзесяці пяцігадовы план, даць эффект ужо ў бліжэйшай будучыні.

III.

ПАРТЫЯ ВА ЁМОВАХ РАЗВІТАГА САЦЫЯЛІЗМУ

Вынікі мінулага пяцігоддзя пераканаўча сведчаць аб тым, што Камуністычная партыя Савецкага Са-

юза ішла ланісім курсам. Яна дастойна выконвае ролю палітычнага правадыра рабочага класа, усіх працоўных, усяго народа.

1. Далейшае развіццё партыі. Пытанні кадравай палітыкі

У справаздачы перыяд партыя працягвала расці і ўмацавацца. На аснове захавання ланісіх норм партыйнага жыцця і прыняцця партыйнага кіраўніцтва яшчэ больш трывалым стала ідэйнае і арганізацыйнае адзінства партыйных радоў.

Пасля XXIV з'езда ў КПСС прынята амаль 2,6 мільёна чалавек. Цяпер у партыі 15 мільёнаў 694 тысячы камуністаў. З іх 41,6 працэнта рабочыя, 13,9 — калгаснікі, каля 20 працэнтаў — прадстаўнікі тэхнічнай інтэлігенцыі, больш чым 24 працэнта — дзеячы навукі, літаратуры, мастацтва, работнікі асветы, аховы здароўя, апарату кіравання, ваенныя таварышы.

Ва ўмовах развітага сацыялізму, калі Камуністычная партыя стала партыяй усяго народа, яна зусім не страчвае свайго класавога характару. Па сваёй прыродзе КПСС была і застаецца партыяй рабочага класа. Мы глыбока задаволены тым, што рабочыя складаюць цяпер 58 працэнтаў услупаючых у яе рады. Гэта заканамерна, гэта адлюстроўвае вядучую ролю рабочага класа ў жыцці грамадства.

У справаздачным перыядзе ў ліку прынятых у партыю калгаснікі складаюць больш чым 11 працэнтаў. Пастаяннае лапаўненне партыйных радоў калгаснікамі адпавядае інтарэсам далейшага ўмацавання саюза рабочага класа і сялянства.

Сярод прымаемых у кандыдаты партыі прыкладна 9 працэнтаў — майстры, зменныя інжынеры, начальнікі участкаў, аграномы, заатэхнікі і іншыя непасрэдня ўдзельнікі вытворчага працэсу. Такім чынам, у цэлым каля 80 працэнтаў прымаемых у КПСС гэта людзі, занятыя ў сферы матэрыяльнай вытворчасці — рашаючай сферы грамадскага жыцця.

Істотна вырасла партыйная праслойка сярод спецыялістаў народнай гаспадаркі, настаўнікаў і ўрачоў, дзеячаў навукі, літаратуры і мастацтва.

Пераважная большасць новага лапаўнення партыі, або больш дзвюх трэцей — гэта камсамольцы. Узростаючы прыток моладзі ў КПСС наглядна паказвае, што жыццёвыя сілы партыі невычарпальныя, што наша маладое накіленне глыбока адданне ідэалам камунізму.

За трыццаць гадоў колькасць членаў КПСС узрасла амаль у тры разы. Зусім відавочна, што рост ле радоў будзе працягвацца. Аднак КПСС не фарсіруе свайго колькаснага росту. Яна прымае ў свае рады толькі тых, хто на справе даказаў, што ідзе ў партыю, гаворачы ланісіммі словамі, не дзеля атрымання якіх-небудзь выгад, а ў імя самаадданай работы на карысць камунізму.

У Справаздачы ЦК КПСС гаворыцца аб неабходнасці павысіць значэнне кандыдацкага стажу пры прыёме ў партыю. Адзначаецца, што праведзены па рашэнню XXIV з'езда абмен партыйных дакументаў садзейнічаў актывізацыі камуністаў, партыйных арганізацый у барацьбе за вырашэнне пастаўленых перад імі задач.

Пытанні кадравай палітыкі

Наша партыя сёння — гэта вялікі, магутны арганізм. У яе суставе 14 ЦК Кампартыі саюзных рэспублік, 154 крайкомы і абкомы, 10 акругомаў, 4243 гаркомы і райкомы, 390 тысяч пярвічных арганізацый.

Выкананне ўстановак XXIII і XXIV з'ездаў па пытаннях партыйнага будаўніцтва садзейнічала далейшаму паглыбленню ўнутрыпартыйнай дэмакратыі, калектыўнасці кіраўніцтва, развіццю форм арганізацыі і метаду дзейнасці партыі. Усё гэта з асаблівай сілай праявілася ў праведзенай напярэдні з'езда справаздачна-выбарнай кампаніі.

Дастаткова сказаць, што ў справаздачна-выбарных сходах пярвічных партарганізацый прыняло ўдзел больш чым 94 працэнта камуністаў, а ў спрэчках выступіў кожны чацвёрты з ліку прысутных.

На сходах, канферэнцыях і з'ездах была прадэманстравана маналітная згуртаванасць партыйных радоў, атрымалі поўнае і аднадушнае адабрэнне генеральная лінія партыі, практычная дзейнасць Цэнтральнага Камітэта і яго Палітбюро.

Дынамізм развіцця савецкага грамадства, растуць маштабы камуністычнага будаўніцтва, наша дзейнасць на міжнароднай арэне настойліва патрабуюць няспыннага павышэння ўзроўню партыйнага кіраўніцтва развіццём эканомікі і культуры, выхаваннем людзей, паліпшэння арганізатарскай і палітычнай работы ў масах.

У справаздачы перыяд актыўна, з вялікай напружанасцю працавалі Цэнтральны Камітэт, Палітбюро і Сакратарыят ЦК.

У Справаздачы дадзены аналіз адбыўшыхся за гэты час Пленумаў Цэнтральнага Камітэта партыі, пасяджэнняў Палітбюро ЦК КПСС, Сакратарыята ЦК, на якіх абмяркоўваліся важнейшыя пытанні ўнутранай і знешняй палітыкі партыі.

Цэнтральны Камітэт уважліва вучыў і абгульняў вопыт мясцовых партыйных арганізацый.

У агульных справах партыі велізарнае значэнне мае дзейнасць **рэспубліканскіх, краіных, абласных, акруговых, гарадскіх, раённых партыйных арганізацый**, падкрэсліў тав. Л. І. Брэжнеў. З кожным годам усё больш плённай і змястоўнай становіцца работа важнейшых звяненняў партыі — абкомаў, крайкомаў, ЦК Кампартыі саюзных рэспублік. Без пераборшання можна сказаць, што на іх ляжыць галоўная адказнасць за правядзенне партыйнай палітыкі на месцах. Паказальна, што ў апошнія гады мясцовыя партыйныя органы выстаўлялі значна больш, чым раней, буйных канкрэтных прапаноў, якія маюць агульнадзяржаўнае значэнне.

Узровень партыйнага кіраўніцтва непасрэдна залежыць ад таго, наколькі баявіта і ініцыятыўна працуюць **пярвічныя партыйныя арганізацыі**, якія складаюць аснову нашай партыі.

Асабліва яркая роля партыі як арганізатара, натхніцеля мас праявілася ў цяжкія моманты. Докладчык напамінуў, якім складаным быў 1972 год. Прыроднай стыхіі мы процістаялі тады нашу сі-

лу, нашу арганізаванасць, нашу волю. Цэнтральны Камітэт, мясцовыя партыйныя арганізацыі ўзнялі, натхнілі людзей, пачалася сапраўдная бітва за збожжа. Плячо ў плячо з калгаснікамі, работнікамі саўгасаў у ёй актыўна ўдзельнічалі рабочыя з гарадоў, воіны Савецкай Арміі, студэнты.

Мне, сказаў тав. Л. І. Брэжнеў, давялося тады пабываць у тых раёнах краіны, дзе вырашаўся поспех барацьбы за ўраджай. Як цяжка даводзілася людзям. Але з якім энтузіязмам, з якой энергіяй яны працавалі! Яны зрабілі максімум магчымага. Скажу больш: яны зрабілі тое, што многім здавалася немагчымым. Бачачы ўсё гэта, нельга было не прасякнуцца пацудам высокай гордасці за нашу партыю, за наш цудоўны народ.

Важная ўмова поспеху партыйнага кіраўніцтва заключалася ў **ланісімкім стылі работы**, а ланісімкі стыль — гэта стыль творчы, чужы суб'ектывізму, прасякнуты навуковым падыходам да усіх грамадскіх працэсаў.

Па меры росту маштабаў і складанасці вырашаемых задач строгі, крытычны падыход да усіх спраў набывае асаблівае значэнне, адзначаў докладчык. У пастанове «Аб стане крытыкі і самакрытыкі ў Тамбоўскай абласной партыйнай арганізацыі» Цэнтральны Камітэт ўзняў рад пытанняў, якія маюць значэнне для ўсёй партыі. Ён звярнуў увагу перш за ўсё на самую сутнасць метаду крытыкі і самакрытыкі. У чым яна заключаецца? У тым, каб усе бані дзейнасці той або іншай арганізацыі, таго або іншага работніка атрымлівалі аб'ектыўную ацэнку. У тым, каб наўныя недахопы падвяргаліся ўсебаковому аналізу з мэтай іх ліквідацыі. У тым, каб не дапускалася ліберальных адносін да недахопаў і да іх віноўнікаў. Давер'е і павага да людзей павінны спалучацца з высокай патрабавальнасцю за даручаную справу. Гэта — закон партыйнай, ды і не толькі партыйнай, але ўсёй нашай работы.

Побач з пытаннямі крытыкі і самакрытыкі Цэнтральны Камітэт разглядаў і іншую праблему — праблему кантролю і правяркі выканання прынятых рашэнняў.

Падкрэсліўшы, што некаторыя рашэнні з прычыны слабых кантролю не выконваюцца або выконваюцца недакладна, няпоўна, што трэба пакопчыць з такой практыкай, тав. Л. І. Брэжнеў сказаў:

— Кантроль і правярка выканання прынятых рашэнняў — важнейшая частка арганізатарскай работы. Гэта — справа кожнага партыйнага, савецкага і гаспадарчага кіраўніка, кожнага партыйнага органа, кожнай пярвічнай партарганізацыі. Трэба ўзняць ролю ў гэтай справе сакратарыятаў ЦК Кампартыі саюзных рэспублік, абкомаў і крайкомаў партыі, Саветаў Міністраў рэспублік, выканкомаў Саветаў, калегій міністэрстваў і ведамстваў.

Сур'ёзную работу ў гэтых адносінах праводзяць, таксама Камітэт партыйнага кантролю пры ЦК КПСС, партыйныя камісіі мясцовых партыйных камітэтаў. У справаздачы перыяд яны ўзнялі рад важных, маючых агульнае значэнне пытанняў, звязаных з барацьбой за строгае захаванне партыйнай і дзяржаўнай дысцыпліны.

У рабоце па правярцы выканання важнае месца належыць органам народнага кантролю. Партыйныя арганізацыі павінны лепш выкарыстоўваць іх магчымасці, усямерна садзейнічаць ім у ажыццяўленні ўскладзеных на іх функцый.

Магутным рычагом, пры дапамозе якога партыя ўздзейнічае на ход грамадскага развіцця, з'яўляецца яе **кадравая палітыка**. У праішоўшыя гады на розныя кіруючыя пасады вылучана многа маладых, перспектывных таварышаў, якія зарэкамандавалі сябе на практычнай рабоце добрымі, здольнымі арганізатарамі.

Сучасны кіраўнік павінен арганічна спалучаць у сабе партыйнасць з глыбокай кампетэнтнасцю, дысцыплінаванасцю з ініцыятывай і творчым падыходам да справы. Разам з тым на кожным участку кіраўнік абавязаны ўлічваць і сацыяльна-палітычныя, выхавальныя аспекты, быць чужым да людзей, да іх патрэб і запатрабаванняў, служыць прыкладам у рабоце і ў быццё.

Вялікае значэнне мае вылучэнне на партыйную работу палітычна сталых, актыўных спецыялістаў народнай гаспадаркі, якія валодаюць вопытам работы з людзьмі. За справаздачы перыяд быў ажыццёўлены рад мер у гэтым напрамку. Цяпер 99,5 працэнта сакратароў ЦК Кампартыі, крайкомаў і абкомаў партыі маюць вышэйшую адукацыю, сярод іх больш за 70 працэнтаў — інжынерна-тэхнічную і сельскагаспадарчую. Станоўчым з'яўляецца тое, што практычна ўсе яны працавалі сакратарамі пярвічных партарганізацый, гаркомаў і райкомаў партыі. Сярод сакратароў гаркомаў і райкомаў з вышэйшай адукацыяй 99,2 працэнта, у тым ліку 60 працэнтаў — спецыялісты прамысловасці і сельскай гаспадаркі. Гэту лінію нам трэба весці ў далейшым з яшчэ большай настойлівасцю.

З улікам узростаючых запатрабаванняў партыя падыходзіць да арганізацыі падрыхтоўкі і перапрацоўкі кадраў, робіць усё неабходнае для таго, каб яны павышалі свой тэарэтычны ўзровень, паглыблялі веды, авалодвалі сучаснымі дасягненнямі навукі і тэхнікі, арганізацыйнай вытворчасці і кіравання. Відаць, варта прадумаць, як узняць на новы, больш высокі ўзровень падрыхтоўку кіруючых партыйных кадраў, асабліва для ідэалагічнага фронту, як ажыццяўляць пастаяннае павышэнне ідэйна-тэарэтычнага і дзелавога ўзроўню таварышаў, якія ўжо сёння заняты на кіруючай партыйнай рабоце. Далейшаму паліпшэнню павінна падвергнуцца дзейнасць цэнтральных партыйных навучальных устаноў. Галоўнае — дабіцца таго, каб партыя мела яшчэ больш шырокі рэзерв вопытных, тэарэтычна сталых таварышаў.

КАМУНИСТЫ Брэстчыны на абласной партыйнай канферэнцыі дэлегантам на XXV з'езд КПСС абралі свайго земляка лётчыка-касманаўта СССР, двойчы Героя Савецкага Саюза Пятра Ільіча Клімука.

Пётр Ільіч Клімука два разы пабываў у космасе, правёў вялікую навукова-даследчую работу, знаходзячыся доўгі час на касмічных караблях «Саюз-13» і «Саюз-18».

Касманаўта гасцінна сустрэкалі на Брэстчыне рабочыя, калгаснікі, інтэлігенцыя. Яны з гонарам разказвалі яму аб вялікіх працоўных дасягненнях у дзевятай пяцігодцы і дастойнай сустрэчы XXV з'езда Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

У гэты перадз'ездаўскі час Пётр Ільіч наведаў і сталіцу роднай Беларусі — горад-герой Мінск. Тут адбылася сустрэча П. І. Клімука са скульптарам І. Я. Міеко, які робіць бюст лётчыка-касманаўта, двойчы Героя Савецкага Саюза, што будзе ўстаноўлены на яго радзіме.

*Зытаваны гаварыць
«Літаратура і мастацтва»
з найлепшымі
памядаклямі
лётчыка-касманаўта
СССР*

10.01.76г.

СТВОРАНА ў БРЭСЦЕ

«Захапляюча, цудоўна, праўдзіва», — такімі словамі запоўнены старонкі кнігі водгукў пра юбілейную выстаўку аднаго з ветэранаў Брэсцкай арганізацыі Саюза мастакоў БССР Мікалая Аляксеевіча Аўчынінікава. Выстаўка прысвечана 70-годдзю з дня нараджэння і 35-годдзю яго творчай дзейнасці, якая пачалася ў 1940 годзе, калі ўпершыню ён выступіў са сваімі работамі на абласной выстаўцы прафесіянальных і самадзейных мастакоў, знаходзячыся ў той час у радах Савецкай Арміі.

У экспазіцыю выстаўкі ўвайшло звыш 100 работ розных жанраў — ад невялікіх замалёвак алоўкам перыяду Вялікай Айчыннай вайны да буйных тэматычных палотнаў апошняга часу.

Нават такое, на першы погляд, плакатнае, у стылі народнага лубка, фальклорнае вырашэнне тэмы, як у карціне «Полымя ленинскіх «Искры», газорыць пра тое, якую глыбокую, чыста народную задуму ўвасабляе мастак у простых, але канкрэтных вобразах.

У цэнтры кампазіцыі вылучаецца манументальны партрэт У. І. Леніна.

У левым сектары круга, пад разгорнутай, як сцяг, ленинскіх «Искрой», што разгарэлася ў магутнае полымя Кастрычніка, мастак паказвае матросаў, салдат і рабочых — чырвонагвардзейцаў, якія толькі што прымалі ўдзел у штурме Зімянга і зааржэнні Часовага ўрада. У ніжнім і правым сектарах — народ, які святкуе перамогу Кастрычніка і радасна вітае будаўніцтва індустрыяльных гігантаў.

Уся кампазіцыя карціны, упі-

саная ў гэты жывы і вельмі разнастайны круг, шырока і ярка вылучае галоўную думку твора — адзінства і адданасць савецкага народа ідэям ленинскіх «Искры».

У наш час цяжка знайсці сур'ёзнага мастака, які не надаваў бы ў сваёй творчасці ўвагі вобразу У. І. Леніна. Вялікую цікавасць да ленинскіх тэм праўляе брастаўчанін М. Аўчынінікаў. У прыватнасці, на яго юбілейнай выстаўцы дзевяць работ прысвечаны Леніну, прычым чатыры з іх выкананы ў 1975 годзе.

З апошніх работ асабліва хочацца адзначыць кампазіцыю «У. І. Ленін і Н. К. Крупская сярод дзяцей у Горках». Гэта карціна прасякнута цэльнай, якая газорыць аб вялікай любові Уладзіміра Ільіча і Надзежды Канстанцінаўны да дзяцей.

Цікавы таксама па думцы «Ленинскі трыпціх». У левай яго частцы — будан у Разліве, у сярэдняй — Ленін за работай над кнігамі, якія ён напісаў у Разліве, і нарэшце, у правай — фіксуецца момант, калі Ленін і таварышы, якія яго суправаджаюць, сядзяць у лодку, каб адплыць з Разліва.

Да цікавых карцін, таксама напісаных у 1975 годзе, трэба аднесці драматычнае палатно «Радасная сустрэча і ўспаміны», у якой М. Аўчынінікаў вельмі ўсхвалявана паказаў момант радаснай сустрэчы дзвюх жанчын (відаць, маці і дачкі) пасля шматгадовай ростані. Іх разлучыла вайна, і вось праз 30 гадоў яны сустрэліся зноў. Душэўны стан гэтых ужо дарослых жанчын мастак удалося перадаць з такой экспрэсіяй і ўнутранай пранікнёнасцю, што глядачы не маглі без хвалявання ўспрымаць гэтую карціну.

Арк. СУРСКІ.

ПАДНІКОЛЛЕ — адзін з прыгажэйшых куткоў Магілёва, які прываблівае мастакоў і гасцей горада. Шырокая талпака-варбовай лугавая пойма Дняпра. На гэтай пойме ўзвышаецца Мікалаеўская царква, помнік архітэктуры XVII стагоддзя (помнік адбіты на магілёўскіх сувенірных значках). Ненадалёку ад Падніколля, на гэтым жа правабярэжжы, — гара Машэкі. З глыбін стагоддзяў пачынаецца гісторыя горада на Дня-

пры. Аб далёкім мінулым Магілёва Янка Купала так пісаў у сваёй паэме «Магіла льва»:

*Над быстрым Днепром,
дзе сягоння
Стаяць Магілева мury,
Драмала пушча ў сятні*

гоню,
Змагала громы і віхры.
Старажытны будынік. І — як працяг стагоддзяў і паміненне ў будучыню — новыя, сучасныя на месцы сучасных руін і напалішчаў, якія пакінула вайна. Мікрараёны «Мір» і «Юбілейны». Новы праспект Міру з першым вышнім будынкам гасцініцы. Будынікі трох інстытутаў. Палац піянераў і кінатэатр «Кастрычнік» над Дубраўкай каля старажытнага гарадзішча, якое тут пазначана. А карпусы камбіната сінтэтычнага валакна і камбіната шаўковых тканін, якія выраслі зусім нядаўна! Задняпроўскі жыллёвы масіў...

Да ўсяго, што ўведзена, пабудавана ў Магілёве апошнім часам, непасрэднае дачыненне мае Канстанцін Аляксееў, які восьмы год працуе ў Магілёве. Быў ён спачатку архітэктарам, а з 1971 года — галоўны архітэктар горада.

ТРИ МЕЛОДЫ ДОЙЛІДА

У кабінете К. Аляксеева устаўлены праскты новых збудаванняў. Усё перад вачымі, усё на віду. Працоўны дзень галоўнага архітэктара надружаны. Зняртаюцца, каб нешта ўзгадніць, за пародай — супрацоўнікі мясцовага філіяла «Белдзяржпраекта». Тэлефонныя званкі, сувязі і адносіны з усімі, хто нешта будзе і праектуе. Шматлікія наведвальнікі.

Увесь «кабінетны» час ідзе на выкананне адміністрацыйных абавязкаў. Тут не разгорнеш аркуш ватману і не ўсядзешся з алоўкам думаць, чарціць, праектаваць тое, што руціць зрабіць самому. І ўсё ж Аляксееў нямаля працуе як архітэктар. Па яго праектах узведзены III-кватэрны дом і Дом санітарнай асветы па Пешамайскай вуліцы ў Магілёве, адміністрацыйны будынак у Бабруйску. Неўзабаве ў Магілёве пачнецца будаўніцтва спраектаванага ім рэстарана, які будзе называцца «Габрава» — у гонар балгарскага горада-пабраціма.

У Магілёве і Мінску наладжваліся выстаўкі жывапісу Аляксеева. Так, Канстанцін Аляксеева, галоўнага архітэктара горада Магілёва. На апошняй абласной выстаўцы экспануецца некалькі яго работ, сярод іх — «Студэнтка». Увагу аматараў жывапісу прыцягвае запамінальны вобраз юнай сучасніцы. Знешне, можа, не такая ўжо яна прыгажуня. Звычайная дзяўчына, якую сустрэнеш і ў горадзе, і ў вёсцы. І менш за ўсё пагадвае яна паненку з белымі ручкамі. Такая і разумовую працу ведае, і ў студэнцкім будаўнічым атралдзе не апошыя. І ўсё ж у рысах твару, у поглядзе, ва ўсім, чым высвечваецца ўнутраны свет, ёсць нешта асаблівае, характэрнае. Мы адчуваем узлёт неспаконнай думкі і прадчуванне дароты ў вялікае жыццё.

У маладога мастака многа работ, якія можна назваць гарадскім пейзажам. Гэта не толькі адлюстраванне цэглы і бетону ў пэўных будаўнічых канструкцыях. Горад жыве,

дыхае ў зеляніне дрэў, у блакіце нябесаў, у прыгожай апацы Дняпра і яго прытокаў. К. Аляксееў у меру сваіх сіл і таленту развівае новы жанр пейзажу, які займае сваё месца ў сучасным жывапісе. З лепшых работ хочацца адзначыць «Задняпроўе». Тут сапраўды арганічна ўпісваюцца ўсімі фарбамі і дэталямі ў адзінае цэлае неба, новыя дамы, зямля, вада, паветра. На маленькім астраўку, як дзень учарашні, стаяць прычылныя драўляныя домкі, — камусьці трэба будзе з імі развітвацца, і вось у наш настрой уплятаецца пасмачка смутку...

У майстэрні К. Аляксеева ёсць і скульптурныя работы. Рызам з маладым скульптарам Міколам Кавалёвым ён працуе над стварэннем помнікаў, удзельнічае ў конкурсах. Апошняя іх работа — рабочая мадэль помніка гераічнаму батальёну міліцыі, які да апошняга дыхання абараняў Магілёў летам 1941 года.

Як відаць, уся творчасць К. Аляксеева прысвечана Магілёву і Прыдняпроўскаму краю, у які ён пасыноўнаму ўлюбены і якому аддае талент і творчае гарэнне. А сам ён нарадзіўся не ў Беларусі. Радзімай Аляксеева з'яўляецца далёкі таджыкскі горад Файзабад. Праўда, у Таджыкістане давялося жыць нядоўга. Чатырохгадовым хлопчыкам у 1947 годзе разам з бацькамі ён пераехаў у Мінскую вобласць (бацька працаваў у органах міліцыі). У Раданьковічах скончыў сярэдняю школу. Затым пяць гадоў вучобы ў Мінскім політэхнічным інстытуце па архітэктурным аддзяленні і накіраванне ў Магілёў. Разлічваў, што ў Магілёве доўга не затрымаецца — вернецца ў Мінск (жонка ж мінчанка), а затрымаўся надоўга: спадабаўся Магілёў, людзі, Дняпро з яго маляўнічымі ваколіцамі. Усё гэта захапіла, стала родным і бліжнім, дало ўзлёт патхненню і прастор для творчасці.

Аляксей ПЫСІН.

САВЕЦКАЯ рэчаіснасць, наш гераічны час — галоўная крыніца натхнення для беларускіх майстроў экраннага мастацтва. Асэнсаванне і адлюстраванне сродкамі кіно камуністычных ідэалаў, патрыятызму і сацыялістычнага інтэрнацыяналізму, працоўных здзяйсненняў савецкіх людзей, служэнне партыі і народу сваёй творчасцю — гонар і адказная місія мастака. Аб гэтым страсна і зацікаўлена гаварылі дэлегаты IV з'езда кінематографістаў Беларусі, які праходзіў у Мінску 11—12 лютага. Іх высугленні былі прасякнуты клопатамі аб развіцці кінематографіі ў Беларусі і павелічэнні яе ўкладу ў скарбніцу ўсяго савецкага кінематоцтва, аб вырашэнні адказных задач, якія стаяць перад майстрамі кіно, аб безумоўным выкананні пастановаў ЦК КПСС «Аб мерах па далейшаму развіццю савецкай кінематографіі».

Глыбокаму, дзелавому і прыніжоваму абмеркаванню важных праблем беларускага кіно садзейнічала, як адзначалася на з'ездзе, абстаноўка вялікага палітычнага і працоўнага ўздыму ўсяго савецкага народа, выкліканага падрыхтоўкай да XXV з'езда КПСС. Перспектывы, якія адкрывае перад нашым грамадствам, перад кожным савецкім чалавекам праект ЦК КПСС да XXV з'езда партыі «Асноўныя напрамкі развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1976—1980 гады», не могуць не захапіць увагу мастакоў, якія жывуць аднымі думамі і клопатамі са сваім народам. Радкі гэтага партыйнага дакумента: «Забяспечыць далейшае павышэнне ролі сацыялістычнай культуры і мастацтва ў ідэйна-палітычным, маральным і эстэтычным выхаванні савецкіх людзей, фарміраванні іх духоўных запатрабаванняў» маюць непасрэдную адносінны і да беларускіх кінематографістаў.

На неабходнасць больш глыбокага творчага даследавання працсаў сучаснасці нацэліў

павінны быць рэалізаваны ў фільмах, якія глыбока і ўсебакова раскрываюць шматграннае жыццё нашага гераічнага народа.

Пяць гадоў мінула з часу папярэдняга з'езда кінематографістаў рэспублікі. Яны былі напоўнены напружанай творчай работай майстроў кіно, закліканых служыць сваім мастацтвам партыі і народу. Ведучы размову аб зробленым, дэлегаты з'езда падкрэслівалі пастаянныя клопаты партыі аб развіцці айчынскага кінематографа. Партыйнае кіраўніцтва кінематоцтвам забяспечвае яму высокую ідэйнасць, непрымірмасць да розных праяўленняў буржуазнай ідэалогіі, класавы падыход да ацэнкі творчэці. Нацэляючы майстроў экранна на стварэнне значных твораў, якія глыбока і праўдзіва адлюстравалі б жыццё, партыя патрабуе ад кожнага мастака ўсё ўзрастаючай адказнасці за вынікі сваёй працы, за далейшы рост ідэйна-мастацкага ўзроўню нашага кінематоцтва.

За прайшоўшыя паміж з'ездамі гады створаны рад тэлевізійных твораў мастацкага і дакументальнага кіно, якія ад-

матычна багацейшым, жанрава больш разнастайным. Кінематографісты больш пільна ўглядаюцца ў жыццё сучасніка, больш паглыблена і ўдумліва асэнваюць падзеі і факты гераічнай гісторыі нашага народа. Створаны фільмы, адзначаныя ўзнагародамі на ўсесаюзных і міжнародных фестывалях.

ЭКРАННЫ ЛЕТАПС ПОДЗВІГУ

Адной з галоўных тэм беларускага кінематоцтва па праву з'яўляецца героіка-патрыятычная тэма, раскрыццё подзвігу савецкага народа ў гады барацьбы супраць фашызму. Тут яно мае невычэрпную крыніцу жыццёвага матэрыялу, цікавага лёсу, яркіх прыкладаў савецкага патрыятызму і інтэрнацыяналізму, неўміручых подзвігаў у імя Радзімы.

У адлюстраванні народнай героікі ў кінематографе ёсць бяспрэчны дасягненні і плёныя традыцыі, пачатак якім у пасляваенныя гады быў раман-фільм «Канстанцін Заслонаў», «Гадзінік спыніўся апоўначы», «Дзяўчынка шукае

письменнікамі Я. Брылем, А. Адамовічам і У. Калеснікам ён зняў стужкі, якія атрымалі нядаўна Галоўны прыз на Усесаюзным фестывалі ў Кіеве. У іх з публіцыстычнай страснасцю раскрыты гераічны характар савецкага чалавека, які перажыў усе жахі фашызму, выстаяў і перамог у смяротнай барацьбе.

Цёпла былі прыняты глядачамі патрыятычная карціна аб героі грамадзянскай вайны начдыве В. Азіне, кінестужкі «Лілія — дачка Георгіцы», «Я, крэпасць, вяду бой», «Дзіяна беларускіх лясоў», «Жыццё ў вяках», «Аб чым шумяць дрэвы», «Бацька» і іншыя.

Цікавы вопыт стварэння фільмаў, якія спалучаюць дакументальны і ігравы матэрыял. Гэты арыянальны прыём, на думку кіназнаўцы В. Ф. Нячай, заслугоўвае пільнай увагі аўтараў будучых фільмаў, якія ўзялі на сябе смеласць узнавіць на экране сапраўдныя падзеі і лёс.

Пры мастацкім асэнсаванні гісторыі народа, гаварылі выступаўшы, неабходна наглядна паказаць вытокі подзвігу, раскрыць маральны вопыт па-

насці, заглянуць у заўтрашні дзень беларускай вёскі.

Пошукі мастацкага кінематографа ў вырашэнні тэм сучаснасці дапаўняюць кінадакументалісты. Цікавы і своеасаблівы фільм рэжысёра Ю. Лысятава «Мы з Беларусі», які расказвае аб выдатных людзях рэспублікі.

З увагай аднесліся глядачы да цыкла карцін гэтага маладога рэжысёра аб рабочым класе — «Партызанскі праспект», «Паязды на шашы», «Я — мільённы» і «Мужычынская галасы». Партрэт нашага земляка, лётчыка-касманаўта П. І. Клімука створаны ў лірычнай кінестужцы «Шлях да Арыёна» рэжысёрам Б. Сараханавым. Позназнае грамадскасць атрымала карціна аднаго са старэйшых дакументалістаў рэспублікі У. Цеслюка «Слова аб партыйным білеце». Галоўнае ў гэтых фільмах — расказы аб ажыццяўленні рэзіншых XXIV з'езда КПСС, аб выкананні планаў дзевятай пяцігодкі, паказ небывалага ўзлёту айчынай навукі і тэхнікі. Іх герой — наш сучаснік, чалавек працы, творца навукова-тэхнічнай рэвалюцыі.

IV З'ЕЗД КІНЕМАТАГРАФІСТАЎ БЕЛАРУСІ

ТВОРЧУЮ ЭНЕРГІЮ, ТАЛЕНТ

люстроўваюць значныя з'явы нашай рэчаіснасці, гераічныя этапы барацьбы і слаўных перамог савецкага народа, узнікаюць важныя праблемы сучаснасці.

Расшырыўся тэматычны дыяпазон ствараемых карцін, павысілася прафесіянальнае іх вы-

бацкун. Затым яны былі прадоўжаны і развіты ў фільмах 60-х гадоў — у «Альпійскай баладзе», «Іване Макаравічу» і іншых.

У апошні час героіка-патрыятычны мастацкі летапіс у беларускім кіно папоўніўся новымі фільмамі. На першы план у іх выносяцца ідэйна-маральныя, маральна-этычныя аспекты барацьбы супраць фашызму. Гэта — «Бацька», «Паланез Агінскага», «Зэўтра будзе позна», «Доўгія версты вайны», «Зімародак» і іншыя.

Сведчаннем плённасці творчых сувязей нашых кінематографістаў з іх калегамі па мастацтву з Балгарыі і Чэхаславакіі сталі карціны «Братушка» і «Маленькі сержант».

Развіваючы прынцыпы паглыбленага псіхалагічнага даследавання вайнавай тэмы, якія паслядоўна распрацоўваюцца ў творчасці беларускіх кінематографістаў, у апошнія гады майстры кіно бяруцца за маштабнае адлюстраванне яркіх старонак гераізму народа ў мінулай вайне. У фільмах В. Чацверыкова «Полымя» і «Руіны страляюць», заснаваных на дакументальным матэрыяле, на сапраўдных фактах гераічнай барацьбы супраць фашызму, разгорнута шырокая панорама, у якой дзейнічаюць не толькі асобныя героі, але і ўзнаўляецца калектывны вобраз народа, які здзейсніў бяспрыкладныя воінскі і маральны подзвіг.

Шматсерыйны тэлефільм «Руіны страляюць» адзначаны Дзяржаўнай прэміяй БССР, а запале «Полымя» ўдасцёна аднаго з галоўных прызноў Усесаюзнага кінафестывалю ў Кішынёве.

Экранны летапіс подзвігу дастойна папоўнілі кінадакументалісты. Знята нямала цікавых, атрымальных прызнаннем глядачоў карцін. Гэта, напрыклад, поўнаметражныя фільмы рэжысёра І. Вейнрабска «Балада аб мужнасці і любові» і «Магілёў. Дні і ночы мужнасці». Другі год рэжысёр В. Дашук працуе над цыклам фільмаў аб беларускіх Хатынях, аб спаленых вёсках і расстраляных дзецях, аб горкай памяці і не слабееючым з гадамі болю народным. У садружнасці з аўтарамі кнігі «Я з вогненнай вёскі»

каленняў, важны для далейшага развіцця нашага грамадства. Новы час патрабуе глыбокага раскрыцця ўзаемазвязей асобы і грамадскага, стварэння запамінальных вобразаў герояў, якія пакінулі яркі след у памяці пакаленняў.

ДАСЛЕДУЮЧЫ ГЛЫБІНІ ЖЫЦЦЯ

Першачарговай задачай кіно, як і ўсяго савецкага мастацтва, з'яўляецца адлюстраванне сучаснасці. Пры ўсёй шырыні самога паняцця «сучаснасць» гэта азначае, што стваральнікі фільмаў абавязаны звяртацца перш за ўсё да тых праблем жыцця, якія грамадства вырашае сёння і будзе вырашаць заўтра. Само сабой зразумела, што выбар тэмы, матэрыялу, пастаноўка праблемы — толькі зыходны момант асэнсавання сучаснасці. Паспех вызначае ўзровень творчасці на гэтым рашачым напэрамку, якасць твораў. Практыка сучаснага кінематоцтва паказвае, што толькі тыя стужкі аб сучаснасці ўаходзяць у мастацкую скарбонку народа, у якіх дзейнічаюць героі, духоўна багатыя, што стаяць на перадавых ідэйных пазіцыях.

У лепшых беларускіх карцінах намяціўся вобраз героя-сучасніка — чалавека актыўнага, датычнага да тых вялікіх здзяйсненняў, якія складаюць сёння сутнасць жыцця краіны і рэспублікі.

Важныя маральныя праблемы, сённяшні дзень рэспублікі, рытм яе будняў і свят, штодзённае жыццё яе людзей добра паказаны ў фільме «Час яе сыноў» рэжысёра В. Турава. Мяккі лірызм, паэтычнасць дэлі магчымасць вызначыць тэматычнасць гэтага своеасаблівага кінаапавадання, узнявіць думкі і пачуцці людзей вонкава стрыманых, сціплых, але духоўна багатых, маральна чыстых і блізка адданых сваёй справе.

У іншай творчай манеры вырашаны фільм «Сын старшын», які нядаўна закончыў рэжысёр В. Нікіфарав. Праблемы сучаснай вёскі, жыццё яе людзей чабылі ў гэтай карціне новае цікавае гучанне. Рэжысёру праз лёс працаўнікоў вёскі ўдалося знайсці шлях да больш шырокіх праблем сучас-

Выступаўшы адзначалі і кароткаметражны дакументальныя фільмы, створаныя за гэтыя гады В. Дашуком, — «Трыюмф вышынні», А. Канюскам — «Апалена памяць», Р. Дзодзіевай — «Сувораўцы», І. Маргачовым — «Шэсць з пяці магчымых», С. Лук'янчыкавым — «Паляванне на золата». У мінулым годзе рэжысёр А. Колас зняў карціну «Марыя» — цёплае, лірычнае кінаапаваданне аб нашай сучаснасці, маладым калгасным механізатару, дзуптаце Вярхоўнага Савета БССР Марыі Жарко. Розныя па стылю, мастацкай манеры, выяўленчаму вырашэнню, гэтыя фільмы аб'яднаны агульным імкненнем аўтараў дастойна адлюстраванне на экране шматграннае жыццё нашых людзей.

Вельмі перспектывны для стварэння арыянальных фільмаў метад працяглага кіназнірання. Ён тоіць у сабе вялікі магчымасці, дазваляе пранікнуць у глыб з'яў, прааналізаваць іх. Прыкладам таму можа служыць карціна «Праз дзесяць гадоў, або трыгогі і надзеі 10 «А» рэжысёра В. Сукманова і Р. Ясінскага. Яна заарышыла унікальнае ў савецкім кіно дзесяцігадовае зніранне за адным з класаў 10-й сярэдняй школы г. Гомеля, за тым, як вучні авалодвалі ведамі, як фарміраваліся іх грамадзянскія якасці. Глядач змог прасачыць сам працэс сталення чалавека, убачыць становленне яго характара, фарміраванне поглядаў і звычак. Аўтары стужкі ўдасцёны прэміі Ленінскага камсамола Беларусі.

Спраба правесці працяглае кіназніранне за будаўніцтвам Мазырскага нафтаперапрацоўчага завода была зроблена рэжысёрам І. Пікманам, які зняў тут фільм «Брыгадзіры». І калі б гэта пачынанне атрымала працяг, у будучым удалося б стварыць поўнаметражную стужку — своеасаблівы сацыялагічны вопыт кінададавання тых змен, якія адбываюцца ў абліччы беларускага Палесся.

У ліку лепшых стужак на з'ездзе называлася і знятая рэжысёрам І. Вейнрабам,

У зале з'езда.

дзеячай мастацтва рэспублікі і XXVIII з'езд Кампартыі Беларусі, які закончыўся гэтымі днямі. «...Ідэйна — выхаваўчы, жыццёсцвярдальны патэнцыял нашай літаратуры, усіх відаў і жанраў мастацтва, — гаварыў у справаздачным дакладзе з'езду кандыдат у члены Палітбюро ЦК КПСС, першы сакратар ЦК КПБ П. М. Машэраў, — узрасце яшчэ больш, калі яны праз глыбокае мастацкае адлюстраванне праблем сучаснасці стануць больш актыўна выводзіць нашых людзей на шырокай магістралі заўтрашняга дня, на вышыні будучыні, выканваючы высакародную місію духоўных разведчыкаў таго, што трэба будзе яшчэ зрабіць і стварыць, ажыццяўляючы ідэалы камунізму».

Дакументы з'езда з'яўляюцца для беларускіх майстроў кіно, падкрэсліваюцца ў дакладзе праўлення Саюза кінематографістаў, з якім выступіў першы сакратар праўлення І. М. Дабралюбаў, не толькі кіраўніцтвам да дзеяння, але і сапраўды невычэрпальнай крыніцай новых тэм і творчых задум, што

кананне, што сведчыць аб творчым росце кадры. Умацавалася матэрыяльная база кінавытворчасці: папешана тэхнічнае аснашчэнне студыі, абноўлена яе абсталяванне, у рэспубліцы за пяцігоддзе пабудавана 19 новых кінатэатраў амаль на 12 тысяч месц. Асігнаванні на развіццё кіно ў Беларусі, як пазадзімі ў сваім выступленні старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па кінематографіі У. В. Мацвееў, склалі за пяцігодку каля 17 мільянаў рублёў. Цяпер у Беларусі дзейнічае звыш 10 тысяч дзяржаўных, прафсаюзных і ведамасных кінааўстановак. Датэрмінова выкананы пяцігадовы план па абслугоўванню насельніцтва, на дэманстрацыі кінафільмаў пачынае больш чым 590 мільянаў глядачоў.

На кінастудыі «Беларусьфільм» за пяць гадоў створана 59 мастацкіх і тэлевізійных карцін і каля 250 кароткаметражных дакументальных, навукова-папулярных, мультипликацыйных, вучэбных і іншых стужак. Беларускае кіно стала тэ-

П. Аліфярэнкам і Р. Ясініскім поўнаметражная дакументальная стужка «Аб маці можна расказаць бясконца», прысвечаная Міжнароднаму году жанчыны. Яна складаецца з навел, кожная з якіх — хвалючы кінарасказ аб вялікім жаночым лёсе. Стваральніцаў фільма цікавяць галоўныя рысы ў характары герані, яны стараюцца раскрыць іх духоўны свет, паказаць тыя чалавечыя якасці, якія робяць іх жыццё дастойным прыкладам для пераймання. Удала зобразылі ў карціне прыём вобразнага спалучэння рознасавага матэрыялу — гістарычнай хронікі і падзей нашых дзён.

Поспех гэтых кінастужак яшчэ раз сведчыць аб тым, што найбольшы ідэйна-мастацкі эффект дасягаецца ў тых дакументальных фільмах, дзе зліваюцца разам дакладны фактычны матэрыял з яркай і вобразнай паэтычнай метафарай, дзе падзеі і дакументы часу знаходзяць сацыяльнае і філасофскае абагульненне.

Разам з тым, пры прыкметных удачах асобных дакументальных фільмаў на гэты момант, гаварылі дэлегаты, мастацкі ўзровень раду стужак застаецца пакуль што невысокім. Са 162 карцін,

з усіх беларускіх фільмаў, тэматычна звернутых да сучаснасці, толькі нямногія па сваёму зместу, па закладзенаму ў іх сацыяльнаму і эстэтычнаму зараду з'яўляюцца сапраўды сучаснымі творамі, адзначалася на з'ездзе. Шэрагу карцін не хапае вышынні думак і пацужы. Нярэдка сцэнарысты і пастаноўшчыкі абмяжоўваюцца беглымі замалёўкамі таго ці іншага боку сучаснага жыцця, канстатуюць наяўнасць праблемы, але не ўмеюць яе даследаваць праз людскі лёс, індывідуальны характары. У асобных фільмах сучаснасць і сучаснік паказваюцца толькі з вонкавага боку — у пейзажах і антуражах. Часам аўтары карцін займаюцца адлюстраваннем прыватных сямейна-бытавых гісторый, якія не маюць сур'ёзнай грамадскай цікавасці.

Партыя заклікае мастакоў глыбока асэнсоўваць і ярка адлюстроўваць здзяйсненні сучаснага этапу камуністычнага будаўніцтва, багаце ўнутранага свету савецкіх людзей, савецкі лад жыцця, маральны каштоўнасці нашага грамадства, сказаў кіназнаўца А. В. Красінскі. Ні адну з гэтых задач не гэта вырашыць паспяхова без творчага гарэння, без глыбокага ведання жыцця, пастаянных пошукаў адпаведных драматургічных і рэжысёрскіх

мільёнаў людзей. І, гаворачы аб праблемах заўтрашняга дня беларускага кінематографа, дэлегаты з'езда шмат увагі ўдзялілі дытанням павышэння якасці будучых карцін. «Мы не можам лічыць здавальняючым той факт, што побач з сапраўды высокамастацкімі творамі кінамастацтва з'яўляюцца няясныя па зместу, невыразныя па форме, без свайго аблічча стужкі», — сказала кінакрытык Е. Л. Бондарава. — Калі падыходзіць да нашай праблемы з высокімі меркамі, то толькі трэць яе можна было б атэставаць на Знак якасці».

У чым прычына такога становішча? Адзначнага адказу на гэта пытанне няма. Якасць жа фільма складаецца з многіх кампанентаў — добрай драматургічнай асновы, таленту і кваліфікацыі рэжысёра, мастака, апэратара, многіх іншых спецыялістаў і тэхнічных магчымасцей студыі. Залежыць яна і ад тых творчых крытэрыяў, якімі кіруюцца стваральнікі карціны.

На жаль, праблема дабротнага сцэнарыя стаіць сёння яшчэ востра. У кінематограф яшчэ слаба прыцягваюцца беларускія пісьменнікі і журналісты, хоць наяўны вопыт работы з такімі літаратарамі, як В. Быкаў, А. Вялюгін, К. Губарэвіч, А. Куляшоў, М. Лужанін, А. Макаёнак, А. Асіпенка,

Рэжысёр Р. Ясініскі, апэратар В. Гарбуноў (Эстонія), рэжысёр Х. Якубаў (Турменія), і апэратар В. Арлоў.

што трэба больш давяраць пачынаючым, не баяцца эксперыменту, даваць магчымасць маладым талентам раскрыць сябе ў поўнай меры. Толькі пры гэтай умове можна чакаць з'яўлення цікавых фільмаў, а разам з імі і новых імён тэматычных аўтараў.

Але трэба сказаць, што і пошук рэзерваў вядзецца пакуль што яшчэ непламерна, ад выпадку ад выпадку. Неабходны старанны адбор мола-

на з'ездзе ішла размова і аб тым, што якасць кінапрадукцыі ў невялікай ступені абумоўлена таксама вытворчай базай. А яе магчымасці, на жаль, сёння абмежаваны. Здымачная, гукавая тэхніка, апаратура і абсталяванне ўстарэлі, патрабуюць замены. Вядома, абнаўленне кінатэхнікі адбываецца, студыя атрымлівае новае, больш дасканалае абсталяванне, але расце і вытворчая праграма. Не дзіўна, што ў апошні час сталі частымі прэтэнзіі да тэхнічнай якасці беларускіх фільмаў.

Як відаць, наспела неабходнасць пераходу студыі на новую сістэму планавання і эканамічнага стымулявання, якая дасць магчымасць вырашыць і рад іншых праблем кінавытворчасці, а ў канчатковым выніку — палепшыць яе якасці. Гэта дапаможа вырашэнню і сацыяльна-бытавых праблем, якія таксама востра стаюць перад калектывам студыі.

Аднак ужо цяпер можна зрабіць нямала. Не сакрэт, што далёка не ўсе магчымасці вытворчай базы выкарыстоўваюцца рацыянальна. Задачы кіраўніцтва студыі — усямерна павысіць эфектыўнасць вытворчасці, якасць работы ўсіх службаў і падраздзяленняў. Гэта патрабуе часу, цяперашняй пяцігодкі.

У дакладзе ў выступленні дэлегатаў з'езда падкрэслівалася вялікае значэнне крытыкі ў павышэнні якасці мастацкіх і дакументальных стужак. Пастанова ЦК КПСС «Аб літаратурна-мастацкай крытыцы» сядзейнічала актывізацыі работы кіназнаўцаў і кінакрытыкаў рэспублікі. Выдадзены рад кніг аб гісторыі беларускай кінематографіі, яе актуальных праблемах. У мінулым годзе ў выдавецтва «Мастацтва» выйшаў зборнік «Кіно Савецкай Беларусі», у якім дзве шырокія ўважлівыя аб мінулым і сучасным кінамастацтва рэспублікі, аб людзях і фільмах, традыцыях, пошуках і праблемах. У ім зроблена спроба не толькі асэнсаваць, ацаніць мінулае, але і намеціць новыя перспектывы.

Аднак многія актуальныя праблемы драматургіі, рэжысуры, выяўленчага і тэхнічнага рашэнняў фільмаў, акцёрскага майстэрства, успрымання глядачоў асветлены яшчэ недастаткова поўна. Інтэрэсы далейшага развіцця кінамастацтва ў Беларусі, задачы павышэння ідэйна-мастацкага ўзроўню ствараемых стужак патрабуюць яшчэ больш актывнага ўдзелу кіназнаўцаў і кінакрытыкаў. Іх неабходна прыцягваць да работы над фільмам ад моманту нараджэння карціны да выпуску яе на шырокі экран. Гэта дапаможа больш прафесійнальна весці размову аб якасці, значэнні і каштоўнасці ствараемага фільма. Без крытыкі ж і самакрытыкі, без патрабавальных адносін да сябе і сваёй справы, як вучыць партыя, немагчымы рост майстэрства работнікаў, яго плённая дзейнасць.

(Заканчэнне на стар. 12).

І ВЕДЫ — СЛУЖЭННЮ НАРОДУ

выпушчаных на экраны краіны і рэспублікі, толькі 61 стужка прысвоена першай групе. Многія фільмы носяць чыста ілюстрацыйны характар, фармальна адклікаюцца на важныя падзеі жыцця. Іх аўтары прыводзяць значныя факты без мастацкага асэнсавання, не бачаць за імі важных сацыяльных з'яў. Такія, скажам, карціны, як «Першы марш», «Гектар збожжа», «Цана аднаго працэнта» і некаторыя іншыя, грашаць апісальнасцю, у іх няма характараў людзей, а ёсць толькі дзеючыя асобы.

Дакументальнае кіно рэдка бярэцца за публіцыстычныя творы, якія ўзнімаюць вострыя праблемы сучаснасці, актуальныя пытанні росту эканомікі і культуры, развіцця грамадскіх адносін.

Вялікая роля ў эстэтычным і маральным выхаванні людзей тэлевізійнага кіно, адначасна і выступаўшыя. Фільмы «малога» экранна збіраюць велізарную аўдыторыю і могуць уздзейнічаць адначасова на розумы і пацужы мільёнаў людзей. Майстры тэлевізійнага кіно імкнуліся знаёміць глядачоў з героямі пяцігодкі, лепшымі людзьмі заводаў і ферм. Цікавыя ў гэтым плане дакументальныя тэлевізійныя стужкі «Справа жыцця», «Размова аб зямлі», «Документальны караван» і некаторыя іншыя, якія паказваюць партрэты нашых сучаснікаў, людзей нялёгкай хлеба-робскай працы, настойлівых, шукаючых, верных свайму абавязку і прызначэнню.

Спробы вырашаць гэтыя сучаснасці рабіліся і ігравым тэлевізійным кіно. Створана цікавая карціна «Вашынгтонскі карэспандэнт», звернутая да вострых падзей палітычнага жыцця Амерыкі. Зняты таксама фільмы «Вершы — не вершы», «Вялікія перагонны», «Ідучы за гарызонт», «Быць чалавекам» і іншыя. На жаль, аўтарам іх не ўдалося дабіцца поспеху. Прычына няўдач — слабая драматургія, ад якой ідзе і далейшая павярхоўнасць і схематычная трактоўка праблем, падкрэслівалі ў сваіх выступленнях рэжысёры М. Н. Пташук, Б. К. Сарыхатунаў, Л. В. Мартынюк і іншыя.

прыёму, жанравага абнаўлення. Самому жыццю, яго дыялектыцы проціпаказана рамесніцкая статыка, ілюстрацыйнае бытапісалініцтва. Асноўная прычына няўдач раду карцін аб сучаснасці якраз і заключаецца ў гэтых апошніх акалічнасцях. Калі ж мастак з гарачым сэрцам і страпасцю грамадзяніна ўскрывае глыбінныя пласты жыцця, пры ўсіх творчых выдатках ён дабіваецца поспеху, выводзіць на экран неардынарных герояў.

Уся вобразная сістэма кіно павінна быць звернута на тое, каб больш глыбока пранікаць у жыццё, у характары людзей, усебакова даследаваць сацыяльную і маральную прыроду канфлікту. Век навукова-тэхнічнай рэвалюцыі выступае перад мастакамі задачу быць гранічна пераканаўчымі, не дэкларатарамі прапісных ісцін,

І. Чыгрынаў, І. Шамякін і іншыя, ужо даў станоўчыя вынікі. У вырашэнні сцэнарнай праблемы неабходна дапамога ўсіх творчых арганізацый рэспублікі. У распрацоўцы гадавых і перспектывных тэматычных планаў павінны ўдзельнічаць не толькі кінематографісты, але і пісьменнікі, журналісты, партыйныя і савецкія работнікі.

Дэлегаты з'езда нямала ўвагі ўдзялілі праблемам ідэйнай і прафесійнальнай падрыхтоўкі творчых кадраў, маладой змены. Той колькасці спецыялістаў, якая ёсць сёння на студыі, недастаткова для якаснага выканання вытворчай праграмы.

Патрэбна кваліфікаванае папаўненне, прыток свежых сіл. Пошук таленавітых мастакоў, вядома, вядзецца. Студыя ў

Старэйшыя кінематографісты Я. Сакалоў, Л. Голуб, П. Шамшур.

а адкрывальнікам новага. Гэта датычыць у роўнай ступені як стваральніцаў дакументальных фільмаў, так і ігравых.

ПОЗІРК, СКІРАВАНЫ У ЗАЎТРА

Партыя паставіла перад савецкім народам задачу зрабіць дзясцяту пяцігодку пяцігодкай якасці і эфектыўнасці работы. Гэта патрабуе мае самае непасрэднае дачыненне да майстроў кіно, якія прадстаўляюць сваю прадукцыю на суд

апошніх гады папоўнілася вялікай групай маладых, здольных кінематографістаў, якія ўжо цяпер вызначаюць аблічча беларускага кіно. Аднак патэнцыяльныя магчымасці наяўных творчых сіл, асабліва моладзі, выкарыстоўваюцца пакуль у недастатковай меры. Удзельнікі з'езда выказвалі трывогу ў сувязі з тым, што пры вялікай перагруцы вопытных кінематографістаў маладых нярэдка ходзяць у «запасныя» або займаюцца нятворчай работай. Рэжысёры В. Т. Тураў, В. А. Нікіфараў, апэратар Ю. А. Марухін і іншыя адначасна,

3 РАМУАЛЬДАМ Антонавічам Матусевічам я ўпершыню сустрэўся на гарадскім з'ездзе перадавікоў вытворцаў. Сярэдняга росту, моцны мужчына ў форме чыгуначніка, не спяшаючыся, узяўся на сцэну. Зала, ужо злёгку стомленая выступленнямі, спачатку слухала яго не вельмі ўважліва — прысутных не проста было здзівіць самымі высокімі лічбамі працоўных рэкордаў.

Заўважыўшы гэта, Рамуальд Антонавіч асеў убок прыгатаваны тэкст прамовы і павёў шчыры расказ пра сябе, сваіх таварышаў. Гаварыў ён нядоўга — усяго нейкіх пяць хвілін. І ўвесь гэты час у зале стаяла насцярожаная цішыня. А пасля яна літаральна ўзарвалася апладысмантамі.

Пішу гэтыя радкі і думаю: чаму так горача было сустрэта яго выступленне? І міжволі ўспамінаецца: «Кожны знойдзе сваё шчасце, калі будзе жыць сумленна, па нашых савецкіх законах». Так гаварыў машыніст. Гаварыў крыху ўсхвалявана, упэўнена. У пацвярджэнне сваёй думкі прывёў усяго некалькі прыкладаў з аўтабіяграфіі, біяграфіі таварышаў па дэпо. Проста і ярка сказаў пра тое, пра што ў гэты дзень хацелі б сказаць усе прысутныя ў зале.

Пазней я некалькі разоў сустракаўся з Рамуальдам Антонавічам. І ўсё больш пераконваўся, што яго словы тады не былі ўсплёскам хвілінага святэчнага патхнення. Яны ішлі ад сэрца, правяраныя і даказаныя ўсім яго жыццём.

Нарадзіўся Р. А. Матусевіч на Лагойшчыне, да вайны паспеў закончыць пяць класаў, быў партызанам, служыў у арміі. Апошняю тэрычэку веку водзіць паязды. Восем і ўся біяграфія. Змесціцца цалкам на адной старонцы са школьнага сшытка. Але жыццё на адной старонцы не ўмесціш. А ў лістку

на ўліку кадрэў няма пытанняў пра тое, да чаго імкнуўся, што свярдаў, з чым змагаўся.

Тысячы людзей розных спецыяльнасцей абслугоўвае ўчастак магістралі «Мінск—Брэст». Многія з іх ведаюць Матусевіча як аднаго з лепшых машыністаў Беларускай чыгуны. Адзінаццаць гадоў водзіць ён міжнародныя скорасныя паязды. І водзіць на «выдатна».

Для кожнага машыніста, асабліва для «скорасніка», галоўнае — графік руху. І калі слесар-лякальшчык «ловіць» на сваім рабочым месцы мікроны, то машыніст — секунды. Тут Рамуальд Антонавіч майстар, якіх трэба панукаць. Не было вы-

пажа смалля, перадача дакументаў, агляд машыны і поезд плаўна кранаецца з месца. У ранішнім прыцемку знікае апошні вагон. Р. А. Матусевіч у чарговым рэйсе. Якім ён будзе? Напэўна, звычайны — у чымсьці цяжкі, у чымсьці радасны. Але пры любых абставінах поезд «Уход—Заход» (так называюць яго чыгуначнікі) сустрэнуць у Брэсце хвіліна ў хвіліну.

А цяпер ён у дарозе. Рамуальд Антонавіч быццам урос у крэсла, пільна ўглядаецца ў наплываючыя рэйкі. За акіем цягавоза мільгаюць паўстанкі, пасёлкі, лясныя прасекі, у якіх не-не ды і праскочыць заяц, а часам трывожна застыне лось.

ты, сон, агляд цягавоза і ў шлях назад. У дзве гадзіны ночы асцярожна, каб не пабудзіць жонку, машыніст адчыніць дзверы сваёй кватэры. Рэйс закончаны.

— Ну як, спадабалася паездка? — спытаў Рамуальд Антонавіч у мяне пасля таго, як я павываў пасажырам у яго на цягавозе.

— Вельмі спадабалася, — адказаў я. — Але, бадай, крыху стамляльна... Адзін-другі раз праехаць, вядома, цікава.

— Магчыма. Але для мяне кожны рэйс па-свойму цікавы. Колькі разоў прасілі, пераконвалі стаць машыністам-інструктарам. Не магу...

Неўзабаве я зноў сустрэўся з дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР, дэлегатом XXV з'езда КПСС Рамуаль-

«БАЧУ ЗЯЛЁНЫ...»

падку, каб яго поезд спазніўся да месца прызначэння. А вось уводзіць у графік спозненні састаў, правесці яго так, каб пры любым надвор'і, на любым участку не страціць ні хвіліны і эканоміць сотню-другую кілаграмаў паліва — гэта яму па душы. За дзевятыю пяцігодку ён збірае больш за 4 цэнтнеры паліва. Не менш высокая лічба значыцца ў яго абавязаваных і на дзясцую пяцігодку. А калі кожны машыніст дэпо стане такім жа майстрам эканоміі. Тады краіна дадаткова атрымае цэлыя саставы «чорнага золата». Гэта і ёсць «далёкі прыцэл» машыніста.

Роўна ў 6 гадзін 15 хвілін Рамуальд Антонавіч стаіць на звычайным месцы ў самым канцы перона — сустракае «свой» поезд. Цягавоз спыняецца акурат побач. Дружныя прывітанні экі-

І толькі птушак не палохае імклівы бег састава: яны вылітаюць з-пад самых колаў, часам неасцярожна. І тады машыніст чуе глухія ўдары аб корпус цягавоза.

— Зялёны, сто дваццаць, — гучыць голас памочніка, калі здалёк убачыць светафор.

— Зялёны, сто дваццаць, — звычайна зазначае Рамуальд Антонавіч і паглядае на спідометр. Безумоўна, ён і сам бачыць светафор, і цвёрда ведае, што на гэтым участку хуткасць «сто дваццаць». Але такі парадак памочнік навінен нагадаць машыністу гэтыя звесткі, а машыніст паўтарыць іх.

Прыкладна гадзіны праз тры састаў будзе ў Брэсце. Далей яго павядзе другая брыгада. Цягавоз прымуць электрыкі, слесары, запраўшчыкі, а Рамуальд Антонавіч пойдзе ў гасцініцу. Абеда, другая партыя ў шахма-

На здымку: Р. А. Матусевіч.

дам Антонавічам Матусевічам. Ён збіраўся на сустрэчу са школьнікамі.

Я папрасіў Рамуальда Антонавіча прачытаць гэтую замалёўку.

— Як быццам усё правільна, — сказаў ён. — Хачу толькі заўважыць, што гэта расказ не толькі пра мяне, але і пра лепшага слесара дэпо Уладзіміра Крука, які таксама падлеткам пайшоў у партызаны; пра дэлегата XXIV з'езда КПСС Аркадзя Граковіча, усю сям'ю яго расстралялі фашысты. Наш лёс, працоўныя біяграфіі ў многім падобныя. Ды ці толькі ж нашы?

Ю. ГУМЯНЮК.

«СТУЖКА ДРУЖБЫ-75» — БЕЛАРУСКАМУ РАДЫЁТЭАТРУ

Днямі намеснік старшыні Дзяржкамітэта СМ БССР па тэлебачанню і радыёвяшчанню М. А. Суша ўручыў Галоўнай рэдакцыі літаратурна-драматычнага вяршання Беларускага радыё «Стужку дружбы-75». Гэтай штогадовай ўзнагароды Дзяржтэле-радыё Літоўскай ССР адзначаны радыёспектакль «Наслухай сваё сэрца», створаны па апавесці І. Шклярэўскага «Грыбная пара» (рэжысёр С. Гурч).

— Гэта не першая ўзнагарода Беларускага радыётэатра, — гаворыць галоўны рэдактар Галоўнай рэдакцыі літаратурна-драматычнага вяршання Беларускага радыё В. А. Лукша. — Чацвёрты год запар атрымліваем мы прызы — «Стужкі дружбы» — сваіх літоўскіх калег. У 1972 годзе сярод трох лепшых спектакляў радыёслухачы Літвы назвалі «Самы высокі паверж», створаны па аднайменнай апавесці А. Савіцкага, затым лаўрэатамі сталі п'еса А. Шчыўка «Такая служба», «І нічога ўзамен» па апавесці А. Савіцкага такой жа назвы.

Нашы лепшыя радыёнастаноўкі гучалі таксама па ўсеагульным радыё, дэбля сустрэты слухачамі Украіны, Малдавіі, Латвіі, Узбекістана...

У апошні час мы вышлі на суд слухачоў і атрымалі ад іх добрыя водгукі на радыёнастаноўкі «Мая радня» па раманах А. Савіцкага «Жалчына», «Беларуская калыханка» па паэме В. Віткі, «Іду па вуліцы Пуліхава» Ул. Мехавя.

Рыхтуецца да пастаноўкі радыёспектакль у чатырох частках па раманах І. Мележа «Мінскі напрамак», «Развітанне ў Кавальцах» па апавесці І. Навуменкі, «Новая зямля» па паэме Я. Коласа, «Міша Магнаці і яго сябры» па апавесці В. Мысліўца «Гарачая сталь», арыгінальныя радыёп'есы «Чырвань нашага сцяга» і «Свае крылы». Думаем акцыявіць пастаноўку ў стэрэафідным гучанні «Калі прылятаюць чорныя буслы»: пра ахову прыроды — на тэму сучасную, надзённую.

IV З'ЕЗД КІНЕМАТАГРАФІСТАЎ БЕЛАРУСІ

ТВОРЧУЮ ЭНЕРГІЮ, ТАЛЕНТ І ВЕДЫ—СЛУЖЭННЮ НАРОДУ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 10).

Шмат месца ў дакладзе і выступленнях дэлегатаў з'езда было адведзена павышэнню дзейнасці беларускага кіно. Добра, калі дакументальны, а тым больш мастацкі кінематограф, адзначалі прамоўцы, жыва адгукаецца на актуальныя праблемы сучаснасці, заўважае новае ў жыцці грамадства і выносіць яго на экран. Пры абавязковай умове, што фільм зроблены на высокім ідэйна-мастацкім і эстэтычным узроўні, — тады ўздзеянне яго на розум і сэрцы глядачоў будзе асабліва моцным і эфектыўным.

Вастрыня ідэалагічнай барацьбы ў свеце патрабуе ад мастака актыўнага ўмешвання ў жыццё. Што пад гэтым падра-

зумяваецца? Водгук на хвалюючыя падзеі часу траціць сваю важнасць і вастрыню, калі фільм даходзіць да глядача са спазненнем. Мала своечасова заўважыць і адлюстраваць новае, неабходна аператыўна данесці яго да глядача, зрабіць здабыткам усіх, тым самым пашыраючы гэта новае, станоўчае. Неабходна смела выкрываць і выносіць на грамадскі суд чужыя нашаму грамадству з'явы, догмы буржуазнай ідэалогіі, паказваючы яе заганы і язвы. У гэтым аспекце трэба больш гібка, мабільна будаваць тэматычныя планы — так, каб беларускае кіно стала сапраўдным выхавателем мас.

Адзначалася таксама, што беларускія кінематографісты атрымалі выдатны падарунак — рэспубліканскі Дом кіно, аднак

яго магчымасці ў прапагандысцкай і выхавальнай рабоце выкарыстоўваюцца далека не дастаткова.

У выступленнях дэлегатаў з'езда рэжысёраў І. Н. Вейняровіча, П. П. Шамшура, апэратара Ю. Н. Шалімава і іншых разглядаліся таксама праблемы жанравай разнастайнасці кінастужак, прынцыпова ўзнімаліся пытанні паліяпшэння дзейнасці Саюза кінематографістаў, выяўляліся нявыкарыстаныя рэзервы павышэння эфектыўнасці працы творчых і тэхнічных работнікаў.

З цёплымі словамі прывітанія да ўдзельнікаў з'езда звярнуліся сакратар праўлення Саюза кінематографістаў СССР І. В. Таланкін, галоўны рэдактар Дзяржкіно, СССР Д. І. Арлоў, прадстаўнікі саюзаў кіне-

матаграфістаў Украіны — рэжысёр В. П. Сычэўскі, Узбекістана — кінадраматург С. А. Абдукараў, Латвіі — рэжысёр У. Браун, якія адзначылі, што ў апошнія гады беларускае кіно па праву заняло дастойнае месца ў савецкай шматнацыянальнай кінематографіі. Яны падкрэслівалі, што майстры экрана рэспублікі паслядоўна і паспяхова распрацоўваюць адну з важнейшых тэм — тэму вайны і подзвігу. Госці сардэчна павіншавалі сваіх калег са знамянальнай падзеяй — IV з'ездам кінематографістаў Беларусі і пажадалі ім новых творчых дасягненняў і адкрыццяў.

IV з'езд кінематографістаў Беларусі яшчэ раз пераканаўча прадэманстраваў, што майстры кіно рэспублікі поўныя

рашучасці з гонарам выканаць задачы, якія стаяць перад імі, аддаць усю сваю творчую энергію, талент і веды служэнню партыі і народу, унесці дастойны ўклад у духоўную скарбніцу савецкай сацыялістычнай культуры.

Гэта знайшло адлюстраванне ў рэзалюцыі з'езда, у пісьме дэлегатаў Цэнтральнаму Камітэту КПСС, у якім дзеячы беларускага кіно запэўніваюць, што прыкладуць усе сілы для стварэння высокаідэйных і мастацка дасканалых твораў, будучы актыўна садзейнічаць павышэнню ролі кінамастацтва ў камуністычным будаўніцтве, у выхаванні новага чалавека.

В. БІРУКОЎ,
Я. ГАРЭЛІК,
спец. кар. БЕЛТА.

лілі іншыя.
Аляксеі усміхаўся і дзякаваў за віншаванні.
Прайшло некалькі хвілін. Хлопцы разышліся па машынах. Загуў адзін трактар, другі, трэці... І вось па дарозе пацягнуліся ў заснежане поле да гарфяных буртоў машыны з саямі і цялежкам. Адзін з трактараў веў Аляксея Русінаў.

ка за апошнія гады. Гэта ж больш за 250 калгаснікаў атрымалі новыя кватэры. Ды якія — з водаправодам, газам, паравым ацяпленнем. Такую кватэру атрымаў нядаўна і ён, маладажон.
...А ў ДOME культуры гучыць музыка, бегаюць у танцавальных касцюмах хлопцы і дзяўчаты. Яны таксама прыйшлі на рэпетыцыю. Да-

чай прадукцыі, атрыманай толькі летась, спатрабілася бокалі 600 чыгуначных вагонаў.
А як вырасла культура вёскі, як змяніўся да лепшага яе побыт. Некалі тут, у цёмным кутку Заходняй Беларусі, пісьменных людзей было пералічыць на пальцах. Цяпер толькі ў Снове, цэнтральнай сядзібе калгаса,

што ўражвае чалавека, які не быў тут усяго некалькі гадоў, дык гэта калгасныя новабудовы.
Калі ў свой час калгас заключыў дагавор з Беларуска-навукова-даследчым і практычна-разведачным інстытутам па будаўніцтву ў вёсцы, распрацаваны архітэктурны праект здаваўся нейкім фантастычным відовішчам.
Сёння значная частка праекта ўвасоблена ў цэглу, бетон, шкло. А наперадзе яшчэ больш гравдзёжныя здзяйсненні. Ужо сёлета будзе здзены ў эксплуатацыю зімовы плавальны басейн; расшыраецца спартыўны комплекс. Планаецца пабудаваць сад-яслі на 250 месц. За ўтрыманне дзяцей бацькі тут не будуць нічога плаціць, усе расходы бярэ на сябе калгас.

ЦУДОУНАЯ ЯВА

У ТУЮ РАНЦУ на стане трактарнай брыгады толькі і было гаворкі, што пра канцэрт мастацкай самадзейнасці, на якім механізатары пабывалі напярэдадні ў калгасным ДOME культуры.

У асаблівым захапленні былі яны ад п'есы «Родны дом», якую паказаў драмалектыву. Хлопцы абкружылі трактарыста Аляксея Русінава, аднаго з самадзейных артыстаў, паціскалі яму рукі.

— Малайчына, Лёша, — гаварылі адны.
— Добра сыграў, — хва-

Хлопец ён малады, але лічыцца ў калгасе імя Калініна адным з самых вопытных механізатараў. Машына яго заўсёды спраўная, нормы перавыконвае з дня на дзень. Ну, а па вечарах ідзе Аляксеі на рэпетыцыі ў калгасны Дом культуры, што ў самым цэнтры Снова. Ідзе па вуліцы і думае, як змянілася іх вёс-

рэчы, гэта самы малады самадзейны калектыв калгаса. Арганізаваў і кіруе ім шафёр Міхаіл Нячай. У арміі ён танцаваў у салдацкім ансамблі, а цяпер перадае сваё майстэрства, сваю любоў да танца моладзі.

На раённым аглядзе калгасныя танцоры з поспехам выканалі «Кадрылю», «Беларускую польку», «Плясавую».

У мастацкай самадзейнасці калгаса сёння прымае ўдзел звыш пяцідзсяці чалавек. Сярод іх механізатары, паляводы, настаўнікі мясцовай школы, спецыялісты сельскай гаспадаркі.

Заўсёды збірае шматлікую аўдыторыю агітбрыгада, якая называецца «Гаспадарскае вока». Кожны нумар выконваецца пад смех, гарачыя апладысменты. Дзіва што ўдзельнікі брыгады добра ведаюць кожную дробязь у калгасе, як хто працуе, як хто сябе наводзіць. І таму-сяму ў глядзельнай зале бывае сорама падняць вочы. Так прапясочаць у частушцы, што толькі трымайся.

Калгасную агітбрыгаду добра ведаюць ва ўсім раёне, не раз выступала яна ў раённым ДOME культуры. Члены яе заваявалі права ўдзельнічаць у занадальным аглядзе мастацкай самадзейнасці, які пройдзе ў рамках Усесаюзнага фестывалю.

Хораша спяваецца, весела танцуецца, калі светла, спакойна на душы, калі ўсё ў чалавека ладзіцца. А як жа інакш можа быць у калінінцаў: калгас іх славіцца на ўсю рэспубліку высокімі ўраджаямі, добрай прадуктыўнасцю жывёлы. За гады дзесятай пяцігодкі ўраджайнасць збожжавых узрасла з 32 цэнтнераў да 40,6, бульбы са 158—да 215 з гектара. За гэты час вытворчасць малака і мяса амаль падвоілася.

У калгасе падлічылі — для перавозкі сельскагаспадар-

жыве каля 100 чалавек з вышэйшай адукацыяй. Дзеці былых беднякоў і батракоў сталі настаўнікамі, інжынерамі, урачамі, спецыялістамі сельскай гаспадаркі.

Вось і нядаўна вярнуліся дадому з дыпламамі інжынераў былыя калгасныя стыпендыяты Сяргей Шапапа і Мікалай Курыла.

Вось такая яна, сённяшняя ява калгаса.
— **М. МІХАЙЛАУ.**
Нясвіжскі раён.

Калгасныя харысты.

Закружыліся ў танцы...

Звініць аркестр.

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

СЛУЦКАЯ ТКАЧЫХА

Мы не раз бачылі яе на тэлеэкране, імя яе называюць на мастацкіх саветах Міністэрства мясцовай прамысловасці. Гэта Ганна Іванаўна Палышчук — народная майстрыха традыцыйнага ткацтва Слуцчыны.

Жыве яна ў вёсцы Макраны Капыльскага раёна, а родам з Піншчыны. Цяжкім было ранейшае становішча яе бацькоў, палескіх сялян. Ганна Іванаўна нарадзілася пры Савецкай уладзе. Жыццё на Палесці наладжвалася, моладзь імкнулася ў культурныя цэнтры. Пачала сваю вучобу ў Лунінецкім сельскагаспадарчым і Ганна Іванаўна. Але вайна перарвала навуку камсамолкі. На фронце была камандзірам сандружыны, шмат жыццяў выратавала і сама падваргалася смеротнай небяспецы. Прыгаворана была нават да расстрэлу, але партызаны выратавалі яе.

Пасля вайны вярнулася ў свой родны калгас, працавала там да 1953 года: старыя раны далі сябе адчуць. Успомніла, як у дзяцінстве, у вёсцы, у доўгія зімовыя вечары яе маці і бабуля ткалі прыгожыя вырабы

на ткацкім станку — «кроснах», які стаяў у іх хаце. Часта маці вучыла дзяўчынку правільна перабіраць нацягнутыя ніткі льяноў асновы. На ўсё жыццё запомніліся яе ўрокі. Асноўным матэрыялам для ткацтва здаўна служылі лён, каноплі, воўна, з іх ткалі палатно для адзення, абрусі, іншыя рэчы. Паставіла ў хаце Ганна Іванаўна «кросны»: стала ствараць узоры роднага Палесся, ткаць поцілкі, ручнікі. Атрымлівалася нядрэнна — падабалася самой і людзям. У яе хаце, нібы з агню і попелу пасля страшэннай вайны, нарадзіліся і расквітнелі першыя яе работы.

Заўважылі ў раёне народную майстрыху, запрасілі працаваць на дагаворных умовах на Слуцкай фабрыцы мастацкіх вырабаў. Пачала вышывальшчыцай і ткачыцай, а цяпер, на працягу многіх гадоў, узначальвае брыгаду ткачых.

Теленавітая майстрыха сама распрацоўвае ўзоры — эталоны для новых вырабаў, якія выпускае фабрыка.

Яна пастаянная ўдзельніца раённых, абласных, рэспублі-

канскіх выставак народнай творчасці. За высокае майстэрства выканання, захаванне і развіццё народнага ткацтва сваёй мясцовасці Ганна Іванаўна ўзнагароджана дыпламамі, граматамі, грашовымі прэміямі. У 1974 годзе дэманстравала свае вырабы на ВДНГ СССР — на «Свяце народных талентаў». Яе вырабы экспанаваліся на міжнародных выстаўках у Манрэалі, Лейпцыгу, Токію. Цяпер Ганна Іванаўна рыхтуе свае вырабы на выстаўкі, прысвечаныя Усесаюзнаму фестывалю самадзейнай мастацкай творчасці працоўных і на рэспубліканскую абменную выстаўку ў Вільнюсе.

Майстрыха прымае актыўны ўдзел у глемадскім жыцці фабрыкі, яна з'яўляецца прафогам групы ткачых.

Ганна Іванаўна выдатная маці, жонка. Яе чацвёрта дзяцей атрымалі сярэдняю і спецыяльную адукацыю.

Мы прыносім вялікую ўдзячнасць захаваўшым народнага майстэрства Слуцчыны — Ганне Іванаўне Палышчук.

А. КРАСІЧКАВА,
старшы метадыст Дома мастацкай самадзейнасці Белсаўпрофа.

ПА СЛЯДАХ ВЫСТУПЛЕННЯ «ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА»

«ЯК ПЕРААДОЛЕЦЬ ІНЕРТНАСЦЬ»

У нумары 49 за мінулы год пад такім загалоўкам быў змешчаны артыкул Р. Пратасевіча аб рабоце краязнаўчых музеяў і музеяў на грамадскіх пачатках Брэсцкага вобласці.

Начальнік упраўлення культуры Брэсцкага абласнога Савета дэпутатаў працоўных В. Клімук лічыць, што «у артыкуле своечасова ўзняты надзвычайныя пытанні паліпшэння работы музеяў, а таксама рад праблем арганізацыі музеяў у раёнах вобласці на грамадскіх пачатках».

Як паведамілі далей В. Клімук, артыкул гэты абмеркаваны на семінары дырэктараў музеяў вобласці, які адбыўся 12 студзеня г. г. Кіраўнікам музеяў дадзены рэкамендацыі, як палепшыць падрыхтоўку надраў для грамадскіх музеяў вобласці, як найлепш умацоўваць сувязі з партыйнымі і савецкімі арганізацыямі з тым, каб разам праводзіць работу па камуністычнаму выхаванню працоўных.

У першым квартале гэтага года раённыя музеі вобласці правядуць семінары з кіраўнікамі грамадскіх музеяў сваіх зон. Такі семінар, напрыклад, праведзены ўно Баранавіцкім краязнаўчым музеем.

Грамадскім і раённым аддзелам культуры прапанавана сістэматычна аказваць практычную дапамогу грамадскім музеем у арганізацыі экспазіцыйнай і масава-асветнай работы.

Сёння асноўная ўвага краязнаўчых музеяў вобласці сніравана на шырокую прапаганду праекта ЦК КПСС да XXV з'езда партыі «Асноўныя напрамкі развіцця народнай гаспадаркі СССР на 1976—1980 гады». Усе дзяржаўныя музеі арганізавалі стацыянарныя і перасоўныя выстаўкі «Ад з'езда да з'езда».

«НЕДАРАВАЛЬНЫ НЕДАГЛЯД»

Так называлася рэпліка, апублікаваная на старонках штотыднёвіка ў № 50 за мінулы год, у якой крытыкавалася праграма да спектакля «Прапаля аднаго пасяджэння».

Дырэктар Анкадзінскага тэатра імя Янкі Купалы І. Міхалюта паведаміў рэдакцыі, што факт сапраўды меў месца ў тэатры. Ролі напісаў супрацоўнік аддзела працы і зарплат і Валеркі рэжысёрам стасаваны перад самай прэм'ерай, калі ўжо былі надрукаваны праграмамі. Па нявольнасці памочніка галоўнага рэжысёра па літаратурнай частцы не ўключаны ў праграму перакладчык Р. Барозкін і аўтар музыкі С. Картэс. Усё гэта было заўважана пры абмеркаванні прэм'еры.

Па гэтаму факту ў тэатры зроблены адпаведныя захады.

С ІЛУ памяці дзіцячых гадоў звычайна тлумачаць тым, што дзяцінства — залатая пара, у якой увесць свет уяўляецца яснай веснавой раніцай. Не баруся аспрэчваць гэта. Але і згадацца таксама не магу. Таму што свет майго дзяцінства не быў бязвоблачны і безмяцежны. Яго апаліла вайна. І мацней водару веснавых лугоў мне запомніўся парахавы гар.

Калі ў мой родны край уварваліся варожыя палчышчы, мне было адзінаццаць гадоў. І адразу ж незнаёмае паніцце «акупацыя» стала штодзённай жыхлівай рэальнасцю. І ўжо чаго-чаго, а таго, што давала перажыць у той цяжкі час, мне не забыць ніколі. Гэта і цяпер бачыцца ва ўсіх падрабязнасцях.

Вось, да прыкладу, вяртаюся я падвечар дамоў. Думкі мае яшчэ заняты службаю. І раптам іх нітка абрываецца. Ля дома хлопчыкі гуляюць у вайну. Ганяюцца адзін за адным, «страчаць» са сваіх «аўтаматаў», напайваючы двор гучнагалосым «та-та-тах!» І тут я зноў бачу сябе: нібыта блгу ўздоўж чыгуначнага палатна, а мне наўздагон б'е такое ж вось «та-та-тах!» Толькі грывіць яго куды больш гучна і рэзка, вырываючыся не з вуснаў хлопчука, а з вараўнай кулі нямецкага аўтамата. І зноў я чую пошвіст кулі, якія зразаюць галінкі кустоў, міма якіх я бягу.

Цяпер і самому не верыцца, што такое было са мною, хлопчуком з беларускай вёскі, які паспеў перад вайною скончыць усяго толькі чатыры класы. Аднак было гэта, было!

У наша сяло, што згубілася ў лясах Міншчыны, фашысты прыйшлі ў пачатку ліпеня 1941 года. І адразу з'явіліся іх загады з папярэджаннем аб расстрэлах. Пакаранне смерцю пагражала за ўсё. І ў першую чаргу за захаванне зброі, у тым ліку і паліўнічай. А мы з брацікам Славікам якраз толькі тым тады і займаліся, што збіралі зброю. Вечарамі мы ўпотаі выбіраліся з сяла і на месцах нядаўніх баёў адшуквалі вінтоўкі, пісталеты, патроны, старанна іх хавалі. Рабілі гэта для партызан. Яны ж вельмі хутка з'явіліся ў нашых лясах.

Я і сам марыў уступіць у

атрад народных мсціўцаў. Аднак у партызан, якія час ад часу прыходзілі ў сяло, на ўсе мае настойлівыя, нават слёзныя просьбы адказаў быў адзін: «Малы яшчэ, падрасці трэба!» І больш года я заставаўся, як тады лічыў, у баку ад сапраўдных спраў. Тое, што мне часам даручалі да кагосьці збегаць і нешта перадаць, я за справу не лічыў, з гэтым усякая дзяўчынка магла справіцца. Вось калі б мне далі зброю, каб самому страляць па фашысцкіх гадах! Хіба я ў школе задарма атрымаў значок «Юны варашылаўскі стралок»?

Але, на жаль, у атрад мяне не бралі. І толькі восенню сорак другога года мне, нарэшце, даверылі першае баявое заданне. Даў яго Васіль Мітрафанавіч Ярмілаў, які неўзабаве стаў палітру-

най перашкодай на шляху, па якім дастаўляліся ў атрад боепрыпасы, гаручае, прадукты харчавання і медыкаменты, быў у тым дні пераезд праз чыгунку, які называўся Асееўскім. Ён амаль заўсёды знаходзіўся пад аховаю. Кожны чалавек, кожная павозка тут спыняліся і абшукваліся. Прапускаліся праз пераезд толькі тыя, хто меў пры сабе «аўсвайсы», якія выдаваліся нямецкай камендатурай.

Акрамя салдат-вартаўнікоў, на пераездзе дзяжуріў яшчэ і будачнік. Ён старанна прыслухваў захопнікам. Калі гітлераўцы адлучаліся з пераезда, каб агледзець чыгуначны пучок, то ўсіх праходзячых і праезджаючых правяраў гэты тып.

— Справа твая няхітрая, прасей паранай рэзы, — сказаў мне Ярмілаў. — Бу-

што рабіць? Як захаваць Валю з яе небяспечным грузам? Дрызіну яна яшчэ не бачыць. Ды і павярнуць ёй назад позна — не паспее. І я рашаюся адцягнуць увагу фашыстаў на сябе. Выскокваю на пераезд і бягу ўздоўж чыгуначнага палатна на вачках у салдат. «Хальт!» — нясецца мне наўздагон. Я не спыняюся, бягу хутчэй. «Хальт! Хальт! Хендэ хох!» Азірнуўшыся, бачу гітлераўцы саскочылі з дрызіны, бягуць за мною, ускідаюць аўтаматы. «Вось і ўсё, — мільгае думка. — Цяпер дадзь чаргу і заб'юць...»

«Та-та-тах!» — аглушальна бухае за спіною. Ля скроняў свішчуць кулі, пад ногі падаюць збитыя ім галінкі. Нібы спатыкнуўшыся, я спыняюся...

Ці адчуваў я жах у тое імгненне? Няхай чытач не

расклеіваць у людных месцах. А гэта было звязана з немайлоў рызыкай. Пападзіся я ў рукі гестапаўцам ды апазнай яны мяне, — пакарання смерцю не мінаваць ні мне, ні мамі родным.

І вось жа здарылася, што я ледзь не папаўся. А было гэта так.

Майскім днём 1943 года мяне накіравалі на станцыю Міханавічы з адной-адзінай лістоўкаю. Яе трэба было прыклеіць не дзе-небудзь, а на дзвярах, што вядуць у залу чакання. Калі б я дачакаўся цемры — усё было б проста. Але калі я прыйшоў на станцыю, то выпадкова даведаўся, што к вечару чакаецца прыбыццё сюды эшалона эсаўцаў. Што рабіць? Паісці, не выканаўшы задання? Ні ў якім разе!

Выходжу на прывакзальную плошчу. Там, акрамя некалькіх бабуль з кайстрамі, нікога не бачу. Асмялеўшы, падбіраюся да ўваходу ў залу чакання. Дастаю лістоўку, загады змазаную клеём, і ўсёй далонню прыціскаю яе да дзвяраў. Потым яшчэ разгладжваю ражкі, каб трымалася мацней. Вось і ўсё. Справа зроблена. Можна ісці. І раптам нехта хапае мяне за каўнер пінжака. Паварочваюся і бачу бамбізу з вусікамі «пад фюрэра». За плячом у яго карабін, на левым рукаве — павязка са свастыкай.

Паліцай усміхаецца, радуецца. Яшчэ б! Для яго я здабыча, за якую яго чакае ўзнагарода. А што чакае мяне? Страшна ўявіць... І адкуль ён з'явіўся, гэты паліцай?

Спрабую вырвацца. Але паліцай трымае моцна, хаця і адной рукою. Другой ён здзірае лістоўку. Асцярожна, каб не парваць.

Адабраўшы, нарэшце, лістоўку, паліцай цягне мяне на перон, у канцы якога маячыць чорная фігура гестапаўца. Я плятуся побач з рэйкамі. А па іх, замаруджваючы ход рухаецца таварняк. Стукаюць колы, стукіць маё сэрца, стукіць кроў у скронях... І раптам я заўважаю, што пінжачок-та на мне расхрыстаны, усе гузікі расшпілены.

Далей усё адбываецца ў адно імгненне. Адкінуўшы рукі назад, я колькі было сілы вырываюся з уласнага пінжака, пакідаючы яго ў руках паліцай. І тут жа кідаюся пад вагон поезда, што ішоў. Паспяваю перад самым колам перакуліцца праз рэйку і прыціснуцца да шпалаў. Нада мною праплывае вагон, насоўваецца наступны. І як толькі прамільгнулі колы нярэднай вості, я зноў перакульваюся праз рэйку, але толькі на іншы бок.

А «мой» паліцай кідаецца па пероне, заглядае пад вагоны, крычыць: «Стой, прыстраляю!» Таварняк яшчэ рухаецца. І нэрнуць пад вагон, як зрабіў я, паліцай не адзівяецца.

Ускочыўшы на ногі, што ёсць сілы ўдзяю да далей ад палатна. Бягу гарадом ў лес, які мяне схавае, выратуе, не выдаць.

Мне наўздагон грывіць стрэлька...

Тая, вялікая сіла ў памяці дзіцячых гадоў. Шмат розных падзей захавалася ў ёй. І мацней, больш выраза — тая два імгненні, калі мяне, хлопчуку, партызанскаму сувязному, давалася выклікаць на сябе варожы агонь.

ПАПРАўКА

У артыкуле «На шляхах памяці» надрукаваным у № 6 за 1976 год, памылкова ўказана, што аўтарам праекта, які атрымаў першую прэмію, даручана «дзейна» распрацоўва праекта мемарыяльнага комплексу «Партызанская слава».

Аляксандр ПАДАБЕД

ПАРТЫЗАНСКАЕ ЗАДААННЕ

ком адной з рот партызанскага атрада, што дзейнічаў у Пухавіцкім раёне. І першым навесці гаворку пра справу, ён яшчэ палічыў патрэбным папярэдзіць мяне самым строгім чынам.

— Язык за зубамі трымаць умееш?

— Умею! — выпаліў я.

— А ты не спыняйся, падумай ды ўяві, што будзе, калі трапіш у лапы гестапаўцам. Будучы жа біць, катаваць... Як тады? Вытрымаеш?

— Вытрымаю! Нікога не выдам.

— Ну, глядзі ж... Памятай пра сваё слова!

Толькі пасля такога папярэджання Васіль Мітрафанавіч растлумачыў, што ад мяне патрабавалася. Апош-

дзень сачыць за пераездам. І як толькі там ні салдата, ні будачніка не стане, — адразу ж дай сігнал Валі Маркоўскай. Ты ж яе ведаеш? Дык гэта яна паедзе ў атрад з падводай.

Валю я ведаў. Быў таксама знаёмы і з будачнікам. Яшчэ раней той жа Ярмілаў загадаў мне «пасябраваць» з ім, «Гэта можа спатрэбіцца», — сказаў Васіль Мітрафанавіч. І я, каб увайсці ў довер'е да гэтага папурага і ўзлавава на ўсіх вясцоўцаў чалавек, імкнуўся ўсяляк дагадзіць яму. Насіў ваду, калоў і цягаў дровы, паліў у будцы грэбку, у якой ён гатаваў сваю ежу. І што вы думаеце? З часам я ўвайшоў у довер'е да будачніка і ён пачаў лічыць мяне «сваім». А таму мне і не забаранялася сляняцца палітру Асееўскага пераезда.

І вось я сляняюся. Нібыта так, без усялякай мэты. А сам між тым пазіраю то на пераезд, то на хмызняк, дзе прыталася Валя Маркоўская са сваёй падводаю. Пазіраю ды яшчэ раз прыкідваю: ад хмызняку, дзе схавалася Валя, да лесу, што за пераездам, — метраў чатырыста. Конь з грузанай павозкаю такі шлях асіліць за тры мінуты. Значыцца, я пазінен даць Валі сігнал толькі ў тым выпадку, калі буду ўпэўнены, што менавіта па такі тэрмін пераезд застаецца без вартаўнікоў.

А вартаўнікі ўсё яшчэ тырчаць там. Добра, што яма будачніка — ён найшоў за прадуктамі. Але колькі ж будучы сядзець ля шлябаўма гэтыя два салдаты?

Але вось, нарэшце, пасунуўшы глыбей наскі, вартаўнікі ўстаюць. Дзень правяраць пучок. Яшчэ крыху, і іх ужо не відаць — яны схаваліся за паваротам. «Нара!» — махаю я Валі рукою. Яна адразу ж выязджае. І раптам — на табе! З-за павароту, за якім толькі што схаваліся вартаўнікі, выкатваецца дрызіна з механічным прывадам. На ёй — два аўтаматчыкі. Яшчэ імгненне, і яны ўбачаць нашу падводу, спыняць абшукваюць. А па падводзе — я гэта ведаў — гаручае і ружэйнае масла.

палічыць мяне выхваляю, але, паклаўшы руку на сэрца, скажу: тады страху не было. Ён прыйшоў пазней. А ў тое імгненне мне чамусьці здавалася, што ўсё адбываецца не са мною, што агонь фашыстаў выклікаў на сябе не я, а нехта іншы. Вобразна кажучы, у тую мінуту я ўсведамляў і адчуваў самога сябе ў трэцяй асобе.

...Уцякаць ад гітлераўцаў я не думаў. Я імкнуўся толькі паабольш затрымаць іх увагу. І таму спыніўся, узяўшы рукі. Фашысты схватілі мяне, прыцягнулі ў будку, пачалі біць і абшукваць. Але тут, на маё шчасце, падапеў будачнік. Па-нямецку гаварыў ён добра. Пачаў салдатам нешта даказваць, ківаючы на мяне. Тыя спачатку з ім спрачаліся, а потым, даўшы мне яшчэ пару разоў па зубач, выкінулі з будкі.

Не памятаю, як я, увесць пабіты, дабраўся дадому. Толькі там ачунаў і, уявіў сабе, толькі там ахапіў мяне страх — жыццё ж маё было на валаску. Гэты страх дапамагла мне пераадолець думка аб тым, што заданне партызан я ўсё ж выканаў, што дзякуючы майму ўчынку (не, зусім не гераічнаму, а проста па-хланечы адчайнаму) партызанскі партызанам груз паспяхова перапраўлены праз Асееўскі пераезд.

Праз дзень са мною сустраўся Ярмілаў. Пахваліў мяне і сказаў, што з гэтага часу я магу з поўным правам лічыць сябе партызанскім сувязным.

Я ганарыўся такім довер'ем і, каб апраўдаць яго, імкнуўся дакладна выконваць кожнае заданне. А заданні выпадалі розныя. Часцей за ўсё такія, што не патрабавалі асаблівай рызыкі. Даручалася, напрыклад, распаўсюджваць сярод жыхароў навакольных сёл і вёсак лістоўкі са зводкамі Саўінфармбюро. Гэта, шчыра кажучы, было не так ужо складана. Толькі не трапіць на вочы паліцаям. А людзі нашы сустракалі мяне радыся, як паштальона, які прынёс добрыя весткі.

Але з часам мне даверылі справу і больш цяжкую. Тыя ж лістоўкі я павінен быў

Сяргей Пятровіч КАТКОЎ

Беларускае савецкае мастацтва панесла цяжкую страту. 17 лютага 1976 года памёр заслужаны настаўнік БССР, член праўлення Саюза мастакоў БССР, камуніст, таленавіты жывапісец, выдатны педагог, які выхаваў не адно пакаленне беларускіх мастакоў, добры і душэўны чалавек, Сяргей Пятровіч Каткоў.

С. П. Каткоў нарадзіўся і кастрычніка 1911 года ў вёсцы Скрыпчына былой Саратаўскай губерні, у 1933 годзе скончыў Пензенскі мастацка-педагагічны тэхнікум.

У гады Вялікай Айчыннай вайны С. П. Каткоў знаходзіўся ў рэдах Савецкай Арміі, змагаўся з нямецка-фашысцкімі захопнікамі і японскімі мілітарыстамі, ён быў адзначаны многімі баявымі ўзнагародамі.

З 1937 года мастак — педагог і кіраўнік студыі выяўлен-

чага мастацтва пры Мінскім Палацы піянефаў. Ён стварыў кнігу «Вачамі дзіцяй».

Усё жыццё С. П. Каткова — гэта самаадданне служэнню мастацтву і людзям. Ён намалюваў сотні жывапісных палотнаў, прысвечаных роднаму краю, пераўтворанаму рукамі савецкага чалавек. Як педагог ён праводзіў вялікую работу па эстэтычнаму выхаванню падрастаючага пакалення, прымаў актыўны ўдзел у арганізацыі шматлікіх выставак дзіцячага малюнка.

За заслугі перад Радзімай С. П. Каткоў узнагароджаны васьмію медалямі, Ганаровай граматай і граматамі Вярхоўнага Савета БССР.

Светлая памяць аб цудоўным чалавеку і мастаку назаўсёды застаецца ў сэрцах тых, хто яго ведаў.

Праўленне Саюза мастакоў БССР.

Чайкоўскага. З балетнай трупай я пабывала ў Ленінградзе, Ніеве, Мінску і іншых гарадах Савецкага Саюза. Мы адчулі, як любіць і разумеюць у вас балет. Найвышэйшым артыстам, вядома, даво-

жніўні мы пабывалі з дырыжорам Хары Дамгардам у Маскве ў А. Хачатурана. Падрабязна абмеркавалі будучую пастаноўку, і кампазітар адобрыў нашы планы...

«Глядач, — указвала ў гэтай сувязі «Хельсінгі санамат», — не раз прыходзіў у захапленне ад вынаходніцтва, музычнасці, прыгажосці ў рухах танцораў, ад усёй работы балетмайстра». Газета падкрэслівала, што музыка Арама Хачатурана зноў пацвердзіла старую ісціну: калі яна бярэ свае вытокі ў народа, то зноў з удзячнасцю да яго і виртаецца. «Цікавы, — пісала газета, — і сюжэт балета, ярка намаляваны характары дзейных асоб, добра акрэслены канфлікт. Глядачы, захопленыя музыкой, з захапленнем сочаць за ходам спектакля».

«Прыма-балерына Сяла Сільверберг выканала партыю Гаянэ на высокім узроўні», — адзначала газета «Хювудстадсбладэт». Крытыка адзначыла таксама ўда-дзілі дэбют у адной з галоўных роляў Юркі Ярвінена.

— А вашы планы на будучыню? — задаю пытанне Э. Сольвэстэрсан.

— Хацу паставіць балет Сяргея Пракоф'ева «Рамэо і Джульета».

Н. ГАРБУНОВ,
кар. ТАСС.

Хельсінкі.

ЧЫЛІ: КУЛЬТУРНАЯ КОНТРРЭВАЛЮЦЫЯ

Назначаны чылійскімі ўладамі на сярэдзіну студзеня міжнародны фестываль песні ў курортным горадзе Вілья-дэль-Мар ганебна праваліўся. З дапамогай гэтага, такога папулярнага ў гады ўрада Народнага адзінства, фестывалю чылійскай ваеншчына разлічвала хоць крыху паслабіць унутраную і міжнародную ізаляцыю, у якой апынуўся фашысцкі рэжым Піначэта.

Дыктатар асабіста распарадзіўся, не лічачыся з выдаткамі, запрасіць у Вілья-дэль-Мар папулярных выканаўцаў. Стварылі прэс-цэнтр, зрабілі нацыянальныя флага для ўдзельнікаў, нанавя адрамантавалі залу, дзе павінны былі адбыцца выступленні спевакоў, але ўсе гэтыя прыгатаванні аказаліся непатрэбнымі. Фестываль сарваўся: ні адзін з запрошаных выканаўцаў не прыбыў у Чылі. Выдатны італьянскі спявак Клаўдзіа Віла ў інтэрв'ю газетце «Лазэ сера», у прыватнасці, заявіў:

«Я ніколі не спяваў і не буду спяваць для генералаў-путчыстаў і чылійскіх фашыстаў». Адмовіліся ўдзельнічаць у фестывалі і многія іншыя вядомыя артысты. Ніхто не жадаў паехаць у краіну, дзе цяпер спальваюць на кастрах творы выдатных нацыянальных паэтаў Пабла Нэруды і Габрыэлы Містэраль, кнігі Арыстоцэля і Гамэра, Дантэ і Шэкспіра, Талстога і Дастаеўскага, Бальзака і Экзюперы.

Прагрэсіўная грамадскасць не забылася, што са спальвання пунтыкаў сусветнай літаратуры хунта пачала свой паход на культуру. Праз якіх тры тыдні пасля фашысцкага мячэжы рэакцыйная ваеншчына апублікавала шырокі спіс кніг, якія належаць, як сказана ў дэкрэце, «анішчыць агнём». У сваім запале салдафоны дайшлі да кур'ёзаў. У дзяржаўным універсітэце была знішчана мануграфія аб кубізме: вандалам здалося, што слова «кубізм» звязана з рэвалюцыйнай Кубай. Ва ўніверсітэце Антафагасты ў агонь была кінута навуковая праца «Рэвалюцыя ў кібернетыцы». Увесь свет скала-нулі звесткі аб злачынстве інквізітараў у ваенных мундзірах: у горадзе Кансепсьён на кастры з кніг быў зажыва спалены чылійскі патрыёт Сэрхіа Іск'ерда.

«Кастры з кніг, якія гарэлі 40 гадоў назад у гітлераўскай Германіі, — гаварылася ў заяве, прынятай на другой сустрэчы прадстаўнікоў лацінаамерыкан-

скага мастацтва ў Гаване, — па-лаюць цяпер у Чылі. На гэтых кастрах спальваюць тварэнні вялікіх паэтаў і пісьменнікаў. Фашысты ненавідзяць сусветную культуру».

Па загаду хунты ў горадзе Чыльян была сцёрта фрэска вядомага мексіканскага мастака Сікейраса. Яна ўпрыгожвала сцены і столь залы бібліятэкі ў школе, пабудаванай на сродкі мексіканскага народа ў падарунак жыхарам горада Чыльяна, які пацярпеў ад землетрасення ў 1938 годзе. Фрэска адлюстроўвала гераічную барацьбу індзейцаў і крэолаў за вызваленне ад каланіяльнага панавання.

Хунта знішчае не толькі творы мастацтва, але і яго дзеячаў. На сумленні чорных генералаў смерць вялікага паэта, лаўрэата Нобелеўскай прэміі Пабла Нэруды, выдатнага народнага спевака і кампазітара Віктара Хары, дырыжора і кампазітара Хорхе Пенья. У за-сценкі кінуты мастак Педра Васкес.

Ад варварства хунты пацярпелі і навучальныя ўстановы. У самым пачатку мячэжы фашысты падверглі бамбардзіроўцы Дзяржаўны політэхнічны інстытут і іншыя навучальныя ўстановы. Захапіўшы ўладу, хунта замяніла кіраўніцтва ўсіх ВНУ, прызначыўшы на іх месца адстаўных генералаў і палкоўнікаў. Толькі за першы год фашысцкай дыктатуры на вуліцу былі выкінуты 11 тысяч настаўнікаў. Чысткі ва ўніверсітэтах працягваюцца і зараз. Нават з самага «добранадзейнага» Каталіцкага ўніверсітэта выгнаны 152 выкладчыкі.

На свой лад рэакцыянеры спрабуюць пераарбіць і вучэбныя дапаможнікі. Піначэт забараніў студэнтам вышэйшых навучальных устаноў вывучаць гісторыю Чылі з 1891 па 11 верасня 1973 года, бо ў падручніках па гэтай прадмету ўпамінаюцца падзеі незажаданыя хунце: першае масавае выступленне чылійцаў супраць інашаземных маналопій у 1891 годзе, перамога на прэзідэнцкіх выбарах у 1930 годзе кандыдата Народнага фронту. Нарэшце, асабліва не падабаецца Піначэту перыяд з 1970 па 1973 год, калі кіраваў краінай урад Сальвадора Альенды. Міністр адукацыі контр-адмірал Артуро Транкоса загадаў знішчыць падручнікі 5—6 і 7-х класаў па гісторыі і геаграфіі ў школах, ліцэях, каледжах.

Рэакцыйная ваеншчына імкнецца любой цаной вытравіць з памяці чылійскага народа ўсе прагрэсіўнае, распаўсюдзіць у краіне фашысцкую ідэалогію. Сумленныя людзі ўсяго свету кляймаць ганьбай крывавае злачынства клікі Піначэта, пратэстуюць супраць здыкаў з культуры і яе прадстаўнікоў.

А. МЯДЗВЕДЗЕНКА,
(ТАСС).

«Гаянэ» на фінскай сцэне

На сцэне фінскай нацыянальнай оперы адбылася прэм'ера балета Арама Хачатурана «Гаянэ». Гэта ўжо другі харэаграфічны спектакль савецкага кампазітара ў сталіцы Фінляндыі. Першым быў пастаўлены савецкім балетмайстрам А. Дадзішкіліні ў 1971 годзе балет «Спартак». Спектакль меў тады вялікі поспех.

— Я некалькі гадоў выконвала планы пастаноўкі «Гаянэ», — сказала карэспандэнту ТАСС балетмайстар фінскай оперы Эльза Сольвэстэрсан, якую тэатральны крытык буйнейшай газеты «Хельсінгі санамат» ахарактарызаваў як аднаго з вядучых майстроў фінскага балета. — І вось, нарэшце, мая мара збылася.

У 14 гадоў я ўжо танцавала на галоўнай сцэне оперы ў Хельсінкі. Любімы мой балет — «Лебядзінае возера»

дзілася вельмі старацца, каб апраўдаць давер'е такога глядача...

У 1968 годзе балерына закончыла выступленні на сцэне, але не пайшла з тэатра: адкрыўся яе талент харэограф-пастаноўшчыка. Яшчэ балерынай Э. Сольвэстэрсан спрабавала ставіць невялікія балетныя спектаклі.

— Гэта была для мяне добрая школа, — гаворыць яна, — але недастатковай. Давялося засесці за падручнікі на балету. Многае ўзяла з такіх кніг, як «Іскусство балетмайстра» Р. Захаравы...

І вось «Гаянэ». Гэта ўжо 22-я мая пастаноўка. Сярод іх і балеты савецкіх аўтараў, напрыклад, «Легенда пра каханне» Мелікава, «Атэла» Мачаварыяні. Хаця я даўно і многа думала аб пастаноўцы «Гаянэ», ды ўдалося ажыццявіць гэтую задуму толькі цяпер. Летась у

Добры падарунак да 100-годдзя выхаду ў свет адной з самых любімых дзіцячых кніг ва ўсім свеце «Прыгоды Тома Сойера».

якое адзначаецца ў гэтым годзе ў ЗША, падрыхтаваў дом-музей Марка Твэна. Супрацоўнікам музея ўдалося, нарэшце, адшукаць арыгінал вядомай ілюстрацыі да кнігі вялікага пісьменніка пра сябра і прыхільніка Тома Сойера — Гекльберы Фіна, якая была надрукавана ў першым лонданскім выданні кнігі «Прыгоды Гекльберы Фіна» ў 1884 годзе. На малюнку мастака Эдварда Кембла, які па просьбе самога М. Твэна ілюстраваў яго творы, паказаны Гекльберы Фін у сваім падраным адзенні. Ён стаіць, абавіраючыся на старую паліўнічую стрэльбу, і трымае ў другой руцэ забітага труса. Гэты малюнак, які абышоў пазней многія іншыя выданні «Прыгоды Гекльберы Фіна» па ўсім свеце, быў, як лічылі, беззваротна згублены, і работнікі музея Марка Твэна ўжо страцілі надзею на тое, што калі-небудзь яго адшукаюць.

Аказалася, што арыгінальны малюнак праляжаў усе 84 гады там, дзе ён быў пакінуты самім пісьменнікам, а менавіта ў доме архітэктара Лесінга Уільямса, з бацькам

Падарунак Марка Твэна

якога пісьменнік быў у цесных прыяцельскіх адносінах. Бацька архітэктара Томас Уільямс быў у працяглым выданні кніжнага выдавецтва «Чарльз Уэбстэр кампані», у якім выдаваўся «Прыгоды Гекльберы Фіна» і іншыя творы Марка Твэна.

80-гадовы архітэктар успамінае, што М. Твэн часта быў у доме яго бацькі ў прыгарадзе Нью-Йорка — Фар-Ракузэ. Адночы пісьменнік увайшоў у дзіцячую, дзе на падлозе гуляла сястра Л. Уільямса Джудзіт, якой тады было ўсяго паўтара гады. У руках Марка Твэна была яго кніга пра Гекльберы Фіна, адкрытая на той старонцы, дзе была славуная ілюстрацыя. Джудзіт, якая да гэтага нічога не гаварыла, акрамя «мама» і «тата», раптам пацягнулася да малонка, вымаўляючы выразна: «Гек Фін, Гек Фін». Марк Твэн быў настолькі здзіўлены тым, што дзіця пасля першых слоў «мама» і «тата» вымавіла імя яго героя, што на наступны дзень прынёс арыгінальны малюнак з прысвячэннем: «Заўсёды твой,

Марк Твэн» і падарыў яго Джудзіт.

Пасля смерці Джудзіт падарунак Марка Твэна перайшоў да Л. Уільямса, які, паводле яго слоў, хацеў ужо перадаць малюнак у музей Марка Твэна. Аднак, калі 20 гадоў назад ён наведаў дом-музей пісьменніка, ён не зрабіў гэтага.

У тыя гады музей Марка Твэна перажываў крызіс. Пасля смерці пісьменніка ў 1910 годзе дом, у якім ён жыў, станаўся ў школай, то складам для вугалю, то бібліятэкай, то жылым домам. Толькі ў апошнія дзесяцігоддзі пачаліся работы па рэстаўрацыі дома, каб зрабіць яго такім, якім ён быў пры жыцці вялікага пісьменніка.

«Цяпер я са спакойнай душою перадаю гэты арыгінальны партрэт Гекльберы Фіна дому-музею Марка Твэна, мяркуючы, што ён зойме ганаровае месца ў музеі аднаго з найвялікшых гумарыстаў Амерыкі», — сказаў Л. Уільямс.

В. БАЙДАШЫН,
кар. ТАСС.

Нью-Йорк.

Поспехам карыстаецца ў Польшчы новы мастацкі фільм рэжысёра Януша Маеўскага «Праклятыя столікі» паводле вядомага ў перадавае гадзі рамана Міхала Хараманьскага, дзе праўдзіва і з сацыяльнай вастрыней быў паказаны лёс «чалавека з рэстарана», афіцыянта. Як і іншыя персанажы, Генрык Воцэль трапляе ў своеасаблівы і страшны свет кракаўскага рэстарана «Гранд», праходзячы працэс пазнання грамадства.

На здымку: кадр з фільма. З часопіса «Польское обозрение».

Праўленне Саюза пісьменнікаў БССР выказае глыбокае спачуванне пісьменніку Браніславу Спрыначану з прычыны напачатку яго гора — смерці жонкі Святланы Ляонцьеўны.

Рэдкалегія і калектыў супрацоўнікаў часопіса «Неман» выказаюць глыбокае спачуванне члену рэдкалегіі, рэдактару аддзела паззіі, пісьменніку Браніславу Спрыначану ў сувязі з заўчаснай смерцю жонкі.

Калектыў рэдакцыі газеты «Літаратура і мастацтва» выказае глыбокае спачуванне паэту Браніславу Спрыначану з выпадку напачатку яго гора — смерці жонкі.

СУСТРЭЧЫ, ПОШУКІ, АДКРЫЦЦІ.

НЯЗГАСНЫЯ РАДКІ

3 ПАПЕРЫ — НА ЭКРАН

МАРШРУТ ЗАМЕЖНЫХ ГАСТРОЛЯУ

ДАРОГІ «КАЛАСКА»

Агітбрыгада «Каласок» Добрушскага РДК мастацкімі сродкамі дапамагае хлебаробам і жылёваводам раёна пасляхова змагацца за вынананне сацыялістычных абавязальстваў. Аб поспехах працоўнай спяна на перадаз'ездаўскай вахце расказвае ў гэтым дні новая праграма агітбрыгады. Называецца яна «Партыя, з'езду — наш працоўны раларт».

Маршруты агітбрыгады праляглі ва ўсе населеныя пунты

раёна. Ей апладзіравалі хлебаробы калгасаў імя Калініна, «Абарона», імя 50-годдзя СССР, «Шлях да камунізму» і іншых гаспадарак.

Сярод удзельнікаў агітбрыгады — рабочы будаўніча-мантажнага Упраўлення А. Захару, работніца цэлюлозна-папяровага камбіната «Герой працы» Н. Кавалёва, навучэнцы ГПТВ В. Шнадун, В. Малашанна і іншыя аматары сцэнічнага мастацтва.

М. ІПАЛІТАУ.

БАЛЕТ ПАЕДЗЕ Ў ПОЛЬШЧУ

У Варшаве падпісан пратакол аб гастрольях балетнай трупы Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР у брацкай Польшчы.

Беларускія артысты выедуць за рубж у маі і правядуць у Варшаве, Вроцлаве, Забжэ і Лонда больш чым паўмесяца. Там яны пакажуць жамчужны класічнай харэаграфіі «Лебядзінае возера» П. Чайкоўскага аднаактыва балет «Кармен-сюіта» і «Камерную сюіту» Р. Шчадрына, «Альпіўскую баладу»

Я. Глебава, «Шапеніяну» і класічны акт з балета Л. Мінуса «Баядэра». Плянуюцца таксама паказ балета «Стварэнне чалавека» на музыку Андрэя Пятрова, які ставіць цяпер галоўны балетмайстар тэатра В. Елізар'еў.

Маючы адыбца гастролі, на якіх балетная трупа паедзе разам з аркестрам тэатра, яшчэ больш умацуюць традыцыйны творчы кантакты беларускіх і польскіх артыстаў, сяброўскія сувязі нашых народаў.

БЕЛТА.

ЦЕСНАЕ СУПРАЦОЎНІЦТВА

Саюз пісьменнікаў здаўна падтрымлівае цесныя сувязі з Міністэрствам унутраных спраў БССР. У выніку гэтага ў свет апынуліся німала мастацкіх твораў, у якіх паказаны вобраз чалавека, што ахоўвае сацыялістычны парадок, расказваецца аб мужных справах міліцыі і яе вялікай рабоце па прадухіленню злачыннасці і пераважанню асобных людзей, што пераступілі нашы саветскія законы.

9 лютага ў клубе Упраўлення ўнутраных спраў Мінскага аблвыканкома адыбылі сустрэча работнікаў міліцыі з пісьменнікамі П. Кавалёвым, М. Тамолкам і А. Капусціным. Яе адкрыў начальнік упраўлення УС Мінскага аблвыканкома генерал-маёр Г. В. Пукаў, П. Кавалёў расказаў прысутным аб тым, як беларускія пісьменнікі рыхтуюцца сустрэць XXV з'езд КПСС, якія творы яны прысвяцілі гэтай гістарычнай падзеі ў імяці Саветскай краіны.

Пасылка Валянціна Таўлая

Ішоў 1931 год. Перад першамайскім святам нас, некалькі рэвалюцыйна настроеных юнакоў, паліцыя арыштавала для «прафілактыкі», каб не раскідвалі лістовак, не распаўсюджвалі адозваў. Праз дзень нас выпусцілі. А праз некаторы час з паштовага агенцтва паведамілі, што на маё імя прыйшла пасылка. Падумалася, што гэта падвох паліцыі. Да таго ж, напярэдадні, калі быў на рэгістрацыі ў пастарунку, бацьку паштоваю рабоіцу. Аднак яна ні пра якую пасылку не гаварыла.

І вось падаю ў аkenца паведаменне. Загадчыца агенцтва пытаецца, хто ёсць у мяне са сваяноў у Савецкім Саюзе. Кажу, што нікога. А хто такі Таўлай? Аднаваю, што мы добра знаёмы, разам вучыліся.

— Ён прыслаў вам кнігі.

Побач знаходзіўся пастарунак, і я хутчэй накіраваўся ў лес, каб ніхто не заўважыў пасылку. Збочыўшы з дарогі ў хмызняк, пачаў разглядаць літаратуру. Кніг было сем, у тым ліку «Дзесяць дзён, якія скалыхнулі свет» Дж. Рыда, «Цэмент» Ф. Гладкова, зборнік вершаў «Лунішкі» Алеся Салагуба. Я быў, як навуць, на сёмым небе. Радаваўся за А. Салагуба, які выраўся з кіпцюроў дэфензівы, і, вядома, што атрымаў кнігі.

Пасля таго, як паліцыя канфіскавала ў Чамлярах бібліятэку-чытальню імя Якуба Коласа, з літаратурай было вельмі цяжка. Праўда, можна было запісацца ў якую-небудзь бібліятэку ў Слоніме, але там бралі плату, а грошы былі не ў кожнага.

Прысланыя кнігі прачыталі ўсе мае сябры.

...Прайшоў больш чым сорак гадоў. Цяпер у Чамлярах, як і ў многіх вёсках Слонімішчыны, вялікая сельская бібліятэка. У ёй — творы многіх пісьменнікаў, сярод іх — Ф. Гладкаў, Дж. Рыд, В. Таўлай.

А нядаўна маланкай прыляцела навіна: на адным з хутароў пры разборцы старой хаты ў саламянай стразе знойдзены зборнік вершаў А. Салагуба «Лунішкі». Кніжачка даволі добра захавалася. Цяпер яна экспануецца ў Слоніміскім краязнаўчым музеі.

Хто скажаў зборнік у стразе, цяжка сказаць. Пэўна, нехта з падпольшчыкаў. А што гэта іменна той экзэмпляр, які прыслаў В. Таўлай, ёсць прымята: майёй рукою зроблена праўка аднаго радка верша.

Твор некалі пачынаўся так: «Я не буду грудзьмі надрывацца, што памру за цаглянай сцяной», а ў зборніку надрукавана: «што памру ў вязніцы сырой». Тады я вярнуў вершы ранейшае гучанне, да якога мы прывыклі, чытаючы твор у заходнебеларускім друку.

І вось я зноў перачытваю бяспітрасныя, поўныя аптымізму і веры ў светлае будучае, вершы. Такое ўражанне, што сустраўся з самім аўтарам.

Анатоль ІВЕРС.

Слонім.

Сувеніры з ільновалакна, ідыя выпускае Маладзечанская фабрыка мастацкіх вырабаў, карыстаюцца папулярнасцю і ў нашай краіне, і за мяжой. Іх закупляюць фірмы Японіі, Канады, Паругаліі, Англіі, Швецыі. Толькі летась маладзечанскія сувеніры пабывалі на міжнародных выстаўках у Лісабоне, Познані, Манрэалі. Іх выпуск у дзесятый пяцігоддзі значна ўзрастае.

На адмыку: стваральнік сувеніраў з ільновалакна — мастак фабрыкі Раіса Брысюк.

Фота Ч. МЕЗІНА. (БЕЛТА).

МАСКОЎСКАЯ ПРЭМ'ЕРА

У маскоўскім кінатэатры «Мінск» прэм'ерай беларускай стужкі «Час яе сыноў» пачаўся паказ фільмаў пад дэвізам «Дановых вышынь будаўніцтва камунізму». Перад глядачамі выступілі рэжысёр-пастаноўшчык нарціны В. Тураў, выканаўцы галоўных роляў артысты Ю. Гарабец і А. Лазараў, кампазітар А. Янчына.

У прае кінатэатра адкрылася фотавыстаўка, якая расказвае аб поспехах працоўных Беларусі ў брацкай сям'і савецкіх народаў.

БЕЛТА.

ДЛЯ АМАТАРАЎ КНІГІ

У Светлагорскім Палацы культуры хімікаў адыбуся кніжны кірмац-выстаўка, арганізаваны гарадскім аддзелам культуры і таварыствам кнігалюбаў. Залу палаца запоўнілі шматлікія аматары кнігі. Вядлім попытам карысталіся творы класікаў рускай літаратуры — А. Талстога, А. Пушкіна, М. Горькага, вядомых за-

межных пісьменнікаў. На кірмашы шырока былі прадстаўлены кнігі беларускіх пісьменнікаў.

Загадчыца гарадскога аддзела культуры Л. Бондарава прачытала лекцыю: «Роля кнігі ў камуністычным выхаванні чалавек». Быў паказаны кнігафілім.

М. ЛЮНДЫШАУ.

ТУТ СТВАРАЮЦА МУЛЬТФІЛЬМЫ

Адзін здымачны павільён на «Беларусьфільме» мала чым напамінае кінавытворчасць пагоў. Замест вельзарных «дзігаў» і мінішторных «бебікаў» — розныя крэды, чарцёжныя сталы, вахне фарбы, вятмананай паперай. А на сценках — цэлюлозныя планшэты, на якіх кляццяцца аднастраванні ваўкоў, кабаў, каалят і нават... забавнага осліка.

І ўсё ж такі мы не памыліліся. Гэта — павільён. Тут робяцца фільмы. Праўда, не дакументальныя або мастацкія, а маляваныя, лялечныя, ці працэсій кайучы, — мультыплікацыйныя, тыя «мульцікі», якія так любяць і малыя, і дарослыя.

Шчыра кайучы, «мульцікі» для беларусьфільмаўцаў не з'яўляюцца чымсьці новым. На працягу пяці гадоў на экраны кінатэатраў і тэлебачання дэманструецца некалькі стужак, зробленых рэжысёрамі Уладзімірам Голікавым, Уладзімірам Піменавым і Львом Шукалогавым. І ўсё ж у беларускіх майстроў маляванай фільма сё-

нішні дзень не зусім звычайны — ён стаў днём нараджэння вытворча-творчай майстэрні мультыплікацыйных фільмаў.

— Безумоўна, — гаворыць рэжысёр Уладзімір Голікаў, — што стужкі нашага жанру можна ствараць і ў адзінчочку. Але толькі ў творчай садружнасці з калегамі, аб'яднанымі ў адну творчую групу, магчыма рабіць іх на высокім мастацка-выканавчым узроўні. Восць гэтага нам раней вельмі не хапала. І толькі цяпер, калі на «Беларусьфільме» атрымала права на існаванне вытворча-творчай майстэрні, для кожнага з нас адкрылася новая магчымасць ў большай ступені ажыццявіць свае задумы.

Раней, пачынаючы работу над фільмам, пастаноўшчыку даводзілася не толькі падбіраць мастакоў — мультыплікатараў, апэратараў, але і шукаць дабраў, гатовы да вытворчасці сцэнарыяў. Цяпер жа гэтую функцыю на сябе возьме мастацкі савет майстэрні, які мар-

час паправаваць са сцэнарыстам, прадумаць і склаці перспецыўны план...

Трэба сказаць, што Уладзімір Голікаў найбольш дакладна і ёмка выказаў настрой усёго, хоць і невялікага, але ініцыятыўнага калектыву мультыплікатараў. Мне памятаецца, якія цяжкасці даводзілася пераносіць Уладзіміру і яго таварышам у час падрыхтоўкі і здымак першых беларускіх мультфільмаў — «Вася Вулік і ішчык», «Няудачнік», «Хлопчык і птушка» і іншыя. Замест таго, каб вырашаць чыста творчыя пытанні, кінематграфістам даводзілася «ламаць галаву» над тым, дзе дастаць патрэбныя матэрыялы, фарбы, інакамеру...

Цяпер жа ўсё будзе па-іншаму. І таму можна толькі радавацца за нашых мультыплікатараў.

У тым, што за апошнія гады мультыплікацыйныя стужкі сталі карыстацца вялікай папулярнасцю, — гаворыць Уладзі-

мір Голікаў, — сумнівацца не даводзіцца! Творы гэтага віселагі і дасціпнага жанру кінамастацтва па душы, як дзеці, так і дарослыя. І многім хочацца не толькі глядаць, але і самім удзельнічаць у іх стварэнні.

Даўно супрацоўнічаюць з беларускімі мультыплікатарамі кампазітары Сяргей Картэс і Эдуард Ханок, які, дарэчы, нядаўна напісаў цудоўную песеньку высельных жабынат для маляванай стужкі «Квака-задавака». Яшчэ не паспелішы прагнуць з ініцыятыўна ў вынананні папулярнага ансамбля «Песніры», яна вельмі палобілася, напрыклад, удзельнікам Фестывалю балгара-саветскай моладзі ў Мінску.

Вядома, арганізацыйна ўсё гэта выглядае часам не зусім эфектна: мы збіраемся разам — рэжысёры, сцэнарысты, мастаі, апэратары, кампазітары. Пачынаем «марыць»: а што, калі зрабіць гэтак або так, калі звязаць той сюжэт з гэтым... Нараджаецца задума...

Паводле прынятага мастац-

кім саветам плана, ствараем селета дзве стужкі, адна з якіх — «Касец-водат» ужо запущана ў вытворчасць. Яе здымаюць рэжысёр Леў Шукалогаў і мастак Яўген Ларчанка. У аснову сцэнарыя, напісанага маладымі літаратарам Галінай Карпавай і вольным кінааператарам Георгіем Удавенкавым, накладзены матывы беларускіх народных казак. Рыхтуюцца да запуску ў вытворчасць і другая стужка — «Курган» паводле аднайменнай паэмы Янін Купалы. Мяркуючы прыцягнуць да ўдзелу ў сцэнарных працоўных пісьменнікаў, якіх ведаюць спецыфіку казачнага жанру і маюць вопыт супрацоўніцтва з тэатрам — Васіля Вітку, Алену Кобец-Філімонаву, Анатоля Вярцінскага, Пётруся Макаля. Спачатку будучы пераважаць стужкі, створаныя па матывах беларускага фальклору. У ім мы бачым німала сюжэтаў як для дарослых, так і для дзіцячых фільмаў...

Біяграфія беларускай мультыплікацыі пачалася.

С. ВІКТОШЫН.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛИТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

Тэлефоны: прыёмная рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказнага сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палітычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, німо і музыкі — 33-21-53, аддзела вывучэнчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, аддзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і масвай работы — 33-22-04, выдавецтва — 22-96-53, бухгалтэрыі — 23-77-65.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН, Анатоля ГРАЧАНІКАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАУ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН (намеснік галоўнага рэдактара), Уладзімір НЯФЕД, Віктар ПРАТАСЕНЯ, Іраіда САНКОЗА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК [адказны сакратар], Рыгор ШЫРМА.